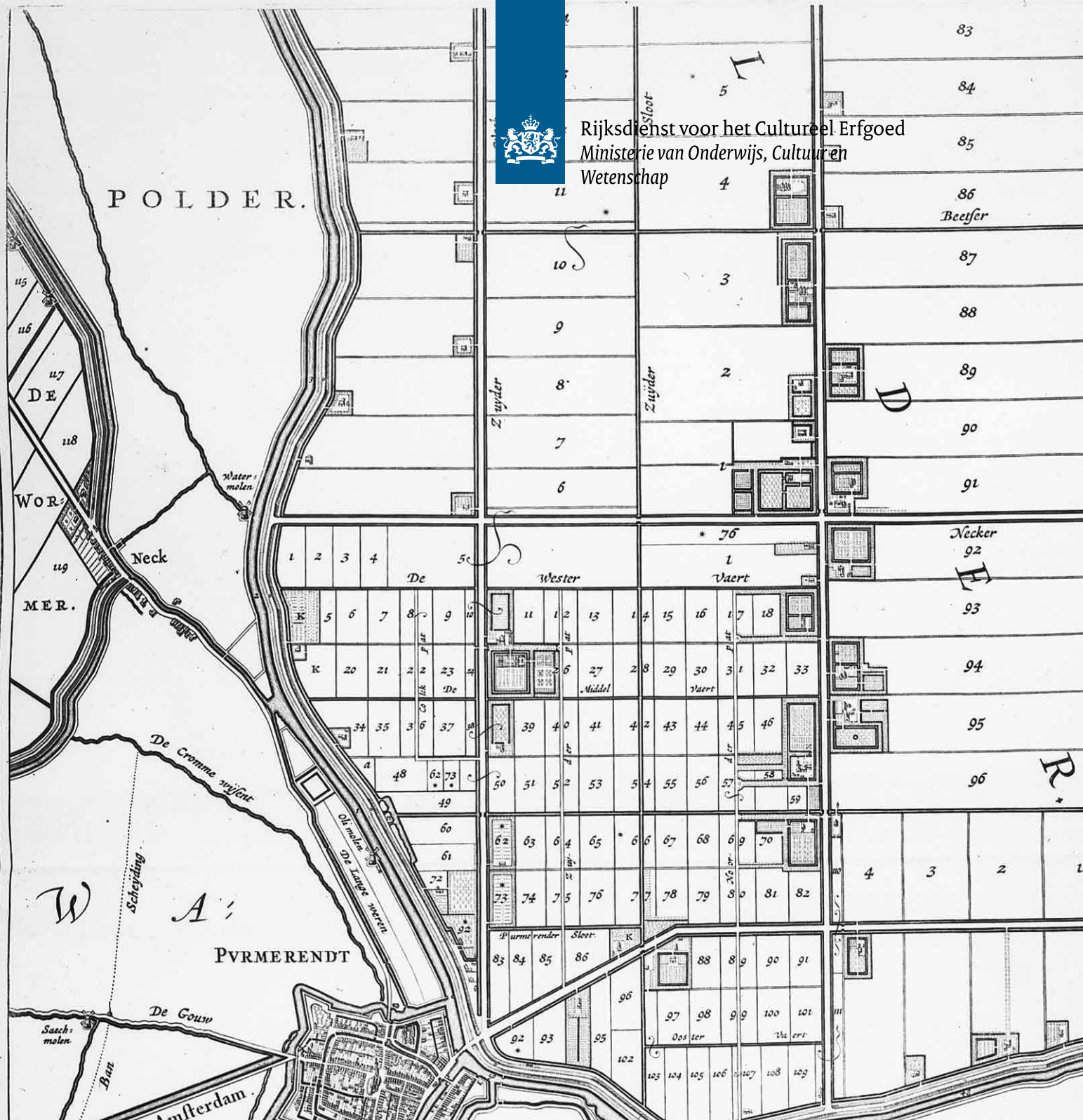

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Jurisprudentie op het gebied van erfgoed en ruimte

Uitspraken van de Raad van State in de periode 2003-2016.

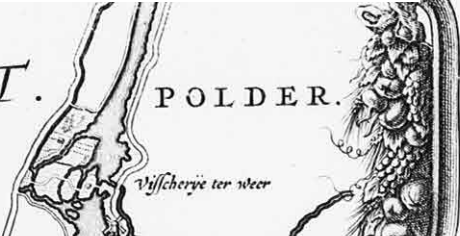

BAMESTRAM, quæ te laudibus veham caelo!
Beata tellus, ugerisq; fecunda,
Et ordinatus in tuum decus pratis.
Cum fluctus æles piscium, squamæq;
Habitata tectis navitam navigares,
Precy minoris unda navigabaris.
Tam puppius exors & lacus procellesi
Exuta nomen, terra dives excellis.
Terrestriumq; facta Numinum sedes
Preciosa, Belsi principes præs terras.
Quodcumq; mundi est, quicquid est sole, passim,
Creantis illud dextera labor fecit.
Te condidit vis grandis artis humane,
Et propositus robur emulum caeli.
Mutatus in te vulpus, et domus Fauni
Pulchri patetis horreisq; ditæsis.
Tumultuosum nuper atrium Nerei.

Pro puppe plaustrum est, Naxadumq; per regna
Bos mugit, et lac dant inuitiles undæ.
Cereisq; Tethyæ pollit et Pales Nymphas.
Tibi iura scribit Roccus, nos q; isti
Vernæ ruentes fulen ægætes cura.
Mercator ille portunculam fertis
Latus profundit aut quadruplicat prudens.
Næ feriantes suavis canunt Ausæ.
Vrbæ ruflicatur, convalescit afflicta.
Abest Machæon, pharmaci pater tristis.
Adest amator Phyllidis sue Thyrsis.
Silet advocatus, litiumq; nutritor,
Festus eruentem miles abluat sicam,
Sacer severam doctor explicat frontem.
Omnesq; quotquot atterunt dies nostros,
Inquires exulant procul cura.

C. Barleus.

SANT. POLDER.

Voorwoord

De grenzen van de wetgeving worden niet zelden bepaald door uitspraken van de rechter. Ook op het gebied van erfgoed en ruimte is een groot aantal uitspraken gedaan door rechtbanken en de Raad van State.

De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State ('de Afdeling') is de hoogste bestuursrechter in Nederland. Personen, bedrijven of belangengroepen kunnen hier in hoger beroep tegen een besluit van een bestuursorgaan¹. De uitspraken van de Afdeling zijn bindend; er is geen hoger beroep meer mogelijk. Het bindende karakter is van belang aangezien het bepalend is voor de manier waarop de wet geïnterpreteerd dient te worden.

De uitspraken van de Afdeling kunnen verschillende gevolgen hebben. Een beroep tegen vaststelling van een bestemmingsplan (wanneer het gaat om een beschermd stads- of dorpsgezicht) kan bijvoorbeeld ongegrond worden verklaard. Dit betekent dat het bestreden besluit niet herzien wordt. Wanneer een beroep (gedeeltelijk) gegrond wordt verklaard wordt het besluit (op dit punt) vernietigd. Dit is onder andere het geval wanneer deze besluiten in strijd zijn met een goede ruimtelijke ordening of wanneer in zake sprake is van een 'onvoldoende deugdelijke motivatie'. Ook kan de Afdeling besluiten zelfvoorzienend op te treden in een uitspraak, wat inhoudt dat de Afdeling hier zelf een besluit over neemt.

In het rapport *Jurisprudentie op het gebied van erfgoed en ruimte. Uitspraken van de Raad van State in de periode 2003-2016*, staan samenvattingen van de belangrijkste gerechtelijke uitspraken die de Raad van State heeft gedaan in de periode 2003 – 2016. De beroepzaken hebben betrekken op het vaststellen van nieuwe of gewijzigde bestemmingsplannen, het verlenen van vergunningen voor sloop of nieuwbouw, de reikwijdte van de vergunningplicht en in enkele gevallen het aanwijzen van monumenten.

De uitspraken hebben betrekking op vrijwel alle categorieën onroerend erfgoed: archeologie, beschermde stads- en dorpsgezichten, gebouwde monumenten, buitenplaatsen en cultuurlandschap.

Ze gaan altijd over concrete gevallen en plaatselijke omstandigheden. Hoewel ze dus niet in alle situaties toepasbaar zijn, geven zij waardevolle inzichten in de interpretatie en toepassing van de wet zoals die in de dagelijkse praktijk plaatsvindt.

In het rapport worden de uitspraken chronologisch per categorie erfgoed gepresenteerd:

1. archeologie
2. beschermde stads- en dorpsgezichten
3. buitenplaatsen en (cultuur)landschappelijke waarden
4. gebouwde monumenten
5. overige ruimtelijke overwegingen met betrekking tot cultuurhistorische waarden

Van elke uitspraak zijn de volgende gegevens vermeld:

- Zaaknummer
- Datum van uitspraak
- Gemeente
- Trefwoorden
- Relevante passages in de uitspraak
- Een samenvatting van de uitspraak

Bij elke zaak wordt verwezen naar de volledige uitspraak op de website van de Raad van State. Uitspraken van vergelijkbare zaken worden vermeld.

Uit de vele uitspraken over archeologie en gebouwd erfgoed kan een rode draad worden gehaald. De nadruk ligt hierbij op jurisprudentie die de wetgeving verduidelijkt en/of bepalend is geweest voor de interpretatie daarvan binnen het ruimtelijk domein. Deze 'rode draden' zijn als bijlagen in dit rapport opgenomen.

¹ Meer (algemene) informatie over bestuursrechtspraak en jurisprudentie is te vinden op de websites van de [Raad van State \(RvS\)](#) en [Stichting Advisering Bestuursrechtspraak \(STAB\)](#).

Inhoud

1. Archeologie	pag. 4
2. Beschermd stads- en dorpsgezichten	pag. 30
3. Buitenplaatsen en (cultuur)landschappelijke waarden	pag. 40
4. Gebouwde monumenten	pag. 53
5. Overige ruimtelijke overwegingen	pag. 73
Bijlage 1: Rode draad in jurisprudentie Archeologie en Ruimtelijke Ordening	pag. 80
Bijlage 2: Rode draad in jurisprudentie Beschermd stads-/dorpsgezichten en gebouwde monumenten	pag. 96

1. Archeologie

1. Archeologie

Zaaknummer: 200206125/1

Datum van uitspraak: 16 juli 2003

Gemeente: Buren

Trefwoorden: archeologisch onderzoek, Indicatieve Kaart Archeologische waarden (IKAW), verwachtingswaarden, bestemmingsplan, Streekplan

Relevante passages: 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5, 2.6

Hoofdlijn

In het Streekplan Gelderland 1996 is opgenomen dat archeologische waarden moeten worden ontzien en waar mogelijk versterkt. Omdat bestemmingsplan de Batouwe (gemeente Buren) hier niet aan voldeed, achtte de Raad het plan in strijd met een goede ruimtelijke ordening. In het plan werd volgens de Raad ten onrechte alleen onderzoek uitgevoerd bij gebieden met een hoge archeologische waarde en niet naar andere archeologisch waardevolle gebieden.

Korte inhoud

Bestemmingsplan de Batouwe van de gemeente Buren betrof de regeling voor uitbreiding van een bestaande golfbaan, die volgens het college van GS van Gelderland in strijd met een goede ruimtelijke ordening was. De gemeente zou onvoldoende onderzoek uit hebben laten voeren naar de verwachte archeologische waarden in het gebied. GS heeft daarom goedkeuring aan het plan onthouden.

Onderzoek werd uitgevoerd naar een terrein met hoge archeologische waarde, maar niet naar een ander terrein met archeologische waarden en een ander deel van het terrein waar volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) een middelhoge verwachtingswaarde geldt.

De Raad was van mening dat het uitgevoerde archeologische onderzoek (op basis van de verwachtingen) te beperkt is geweest, omdat niet het gehele terrein onderzocht werd. Daardoor kon niet worden gecontroleerd of het plan voldeed aan het Streekplan Gelderland 1996. In dit plan is als essentiële beleidsuitspraak opgenomen dat *“archeologische waarden van groot belang zijn en zullen worden ontzien en waar mogelijk versterkt”*.

Tevens was de Afdeling van oordeel dat, door opname in het bestemmingplan van de bestemming ‘van archeologische waarde’ niet meer sprake is van een uitsluitend agrarische bestemming en daarmee volgens de Wet milieubeheer een mer-beoordeling verplicht is.

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 200402204/1

Datum van uitspraak: 9 maart 2005

Gemeente: Lochem

Trefwoorden: archeologische waarden, aanlegvergunningstelsel, rechtstreeks verband

Relevante passages: 2.10

Hoofdlijn

Het opnemen van een aanlegvergunningstelsel, bijvoorbeeld om archeologische waarden te beschermen, is in een bestemmingsplan toegestaan wanneer er een rechtstreeks verband is tussen het aanlegvergunningstelsel en de te beschermen bestemming. Concreet betekent dit dat, om archeologische waarden te beschermen, de betreffende gronden hier ook een specifieke bestemming voor dienen te krijgen.

Korte inhoud

Het bestemmingsplan “Recreatieterreinen” van de gemeente Lochem werd in 2004 goedgekeurd door het college van GS van Gelderland. Tegen dit besluit werd onder andere door de vereniging van eigenaars van een recreatiepark (‘Ruighenrode’) beroep ingesteld.

Volgens Ruighenrode heeft de provincie ten onrechte goedkeuring aan het plan verleend. In het plan is een aanlegvergunningenstelsel opgenomen, terwijl dit in het plan niet deugdelijk onderbouwd zou zijn.

De gemeente geeft aan dat het aannemelijk is dat er in het plangebied archeologische waarden voorkomen. Daarbij wordt gewezen op de provinciale archeologische verwachtingskaart. Om aantasting te voorkomen is een aanlegvergunningenstelsel in het plan opgenomen. In het plan wordt verboden zonder aanlegvergunning grondwerkzaamheden dieper dan 40 centimeter uit te voeren. Ook wordt een vergunning alleen verleend wanneer grondwerkzaamheden onder archeologische begeleiding plaatsvinden.

De Afdeling leidt uit de planvoorschriften af dat het aanlegvergunningenstelsel de bescherming van archeologische waarden in het gebied als doel heeft. In de doeleindenbeschrijving is echter niet opgenomen dat de betreffende gronden ook voor het instandhouden van archeologisch waardevolle gebieden zijn bestemd.

Volgens artikel 14 van de (oude) WRO kan een aanlegvergunning vereist worden bij werkzaamheden om te voorkomen dat een terrein minder geschikt wordt voor het verwezenlijken van de bestemming of ter handhaving en bescherming van een bestemming.

In het bovenstaande geval is een bestemming als 'archeologisch waardevol' niet in het plan opgenomen. Dit betekent dat een rechtstreeks verband tussen het aanlegvergunningenstelsel en de bestemming ontbreekt. Het beroep is gegrond en het besluit tot goedkeuring moet op dit punt worden vernietigd.

Soortgelijke uitspraken

Aalten, 2006 (200506487/1)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State](#)

Zaaknummer: 200408200/1

Datum van uitspraak: 8 juni 2005

Gemeente: Bunschoten

Trefwoorden: archeologische waarden, bestemmingsplan, Archeologische Monumenten Kaart (AMK), motivering, normaal (grond) gebruik

Relevante passages: 2.2, 2.3, 2.4.2, 2.4.3, 2.5, 2.5.1, 2.5.2

Hoofdlijn

Ondanks dat bij eerdere werkzaamheden geen archeologische waarden zouden zijn gevonden heeft de gemeente Bunschoten terecht een gebied als archeologisch waardevol bestemd. De gronden zijn vermeld op de Archeologische Monumentenkaart (AMK) en voor opname in het bestemmingsplan is het niet noodzakelijk dat waarden daadwerkelijk zijn aangetoond. Gedeputeerde staten heeft echter wel onvoldoende gemotiveerd in hoeverre het nieuwe aanlegvergunningenstelsel gebruik van de gronden voor de appelland onevenredig belemmert.

Korte inhoud

Het college van gedeputeerde staten van Utrecht heeft in 2004 goedkeuring verleend aan het door de gemeenteraad van Bunschoten vastgestelde bestemmingsplan 'Bunschoten-stad'.

Het beroep van appellanten is gericht op bestemming 'agrarisch onbebouwd' met de nadere aanduiding 'archeologische waarden', die ten onrechte aan de oostelijke stadswelden is toegekend. Aan deze bestemming met aanduiding is een aanlegvergunningenstelsel gekoppeld.

Volgens de bewoner hebben sinds 1953 ingrijpende grondwerkzaamheden plaatsgevonden en zijn daarbij geen archeologische waarden aangetroffen. De gemeenteraad beschouwt het gebied als archeologisch waardevol en is van mening dat ter bescherming hiervan een aanlegvergunningenstelsel nodig is.

De Raad is van oordeel dat op basis van de provinciale Archeologische Monumentenkaart (AMK) vastgesteld mocht worden dat in het gebied archeologische waarden aanwezig zijn. Dat deze waarden niet bij eerdere werkzaamheden zijn ontdekt is niet van belang. Er is namelijk door de appelland niet aangetoond dat bij deze werkzaamheden ook een archeologisch deskundige aanwezig is geweest. Voor

vermelding op de AMK is bovendien niet vereist dat archeologische waarden ook daadwerkelijk zijn aangetoond. In dit opzicht is het beroep ongegrond.

Met betrekking tot het aanlegvergunningstelsel oordeelt de Raad dat ook in het oude plan een aanlegvergunning vereist was. In het nieuwe plan is het aanlegvergunningstelsel echter verzwaard door het verplichten van een vergunning voor het verstoren van de bodem dieper dan 30 centimeter. Appellant heeft volgens de Raad niet aannemelijk kunnen maken dat gebruik van zijn grond al in het oude plan onevenredig belemmerd werd.

Het college van GS had echter wel moeten motiveren in welke mate er door het eisen van een vergunning sprake kan zijn van een onevenredige belemmering van het normale gebruik van de gronden. De afdeling oordeelt dan ook dat het besluit onvoldoende gemotiveerd is en op dit punt vernietigd wordt.

Soortgelijke uitspraken

Bleiswijk, 2006 (200505000/1)

Kaatsheuvel, 2011 (201010190/1/R3)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 200408781/1

Datum van uitspraak: 6 juli 2005

Gemeente: Coevorden

Trefwoorden: Bestemmingsplan, historisch karakter, archeologische waarden

Relevante passages: 2.6.1, 2.6.2, 2.6.3, 2.7

Hoofdlijn

In het bestemmingsplan “Coevorden centrum, Markt en omgeving” wordt onder meer bebouwing op de Markt mogelijk gemaakt. De Raad is van oordeel dat in het plan onvoldoende gemotiveerd wordt hoe het historische karakter behouden blijft of versterkt wordt door het toevoegen van deze bebouwing. Bovendien worden de aanwezige archeologische waarden onvoldoende beschermd, ondanks dat deze verstoord zijn.

Korte inhoud

In 2004 heeft de gemeente Coevorden het bestemmingsplan “Coevorden centrum, Markt en omgeving” vastgesteld. In het plan wordt onder andere bebouwing op het oostelijke deel van de Markt mogelijk gemaakt. Tegen de goedkeuring van dit plan door het college van GS van de provincie Drenthe is beroep ingesteld.

De appellanten, waaronder de Vereniging Vestingstad Coevorden, voeren aan dat het historische karakter van het gebied rond de markt door het plan wordt aangetast. Ook wordt aangevoerd dat de bodem archeologische waarden bevat die beschermd moeten worden.

Volgens de plantoelichting wordt door de gemeente waarde gehecht aan het behouden en versterken van de cultuurhistorische waarden in het plangebied. Het door de StAB uitgebrachte deskundigenbericht geeft aan dat de historische karakteristiek met de in het plan beoogde bouw juist aangetast wordt. De Raad is dan ook van oordeel dat het besluit van GS om het plan goed te keuren onvoldoende is gemotiveerd, verklaart de beroepen gegrond en vernietigt het besluit op dit onderdeel.

Door bureau RAAP is archeologisch onderzoek uitgevoerd. Hierin wordt geconcludeerd dat, zoals het college van GS heeft aangegeven, de bodem van het plangebied verstoord is. In het rapport wordt echter ook aangegeven dat het gebied desondanks archeologisch waardevol is en dat behoud in de huidige vorm zoveel mogelijk moet worden nagestreefd. Volgens de Raad heeft het college van gedeputeerde staten dit niet in de besluitvorming meegenomen. De in de planvoorschriften opgenomen regeling is niet voldoende om de archeologische waarden te beschermen. De Raad vernietigt dit onderdeel van het besluit.

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 200506487/1

Datum van uitspraak: 23 augustus 2006

Gemeente: Aalten

Trefwoorden: archeologische waarden, normaal (grond)gebruik, aanlegvergunningstelsel, cultuurlandschap, hoogteverschillen

Relevante passages: 2.12, 2.13, 2.14

Hoofdlijn

Bij het vaststellen van een bestemmingsplan voor het buitengebied heeft de gemeente Aalten archeologische waarden willen beschermen. Hiervoor is een aanlegvergunningstelsel in het plan opgenomen. Voor één van de gebieden zijn archeologische waarden echter niet in de planvoorschriften opgenomen, zodat dit niet als doel van het vergunningstelsel kan dienen. Voor een ander gebied kan 'normaal gebruik' van de grond door de gevolgen ervan toch als vergunningplichtig worden gezien, zodat hier de archeologische belangen tegen de bedrijfsbelangen afgewogen hadden moeten worden.

Korte inhoud

Het bestemmingsplan "Buitengebied Aalten 2004" werd in 2004 door de gemeente vastgesteld. Tegen de goedkeuring van het plan door het college van GS van Gelderland werd door meerdere appellanten beroep aangetekend.

Landschapswaarden/archeologie

Een van de appellanten geeft aan dat de provincie ten onrechte goedkeuring heeft gegeven aan het plandeel met de aanduiding 'agrarisch gebied met landschapswaarden' en de aanduiding 'hoogteverschillen'. Volgens haar zijn de hoogteverschillen geen cultuurhistorie, maar volgen ze uit de geologische geschiedenis. Het gebied is daarom volgens haar ten onrechte als waardevol essengebied en als Belvédère-gebied aangemerkt. Ze is van oordeel dat voor het gebied onterecht een vergunningplicht geldt voor het vergraven, afgraven en egaliseren van grond en voor het diepploegen dieper dan 40 centimeter. Dit zou de bedrijfsvoering ernstig belemmeren, aangezien hier voor boomteelt regelmatig tot één meter diepte wordt gewoeld.

De Afdeling is van oordeel dat de gemeente het (glooiende) landschap mag beschermen, ongeacht de manier waarop de hoogteverschillen tot stand zijn gekomen. De vraag is vervolgens of voor de beschreven werkzaamheden terecht een vergunningsplicht mag gelden.

Volgens de Afdeling is er geen aanleiding om te oordelen dat een vergunningplicht voor het vergraven, afgraven en egaliseren tot een onevenredige belemmering zal leiden. Wat betreft het diepploegen is dit echter wel het geval. Volgens de Afdeling is het niet voldoende inzichtelijk waarom de provincie dit deel van het plan goedgekeurd heeft. Ter zitting blijkt dat het verbod op diepploegen voornamelijk op behoud van de archeologische waarden is gericht, terwijl deze in de planvoorschriften niet voor bescherming in aanmerking komen. Het besluit berust daardoor niet op een goede motivering en het beroep is op dit punt gegrond.

Archeologische waarden

Dezelfde appellante stelt daarnaast beroep in tegen de goedkeuring van het plan in gebieden met de aanduiding 'Zone bescherming archeologische waarden'. Volgens haar is niet duidelijk of het uitvoeren van diepe grondbewerkingen in dit gebied vergunningplichtig is. Voor de boomteelt wordt hier namelijk regelmatig dieper dan één meter in de grond gewoeld.

Volgens het college van GS zijn deze voorschriften niet in strijd met een goede ruimtelijke ordening. Er zouden in het gebied geen beperkingen opgelegd worden voor de bedrijfsvoering.

Volgens de Afdeling heeft de gemeente voor dit gebied de archeologie mogen beschermen door middel van een aanlegvergunningstelsel. Daardoor kunnen ingrepen in de bodem per geval worden beoordeeld. De raad acht het aannemelijk dat de werkzaamheden voor de boomteelt onomkeerbare schade aanrichten aan de archeologische waarden. Dit betekent dat deze werkzaamheden niet tot het normale onderhoud gerekend mogen worden en dus vergunningplichtig zijn.

De provincie heeft daarmee miskend dat op de genoemde werkzaamheden een vergunningsplicht rust. Omdat de werkzaamheden niet tot normaal onderhoud gerekend kunnen worden had de provincie de belangen bij de bescherming van archeologie en die van het bedrijf tegen elkaar af moeten wegen. Ook is niet duidelijk waarom de vergunningplicht voor het hele gebied noodzakelijk is, omdat

archeologische waarden hier al verstoord kunnen zijn. Daarbij speelt dat uit de zitting blijkt dat de gemeente alleen bescherming wil bieden aan archeologie op plaatsen waar dat nodig is. Het plan is hierdoor in strijd met de bij de voorbereiding te betrachten zorgvuldigheid. Het besluit tot goedkeuring moet daarom op dit punt worden vernietigd.

Soortgelijke uitspraken

Lochem, 205 (200402204/1)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 200509593/1

Datum van uitspraak: 23 mei 2007

Gemeente: Tiel

Trefwoorden: (1) streekplan, archeologische waarde(n), aanlegvergunning

(2) Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW), verwachtingswaarden, archeologisch onderzoek, omvang gebied

Relevante passages: (1) 2.8, 2.9, 2.10.1, 2.11 (2) 2.12, 2.13, 2.15

Hoofdlijn

(1) Op basis van uitgevoerd onderzoek oordeelde de Afdeling dat de diepte waaronder bij werkzaamheden een vergunning benodigd is, terecht bijgesteld moet worden om aan het provinciale beleid te kunnen voldoen.

(2) Archeologische waarden zijn in dit geval onvoldoende beschermd door alleen de bekende vindplaatsen aan te duiden. De omvang van het gebied is geen reden om gebieden met een hoge verwachtingswaarden niet op te nemen.

Korte inhoud

(1)

Het college van B&W van Tiel stelde beroep in tegen de onthouding van goedkeuring aan het bestemmingsplan Buitengebied door Gedeputeerde Staten (GS) van Gelderland.

Volgens GS was het bestemmingsplan niet in overeenstemming met het Streekplan Gelderland (1996 en 2005). Hierin staat dat archeologische waarden van groot belang worden geacht en dat deze dienen te worden ontzien en waar mogelijk beschermd. Volgens de gemeente is hiervoor een vergunning nodig voor werkzaamheden dieper dan 0,5 meter. Volgens GS is, op basis van ervaringen van deskundigen een diepte vanaf 0,3 meter noodzakelijk. Het gaat daarbij om gebieden die in het plan als 'archeologisch waardevol terrein' worden omschreven.

De Afdeling oordeelde dat het aannemelijk is dat bij het dieper graven dan 0,3 meter archeologische waarden onherstelbaar beschadigd kunnen raken. De gemeente heeft niet met onderzoek aan kunnen tonen dat de waarden tussen 30 en 50 centimeter al eerder verloren zijn gegaan. Dit betekent dat de gemeente in het plan onvoldoende rekening heeft gehouden met de archeologische waarden en dat een aanlegvergunningstelsel nodig is vanaf een diepte van 0,3 meter. GS heeft terecht goedkeuring onthouden aan het plandeel aldus de Afdeling.

(2)

De directeur van de voormalige ROB ging in beroep tegen goedkeuring door GS van hetzelfde plan, omdat het onvoldoende bescherming zou bieden aan archeologische waarden. Gebieden met een hoge of middelhoge verwachtingswaarde in de IKAW zouden niet voldoende beschermd worden. Alleen bekende vindplaatsen zijn als 'archeologisch waardevol gebied' in het plan opgenomen.

Daarnaast zou onterecht geen voorwaarde (het doen van archeologisch onderzoek) opgenomen zijn bij wijzigingsbevoegdheden in het plan. GS gaf aan dat het opnemen van een wijzigingsvoorwaarde niet nodig is, omdat bij het goedkeuren van een wijzigingsplan al ge-

toetst wordt aan het provinciale beleid. Gebieden met een middelhoge en hoge verwachtingswaarde zijn niet opgenomen vanwege de grote omvang van het gebied met deze verwachtingswaarden.

De Afdeling oordeelde dat GS niet gemotiveerd heeft waarom (in afwijking van het provinciale beleid) bescherming van de (hoge en middelhoge) waarden niet noodzakelijk is en alleen bekende vindplaatsen opgenomen zijn. De omvang van het gebied mag geen reden zijn om af te wijken van het provinciale beleid. Het besluit dit deel van het plan goed te keuren is dan ook niet goed gemotiveerd. Ook heeft GS niet voldoende gemotiveerd waarom er geen voorschriften opgenomen hoeven te worden bij de wijzigingsbevoegdheid.

Soortgelijke uitspraken

Wijchen, 2012 (201109664/2/R2)

Leerdam, 2012 (201012080/1/R4)

Ameland, 2013 (201004459/1/R3)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 200806965/1/R1

Datum van uitspraak: 21 oktober 2009

Gemeente: Papendrecht

Trefwoorden: archeologische verwachtingswaarde, aanlegvergunning, fruitteelt, normale werkzaamheden

Relevante passages: 2.8 (geheel)

Hoofdlijn

De eigenaar van een fruitteeltbedrijf stelde beroep in tegen een in het bestemmingsplan opgenomen aanlegvergunningenstelsel. Dit zou de normale jaarlijkse werkzaamheden van het bedrijf belemmeren. De verwachte archeologische waarden blijken echter lager en al door eerdere werkzaamheden verstoord. De noodzaak van het vergunningenstelsel is daarom niet inzichtelijk gemaakt.

Korte inhoud

De eigenaar van een fruitteeltbedrijf stelde beroep in tegen de goedkeuring van het bestemmingsplan "Dijkstroom-Middenpolder" (gemeente Papendrecht) door het college van GS van Zuid-Holland. Het bedrijf zou onnodig belemmerd worden door een aanlegvergunningenstelsel dat in het plan is opgenomen. De normale jaarlijkse werkzaamheden zouden belemmerd worden, terwijl de archeologische waarden gering of niet aanwezig zijn.

Het gebied heeft een dubbelbestemming en is aangeduid met een (redelijk) hoge archeologische verwachtingswaarde. De begrenzing hiervan is gebaseerd op de kaart van de cultuurhistorische hoofdstructuur van de provincie Zuid-Holland. Volgens het deskundigenbericht van de Stichting Advisering Bestuursrechtspraak voor Milieu en Ruimtelijke Ordening (StAB) is er echter slechts een lage kans op archeologische sporen op het terrein van het fruitteeltbedrijf. Bovendien stelt de gemeenteraad zich op het standpunt dat aanwezige archeologische waarden al door het bedrijf verstoord zijn.

De noodzaak van het aanlegvergunningenstelsel voor de grond van het fruitteeltbedrijf is daarom volgens de Afdeling niet inzichtelijk gemaakt. Bovendien zijn er in het plan geen uitzonderingen gemaakt voor normaal gebruik bij de bestemming (bijvoorbeeld door een vergunning pas noodzakelijk te maken bij verstoring van de bodem onder een bepaalde diepte). Het beroep is gegrond.

Soortgelijke uitspraken

Alphen-Chaam, 2012 (201003878/1/R3)

Montferland, 2013 (201112450/4/R2)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 200905155/1/R2

Datum van uitspraak: 29 oktober 2009

Gemeente: Tiel

Trefwoorden: gemeentelijk archeologiebeleid, historisch karakter, archeologische waarden, afwijken 100 m², bestemmingsplan

Relevante passages: 2.3, 2.4, 2.5, 2.8

Hoofdlijn

De gemeente Tiel heeft in het bestemmingsplan voor de binnenstad een bebouwingsoppervlakte van 100 m² aangehouden, waaronder archeologisch onderzoek niet verplicht is. Vanwege het historische karakter van de binnenstad had de gemeente volgens de Afdeling genoeg aanleiding deze maat naar beneden bij te stellen.

Inhoud voorlopige voorziening (29-10-2009)

Het beroep van de Vereniging Oudheidskamer voor Tiel en de Vereniging waardevol Tiel tegen het college van GS van Gelderland tot vaststelling van het bestemmingsplan.

In het bestemmingsplan is het bebouwingsoppervlakte van 100 m² aangehouden, dat in artikel 41a van de Monumentenwet wordt genoemd. Dit is het oppervlak van werkzaamheden waaronder archeologisch onderzoek niet verplicht is. In de plantoelichting wordt het gebied beschreven als archeologisch waardevol en heeft het grotendeels de dubbelbestemming 'waarde – archeologie' gekregen. De reden dat niet van de 100 m² is afgeweken is het ontbreken van gemeentelijk beleid waaruit kan worden afgeleid welk ander (kleiner of groter) maximaal bebouwingsoppervlak gehanteerd kan worden. De gemeente geeft aan er nog onderzoek gaande is en dat op basis daarvan gemeentelijk beleid zal worden opgesteld.

Gezien het bovenstaande en vanwege het historische karakter van de binnenstad is de Afdeling er niet van overtuigd dat de gemeente geen aanleiding had af te wijken van het in de wet genoemde oppervlakte. In de voorlopige voorziening wordt de goedkeuring door GS voor de plandelen met de bestemming 'Waarde Archeologie' geschorst.

Inhoud uitspraak hoofdzaak (13-10-2010)

In de uitspraak in de hoofdzaak wordt aangegeven dat inmiddels een archeologische verwachtingkaart is opgesteld die is vertaald naar een gemeentelijke beleidsadvieskaart. In deze beleidsadvieskaart wordt geadviseerd een afwijkend bebouwingsoppervlak van 30 m² aan te houden voor de historische kern van Tiel.

De gemeente gaf aan met een herziening van het bestemmingsplan bezig te zijn en daarin rekening te zullen houden met de voorlopige voorziening. De gemeente zal in de herziening van het plan een bebouwingsoppervlak van 30 m² aanhouden. Tot de inwerkingtreding van het plan wordt een bebouwingsoppervlak van 0 m² aangehouden.

Soortgelijke uitspraken

Hellevoetsluis, 2010 (200901881/1/R2)

Mook en Middelaar, 2012 (201112940/1/R1)

Soest, 2013 (201302407/1/R2)

[Lees hier de voorlopige voorziening op de website van de Raad van State.](#)

[Lees hier de volledige uitspraak in de hoofdzaak op de website van de Raad van State](#)

Zaaknummer: 200901411/1/R3
Datum van uitspraak: 2 december 2009
Gemeente: Tubbergen
Trefwoorden: archeologische waarden, behoud in/ex situ
Relevante passages: 2.7 (geheel)

Hoofdlijn

Omdat in bestemmingsplan 'RK begraafplaats Tubbergen' geen bescherming voor de (aangetoonde) hoge archeologische waarden is opgenomen is de bescherming daarvan onvoldoende gewaarborgd. Deze waarden blijken echter al opgegraven en veiliggesteld te zijn, zodat alsnog aan de voorwaarde wordt voldaan dat rekening met de aanwezige archeologische waarden gehouden dient te worden. Behoud 'in situ' is daarvoor niet vereist.

Korte inhoud

Op 1 december 2008 heeft de gemeente Tubbergen het bestemmingsplan 'RK begraafplaats Tubbergen' vastgesteld. In dit plan wordt de aanleg van een begraafplaats mogelijk gemaakt. Tegen dit besluit werd beroep ingesteld.

Appelanten geven aan dat het plangebied archeologisch waardevol is en dat de aanwezige waarden in situ behouden moeten blijven. Het kerkbestuur geeft aan van plan te zijn de archeologische waarden op te graven om deze veilig te stellen. Vanwege de beperkte omvang van het plangebied is het kerkbestuur van mening dat behoud 'ex situ' in dit geval mogelijk is. De gemeenteraad meent dat de bescherming van de archeologische waarden op deze manier voldoende gewaarborgd is.

Uit een proefsleuvenonderzoek blijkt dat het gebied archeologisch waardevol is. In het bestemmingsplan zijn echter geen regels opgenomen om die waarden te beschermen en ook op andere manieren is de bescherming van archeologische waarden niet gewaarborgd. In de plantoelichting staat vermeld dat het kerkbestuur bereid is de waarden op te graven en veilig te stellen, maar de toelichting maakt geen deel van het plan uit en is dus niet juridisch bindend. De Afdeling is dan ook van oordeel dat de bescherming van archeologische waarden in het plan onvoldoende gewaarborgd zijn. Het beroep is gegrond en het besluit moet worden vernietigd.

Ter zitting blijkt echter dat de archeologische waarden inmiddels zijn opgegraven en (ex situ) zijn veiliggesteld. Dit betekent volgens de Afdeling dat alsnog voldaan is aan artikel 38a van de Monumentenwet (de verplichting rekening te houden met in de grond aanwezige of verwachte waarden) omdat dit niet betekent dat archeologische waarden ook in situ behouden dienen te blijven. De Afdeling beslist dan ook dat de rechtsgevolgen van het plan dan ook in stand blijven.

Soortgelijke uitspraken

Maasgouw, 2012 (201100032/1/T1/R1)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State](#)

Zaaknummer: 200801932/1/R1
Datum van uitspraak: 9 december 2009
Gemeente: Westvoorne
Trefwoorden: archeologische verwachtingswaarde, aanlegvergunning, benodigd onderzoek, aanduiding archeologie
Relevante passages: 2.32 (geheel), aanduiding archeologie: 2.33 (geheel)

Hoofdlijn

In deze zaak, die als standaardjurisprudentie dient voor veel latere zaken, oordeelt de Afdeling onder andere dat de gemeente zich moet informeren over de archeologische situatie van een gebied. Dit kan door het raadplegen van kaarten, en het doen van verder onderzoek wanneer beschikbare kaarten ontoereikend zijn. Kennis van het bodemarchief is noodzakelijk om de betrokken belangen af te kunnen wegen. Op basis van deze kennis kan archeologie in het bestemmingsplan worden beschermd door bijvoorbeeld dubbelbestemmingen en een aanlegvergunningstelsel. Hierbij geldt dat 'de verstoorder betaalt', voor zover deze kosten niet onevenredig zijn.

Korte inhoud

Onder andere LTO Noord stelde beroep in tegen de goedkeuring door Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland van het bestemmingsplan 'Landelijk gebied Westvoorne'. Volgens LTO Noord komen in het plan voor gebieden met archeologische verwachtingswaarde de kosten voor onderzoek ten onrechte voor rekening van de agrarische ondernemers. Ook zou de gemeente eerst zorgvuldiger moeten inventariseren op welke diepten zich archeologische vondsten bevinden (voordat hiervoor in het plan dubbelbestemmingen kunnen worden opgenomen).

De gemeenteraad van Westvoorne stelt dat er in de Monumentenwet van 1988 niet van uit wordt gegaan dat archeologisch onderzoek altijd verricht is, aangezien dit te kostbaar zou zijn. Het uitgangspunt is volgens de raad dat de veroorzaker (van een ingreep) aan moet tonen dat daarbij geen sprake van archeologische waarden is, of dat deze voldoende zijn beschermd. Het is daarom gerechtvaardigd dat de veroorzaker ook de kosten voor eventueel advies en onderzoek draagt.

Daarnaast heeft de gemeente nader onderzoek laten verrichten. Op basis hiervan is een differentiatie aangebracht in dieptes waaronder een aanlegvergunning vereist is bij verstoring van de grond.

Het college van GS geeft aan dat de gemeente (met deze differentiatie) weliswaar van het provinciale beleid is afgeweken, maar dat dit door het nadere onderzoek voldoende gemotiveerd is. Ook geeft het college aan dat een belangrijk uitgangspunt van het Verdrag van Malta is dat 'de verstoorder betaalt' voor archeologisch behoud/onderzoek. De gemeente heeft het recht een aanlegvergunning te vragen, waaraan voorschriften kunnen worden gekoppeld (bijvoorbeeld voor het behouden van archeologische waarden, het doen van opgravingen of het verzorgen van archeologische begeleiding tijdens ontwikkelingen).

Uitleg van de Monumentenwet 1988²

Ten aanzien van archeologie en bestemmingsplannen geeft de Afdeling de volgende overwegingen, op basis van de Monumentenwet 1988.

Op grond van de Monumentenwet 1988 moet de gemeenteraad bij vaststelling van een bestemmingsplan rekening houden met in de grond aanwezige of te verwachten monumenten (lees: archeologische waarden).

In het belang van de archeologische monumentenzorg mag daarbij een aanlegvergunning verplicht worden gesteld. Ook mag een archeologisch rapport gevraagd worden waaruit de archeologische waarde van een gebied blijkt.

De gemeente kan verschillende voorwaarden aan de vergunning verbinden, waaronder:

- de verplichting tot het treffen van (technische) maatregelen waardoor archeologie behouden blijft;
- de verplichting tot het doen van een archeologische opgraving;
- het verplichten van archeologische begeleiding door een deskundige tijdens de bodemverstoring

Het (destijds geldende) Besluit op de ruimtelijke ordening 1985 verplicht een gemeente bij het voorbereiden van een bestemmingsplan "onderzoek te verrichten ten behoeve van de toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen van dat gebied". Het onderzoek moet betrekking hebben op de uitvoerbaarheid van het plan. Ook onderzoek naar de bodemgesteldheid hoort daarbij.

Samen met de plicht om rekening te houden met archeologische waarden betekent het bovenstaande volgens de Afdeling dat de gemeente de plicht heeft "kennis van het bodemarchief te vergaren", mede om de betrokken belangen af te kunnen wegen. Pas wanneer de gemeente zich voldoende over de situatie in een gebied heeft geïnformeerd kunnen uitvoerbare bestemmingen worden toegewezen. Dit is met name belang door het principe dat de verstoorder betaalt: deze financiële lasten moeten zo veel mogelijk voorzienbaar en vermijdbaar zijn.

Ook is de Afdeling van oordeel dat (volgens de wetsgeschiedenis) bovenstaand onderzoek kan bestaan uit het raadplegen van beschikbare kaarten en (wanneer het kaartmateriaal niet toereikend is) het uitvoeren van onderzoek, zoals proefboringen en proefsleuven.

² In latere uitspraken van de Raad van State met betrekking tot archeologie en bestemmingsplannen wordt deze uitspraak regelmatig als standaardjurisprudentie gebruikt.

Westvoorne

In het geval van Westvoorne is voor het onderzoek volstaan met het raadplegen van kaartmateriaal, aangevuld met een onderzoek door het Bureau Oudheidkundig Bodemonderzoek (BOOR). Op de zitting blijkt dat de in het plan genoemde bewerkingen van de bodem inderdaad archeologie onherstelbaar kunnen beschadigen. Bescherming door middel van een aanlegvergunningstelsel is daarmee gerechtvaardigd. Dit levert volgens de Afdeling geen onevenredige belemmering op, aangezien normaal gebruik, onderhoud en beheer van de grond van de vergunningsplicht uitgezonderd is.

Omdat het gaat om een conserverend plan, waarin slechts de bescherming van archeologische waarden wordt ingepast, heeft de gemeente mogen kiezen die waarden in principe te behouden en verder onderzoek door te schuiven naar het moment dat er ontwikkeling plaats gaan vinden. Het vooraf onderzoeken van het hele buitengebied mag als te kostbaar geacht worden in verhouding tot de resultaten die het op zou leveren.

Op basis van het gedane onderzoek door de gemeente is er volgens de Afdeling geen sprake van onevenredige kosten wanneer iemand archeologisch onderzoek moet laten verrichten bij het aanvragen van een bouw- of aanlegvergunning. Wanneer dit wel het geval zou zijn dan biedt de wet de mogelijkheid een schadevergoeding toe te kennen wanneer die kosten “redelijkerwijs niet of niet geheel te zijnen laste behoort te blijven”.

De conclusie van de Afdeling is dat de toegewezen dubbelbestemmingen voor archeologie niet in strijd zijn met een goede ruimtelijke ordening. Het beroep is ongegrond.

Grens perceel met archeologische aanduiding

In hetzelfde beroep is een andere appelland van mening dat voor haar bedrijf een “onwerkbaar situatie” is ontstaan, aangezien zich binnen haar perceel gebieden met een verschillende archeologische aanduiding bevinden. Zij vraagt om één aanduiding voor het gehele perceel.

Volgens de gemeente is dit niet mogelijk, aangezien deze verschillen bestaan op basis van onder andere de geologische ondergrond en bekende archeologische vindplaatsen.

De Afdeling is van oordeel dat (inderdaad) niet de perceelgrenzen, maar de geomorfologische kenmerken van de ondergrond bepalend zijn voor het aanduiden van de archeologie in het bestemmingsplan. Om de grenzen duidelijker te kunnen trekken is aanvullend onderzoek nodig, wat in dit geval doorgeschoven mag worden naar het stadium van vergunningverlening. Het beroep is ongegrond.

Soortgelijke uitspraken

Naar deze uitspraak wordt, per oktober 2013, in 42 uitspraken van de Afdeling verwezen.

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 200901881/1/R2

Datum van uitspraak: 13 januari 2010

Gemeente: Hellevoetsluis

Trefwoorden: bestemmingsplan, onderzoek, motivering afwijken van 100 m²

Relevante passages: hele uitspraak

Hoofdlijn

Het college van GS van Zuid-Holland onthield goedkeuring aan het bestemmingsplan “Centrum” van de gemeente Hellevoetsluis vanwege een in het plan opgenomen afwijkend oppervlak (200 m²) waarboven advies over de archeologie benodigd is. De Afdeling oordeelt dat de gemeente onvoldoende onderzoek heeft verricht om een afwijking van de gebruikelijke 100 m² te rechtvaardigen. Afwijken kan wel, mits dit voldoende is gemotiveerd. Motivering brengt feitelijk onderzoek met zich mee bijvoorbeeld door proefboringen.

Korte inhoud

Het bestemmingsplan "Centrum" van de gemeente Hellevoetsluis werd in september 2008 vastgesteld. Het college van GS van Zuid-Holland onthield echter goedkeuring aan een deel van de planvoorschriften. Hierin is op gronden van het bestemmingsplan bouwen toegestaan wanneer dit niet dieper reikt dan 80 centimeter en een niet groter oppervlak van 200 m² beslaat. Wanneer dat wel het geval is dient de aanvrager van een bouwvergunning een schriftelijk advies van een archeologisch deskundige te hebben.

Volgens het college van GS is daarmee in het plan ten onrechte een afwijkende oppervlaktemaat aangehouden. De aangehouden 200 m² stemt niet overeen met de Monumentenwet van 1988 en de provinciale Handreiking Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland. Afwijken van de (standaard) 100 m² is hierin alleen toegestaan met een motivering in de plantoelichting.

De gemeenteraad is van oordeel dat het college van GS niet bevoegd is op inhoudelijke gronden deze goedkeuring te onthouden, aangezien de afwijkende oppervlakte voldoende gemotiveerd zou zijn. Bovendien heeft de provincie het gebied niet als archeologisch attentiegebied aangewezen.

Uitleg van de wet

De Afdeling is van oordeel dat bij wet is gekozen voor het bestemmingsplan als instrument voor de archeologische monumentenzorg. In alle (opnieuw) vast te stellen bestemmingsplannen dient archeologie daarom een volwaardige plaats te krijgen. Hiervoor is een inventariserend onderzoek door de gemeente noodzakelijk. Wel is het volgens de Afdeling denkbaar dat een globale inventarisatie plaatsvindt, die uitgebreid wordt op het moment dat sprake is van concrete projecten. Een nader archeologisch onderzoek bij projecten is daarmee een aanvulling op de onderzoeksplicht van de gemeente.

Om te voorkomen dat kleine ingrepen hierbinnen vallen is in de wet opgenomen dat verstoringen van minder dan 100 m² buiten de onderzoeksplicht vallen. Bij vaststelling van het plan kan een gemeente vervolgens beslissen een meer beperkte of juist ruimere vrijstelling te hanteren, zodat maatwerk met betrekking tot het archeologisch beleid mogelijk wordt. Deze beslissing moet echter genomen worden op basis van een zorgvuldige inhoudelijke afweging. Hierop kan de gemeente vervolgens door de provincie op aangesproken worden.

Het aanwijzen van een gebied tot attentiegebied door de provincie kan volgens de Afdeling bevorderen dat archeologisch waardevolle locaties met voorrang worden beschermd. Het wel of niet aanwijzen van deze gebieden heeft echter geen invloed op de onderzoeksplicht van de gemeente.

Uitspraak

Op basis van het bovenstaande is de Afdeling van oordeel dat niet is gebleken dat de gemeente de afwijkende oppervlaktemaat voldoende heeft gemotiveerd. Hoewel vermeld is dat de opgenomen 200 m² onder voorbehoud van verder overleg is, zijn bijvoorbeeld geen proefboringen gedaan en heeft de gemeente volgens de Afdeling onvoldoende onderzoeksgegevens.

Soortgelijke uitspraken

Tiel, 2009/2010 (200905155/1/R2)

Bernisse, 2011 (200907547/1/R1)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 200809200/1/R1

Datum van uitspraak: 29 september 2010

Gemeente: Jacobswoude (Kaag en Braassem)

Trefwoorden: Monumentenwet, kosten archeologisch onderzoek, normaal (agrarisch) gebruik

Relevante passages: 2.16 (geheel)

Hoofdlijn

Het opnemen van een (dubbelbestemming) 'archeologische waarden' met bijbehorende voorschriften is ook mogelijk wanneer waarden

nog niet zijn aangetoond. Omdat bij een normale agrarische bedrijfsvoering in dit geval geen sprake is van een onevenredige belemmering mag de gemeente van een aanlegvergunningstelsel gebruik maken. De kosten voor archeologisch onderzoek kunnen volgens de Monumentenwet bij de verstoorder van de grond worden neergelegd. Wanneer deze kosten 'onredelijk' zijn bestaat de mogelijkheid tot een schadevergoeding.

Korte inhoud

In 2008 heeft het college van gedeputeerde staten van Zuid-Holland beslist over goedkeuring van het bestemmingsplan 'Buitengebied Jacobswoude' van de gemeente Jacobswoude (nu gemeente Kaag en Braassem). Tegen dit besluit werd onder andere door de Land- en Tuinbouw Organisatie Noord (LTO-Noord) beroep ingesteld.

LTO-Noord voert aan dat de kosten voor archeologisch onderzoek in de planvoorschriften (voor gebieden met archeologische waarden) ten onrechte voor rekening van de agrarische ondernemers komen in plaats van voor rekening van de overheid. Bovendien zou voor het opnemen van een (dubbel-)bestemming eerst beter onderzocht moeten worden waar zich archeologische waarden bevinden. Ook bevoegt appellante dat bij een normale (agrarische) bedrijfsvoering ten onrechte archeologisch onderzoek uitgevoerd zou moeten worden.

De Afdeling geeft aan dat een gemeente verplicht is zich te informeren over de archeologische situatie in een gebied, voordat bestemmingen en bijbehorende voorschriften kunnen worden vastgesteld. Dat is hier vooral belangrijk omdat de Monumentenwet de mogelijkheid biedt de kosten voor archeologisch onderzoek op de grondeigenaren of –gebruikers te verhalen (en de gemeente hier ook gebruik van heeft gemaakt). Onderzoek kan bestaan uit het raadplegen van kaartmateriaal en het doen van onderzoek ter plaatse wanneer het bestaande materiaal ontoereikend is. Archeologische waarden hoeven voor het opnemen van voorschriften niet aangetoond te zijn: het mag ook "aannemelijk" zijn dat deze verwacht worden.

Op basis van de beschikbare Cultuurhistorische Hoofdstructuur van Zuid-Holland (die voor het plangebied gedetailleerd genoeg is) acht de Afdeling het aannemelijk dat in het gebied archeologische waarden aanwezig zijn. De Afdeling oordeelt dan ook dat de gemeente hierover voldoende informatie heeft ingewonnen.

Volgens de Afdeling heeft LTO-Noord niet aan kunnen tonen dat de planvoorschriften het normaal gebruik van de grond onevenredig belemmeren. De in de voorschriften genoemde bewerkingen van de grond (waarvoor een vergunning verplicht is) vallen niet onder normaal gebruik, onderhoud en beheer voor de bestemming 'Agrarische doeleinden'.

Tot slot oordeelt de Afdeling dat niet is gebleken dat de kosten voor archeologisch onderzoek bij een vergunningaanvraag onevenredig zijn; mede omdat het niet om een groot gebied gaat. Volgens de Monumentenwet dient de verstoorder van een gebied bij te dragen aan de onderzoekskosten en deze mogen dan ook bij een vergunningaanvrager worden neergelegd. De Afdeling geeft aan dat de gemeente een schadevergoeding kan vaststellen wanneer blijkt dat deze kosten onredelijk zijn. De opname van deze bestemming en voorschriften in het plan is dan ook niet in strijd met een goede ruimtelijke ordening. Het beroep wordt ongegrond verklaard.

Soortgelijke uitspraken

Westvoorne, 2009 (200801932/1)

Nunspeet, 2013 (201206446/1/R2)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201000099/1/R3

Datum van uitspraak: 10 november 2010

Gemeente: Horst aan de Maas

Trefwoorden: archeologische waarden, bestemmingsplan, dubbelbestemming , juridische waarborging

Relevante passages: 2.4 (geheel)

Hoofdlijn

In het bestemmingsplan “Sint Lambertusplein 10a te Horst”, dat zich binnen een archeologisch waardevol gebied bevindt, is aan het betreffende plangebied geen dubbelbestemming voor archeologie toegekend. Hoewel de gemeente het voornemen heeft nader onderzoek te verrichten is dit niet juridisch vastgelegd en zijn de archeologische waarden daarom onvoldoende gewaarborgd.

Korte inhoud

Tegen het bestemmingsplan “Sint Lambertusplein 10a te Horst” werd door een inwoner van de gemeente beroep ingesteld. In het bestemmingsplan zou ondergronds bouwen mogelijk worden gemaakt, terwijl geen archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden en de archeologische verwachtingswaarde in het gebied hoog is.

Het bestemmingsplan valt binnen de oude dorpskern van Horst (een gebied met hoge archeologische waarde). In het gebied geldt een bouwverbod, tenzij geen onevenredige aantasting van de archeologische waarden plaatsvindt. Ook is in het gebied een aanlegvergunning vereist wanneer “blijvend onevenredige afbreuk” aan de archeologie wordt gedaan.

In het betreffende bestemmingsplan zelf is echter geen dubbelbestemming “Archeologisch waardevol” aan het plangebied toegekend. De gemeenteraad geeft aan dat een aanbeveling voor een vereist proefsleuvenonderzoek bij een bodemverstoring door de raad is overgenomen. Ook is er een programma van eisen opgesteld voor een inventariserend en waarderend veldonderzoek. Volgens de raad kan dit plaatsvinden zodra de huidige bebouwing gesloopt is. Na het onderzoek kan dan verdere besluitvorming plaatsvinden.

De Afdeling is echter van oordeel dat het “uitzicht op proefsleuvenonderzoek en eventuele verdere besluitvorming” op zichzelf niet voldoende is. Het maakt geen onderdeel van het plan uit en is daardoor niet juridisch bindend. De archeologische waarden zijn in het plan daarom niet voldoende gewaarborgd. Het beroep is gegrond.

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201002432/1/R3

Datum van uitspraak: 29 juni 2011

Gemeente: Veldhoven

Trefwoorden: bestemmingsplan, archeologische monumenten, vrijstellingsdiepte, aanlegvergunning

Relevante passages: 2.5

Hoofdlijn

De gemeente Veldhoven stelde beroep in tegen het besluit van het college van GS. Dat heeft om twee archeologische monumenten te beschermen de diepte tot waar geen aanlegvergunning vereist is verkleind. Bij nader onderzoek blijkt dat de bodem minder verstoord is dan aangenomen werd, zodat de aanwijzing door de provincie (voor zover deze betrekking hebben op de monumenten) terecht is.

Korte inhoud

Het college van GS van Noord-Brabant besloot in 2010 over goedkeuring aan het bestemmingsplan “Buitengebied 2009” van de gemeente Veldhoven. De provincie gaf een reactieve aanwijzing aan de gemeente met betrekking tot het uitvoeren van grondwerkzaamheden zonder aanlegvergunning.

In het plan worden (onder bepaalde voorwaarden) werkzaamheden tot een diepte van 50 centimeter mogelijk gemaakt zonder dat daar een aanlegvergunning voor vereist is. Binnen het betreffende gebied bevinden zich twee provinciale archeologische monumenten die hiermee volgens de provincie onvoldoende beschermd worden. Ook op een geringere diepte dan 50 centimeter kan zich archeologisch erfgoed bevinden. Het college is van mening dat hier een grens van 30 centimeter (die ook als norm wordt aangehouden door de toenmalige Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek) aangehouden dient te worden.

De gemeenteraad geeft aan dat van de genoemde 30 centimeter afgeweken is naar aanleiding van zienswijzen door agrariërs en ZLTO. Hierin werd beargumenteerd dat met grote zekerheid de gronden in de afgelopen decennia tot een diepte van tenminste 50 centimeter zijn bewerkt.

De twee provinciale archeologische monumenten worden op de cultuurhistorische waardenkaart van de provincie als “terrein van zeer hoge archeologische waarde” omschreven, maar er is volgens de gemeente geen beleid waarin wordt bepaald vanaf welke diepte bescherming plaats moet vinden.

De Afdeling geeft aan dat de provincie in beginsel uit heeft mogen gaan van de (standaard) diepte van 30 centimeter diepte vanaf waar archeologische waarden beschermd dienen te worden. Een uitzondering daarop kan gemaakt worden wanneer de raad op basis van onderzoek aan kan tonen dat bij de betreffende monumenten geen archeologische waarden boven 50 centimeter diepte zijn te verwachten (bijvoorbeeld omdat de bodem door agrarisch gebruik al is verstoord).

De Afdeling heeft hierop het onderzoek heropend. De gemeente werd in de gelegenheid gesteld aan te tonen dat bovenstaande situatie ook daadwerkelijk het geval is.

De gemeente geeft aan dat direct een booronderzoek is uitgevoerd. Uit dit onderzoek blijkt dat het esdek (de grondlaag waarin in dit specifieke geval geen archeologische waarden te verwachten zijn) op diverse plaatsen minder dik dan verwacht is (niet dikker dan 30 centimeter). De stelling dat de bodem bij de archeologische monumenten tot 50 centimeter verstoord is wordt daardoor niet bekrachtigd.

De Afdeling is van oordeel dat de provincie hierom terecht een reactieve aanwijzing heeft mogen geven voor zover het gaat om beide provinciale archeologische monumenten. Wel oordeelt de Afdeling dat de aanwijzing betrekking heeft op het hele gebied, terwijl het doel alleen het beschermen van de twee monumenten was. Volgens de Afdeling is niet in te zien waarom de provincie de aanwijzing niet tot de gebieden heeft beperkt.

De Afdeling verklaart het beroep gedeeltelijk gegrond en houdt de wijziging in stand voor zoverre die betrekking heeft tot de twee provinciale archeologische monumenten.

Soortgelijke uitspraken

Alphen-Chaam, 2012 (201003878/1/R3)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 200909981/1/R3

Datum van uitspraak: 5 oktober 2011

Gemeente: Gemert-Bakel

Trefwoorden: beschikbare archeologische informatie, voorschriften bestemmingsplan

Relevante passages: 2.15

Hoofdlijn

Omdat de bij de gemeente beschikbare informatie gedetailleerder was dan die van de provincie heeft de gemeente Gemert-Bakel van het eigen onderzoek uit mogen gaan bij het opnemen van archeologie in het bestemmingplan. Een aanbevolen proefsleuvenonderzoek wordt daarbij niet uitgevoerd, maar op basis van het onderzoek kan in dit geval worden volstaan met archeologische begeleiding bij de voorgenomen ontwikkelingen.

Korte inhoud

De gemeente Gemert-Bakel stelde in 2009 het bestemmingsplan “de Rooye Asch” vast. Tegen dit besluit werd door verschillende appellanten beroep aangetekend.

Volgens één van hen heeft de gemeente onvoldoende rekening gehouden met de archeologische waarden in het plangebied. Een aanbevolen proefsleuvenonderzoek is niet uitgevoerd en het is onduidelijk op basis waarvan in het plan de grens van de archeologische dubbelbestemming is gelegd. Deze grens zou niet overeenstemmen met de provinciale “Archeologische Monumentenkaart” en “Indicatieve Kaart Archeologische Waarden”.

Uit deze kaarten van de provincie blijkt dat het gebied een lage trefkans heeft op archeologische waarden. Wel is het mogelijk dat grafresten of losse vondsten worden aangetroffen.

Uit bureauonderzoek van SOB kwam de aanbeveling naar voren om proefboringen uit te voeren. Uit deze boringen bleek dat proefsleuvenonderzoek wenselijk zou zijn.

De milieudienst SRE heeft dit onderzoek beoordeeld en geeft aan dat niet duidelijk is waarom een proefsleuvenonderzoek plaats moet vinden. SRE, de gemeente en ook de heemkundekring zijn van mening dat uit de onderzoeken niet duidelijk wordt wat de specifieke verwachtingen zijn voor het gebied. Zonder verwachtingen en concrete aanwijzingen zou een proefsleuvenonderzoek te kostbaar zijn.

Volgens SRE, de gemeente en de heemkundekring geldt voor het plangebied een verwachting voor vondsten uit de Steentijd, die aan de oppervlakte zouden moeten liggen. Daarom wordt archeologische begeleiding voorgesteld. Dit betekent dat de ontwikkelaar een Programma van Eisen voor archeologische begeleiding moet (laten) opstellen en dat een archeoloog tijdens de bouw een aantal keren per week komt kijken (en indien nodig tot opgraven kan besluiten). Dit is minder kostbaar en tijdrovend en voorkomt dat een relatief groot aantal bomen voor een proefsleuvenonderzoek gekapt moet worden.

Er is voor de Afdeling geen aangetoonde reden om te twijfelen aan het door SOB verrichtte archeologische onderzoek. Dit betekent dat de informatie die de gemeente beschikbaar heeft gedetailleerder is dan die op de provinciale kaarten. De gemeente heeft zich bij de vaststelling van het plan dan ook op het eigen onderzoek mogen richten.

De gemeente heeft daarnaast gebruik gemaakt van de mogelijkheid om regels met betrekking tot de archeologie in het bestemmingsplan op te nemen. Vanwege het bovenstaande is daarbij gekozen voor archeologische begeleiding in plaats van een proefsleuvenonderzoek. Volgens de Afdeling volgt uit het bovenstaande dan ook dat de archeologische waarden in het gebied voldoende beschermd worden. Het beroep is (op dit punt) ongegrond.

Soortgelijke uitspraken

Margraten, 24-3-2010 (200902415/1/M1)

Oosterhout, 2-10-2013 (201300554/1/R3)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 200908508/1/R4

Datum van uitspraak: 2 november 2011

Gemeente: Breda

Trefwoorden: archeologische verwachtingswaarde, dubbelbestemming, verstoring, benodigd onderzoek

Relevante passages: 2.16 (geheel)

Hoofdlijn

Hoewel de archeologie in de bodem volgens de appellanten verstoord is in gebieden van het bestemmingsplan “Buitengebied Zuid” (gemeente Breda) is dit volgens de Afdeling niet aangetoond. De gemeente mag daarom (aangezien het een conserverend plan betreft) uitgaan van de beschikbare archeologische onderzoeken en verder onderzoek is niet noodzakelijk om aan deze gebieden een dubbelbestemming te mogen verbinden.

Korte inhoud

Tegen het bestemmingsplan “Buitengebied Zuid” van de gemeente Breda werd door verschillende appellanten beroep aangetekend. Ten onrechte zou aan verschillende gronden in het plangebied de dubbelbestemming “waarde – archeologie” zijn toegekend. Er zou onvoldoende onderzoek naar de archeologie in het gebied zijn gedaan en aanwezige waarden zouden door werkzaamheden al vaak verstoord zijn.

De gemeenteraad brengt ter zitting in dat zij van oordeel is dat de archeologische verwachtingswaarden zijn gebaseerd op wetenschappelijke modellen en onderzoeken uit het verleden. De raad ontkent dat archeologische waarden al verdwenen zouden zijn.

De Afdeling wijst erop dat (gelet op uitspraak 200801932/1/R1 van 9 december 2009) het gemeentebestuur de plicht heeft zich voldoende te informeren omtrent de archeologische situatie voordat bestemmingen kunnen worden aangewezen en voorschriften kunnen worden vastgesteld.

Dit onderzoek kan bijvoorbeeld bestaan uit het raadplegen van kaartmateriaal. Wanneer dit niet toereikend is zal er onderzoek plaats moeten vinden, bijvoorbeeld door proefsleuven of -boringen.

In het bestemmingsplan wordt aangesloten bij ErfgoedVisie Breda 2008-2015. Voor deze visie is een archeologische inventarisatie verricht, waarvan de resultaten op een beleidskaart zijn weergegeven. Aangezien het om een conserverend bestemmingsplan gaat heeft de raad ervoor gekozen aan te sluiten bij deze beleidskaart en geen nader onderzoek te verrichten.

In het bestemmingsplan zijn alleen de gebieden met een middelhoge of hoge archeologische verwachtingswaarden van een dubbelbestemming voorzien. De Afdeling oordeelt dat de appellanten niet hebben aangetoond dat in deze gebieden (in tegenstelling tot de beschikbare informatie) geen archeologische waarden meer bevatten. De beroepen zijn daarom ongegrond.

Soortgelijke uitspraken

Westvoorne, 6-12-2009 (200801932/1/R1)

Alphen-Chaam, 2012 (201003878/1/R3)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 200908600/1/T1/R4

Datum van uitspraak: 18-11-2011

Gemeente: Eersel

Trefwoorden: Archeologische waarden, verstoringsdiepte, benodigd onderzoek, normaal (grond)gebruik

Relevante passages: 2.16 (geheel), 2.44 f

Hoofdlijn

Vanwege versterking in het verleden en normaal gebruik van de grond heeft de gemeente Eersel in het bestemmingsplan “Buitengebied” een diepte van 50 centimeter opgenomen, tot welke diepte geen vergunning vereist is bij werkzaamheden. Omdat de omvang van de versterking echter niet bekend is zal eerst nog onderzoek gedaan moeten worden, waarbij de vergunningsvrije diepte in het bestemmingsplan mogelijk moet worden teruggebracht.

Korte inhoud

De Stichting Steun AVKP stelde beroep in tegen het bestemmingsplan “Buitengebied” van de gemeente Eersel. In het plan zou voor verschillende (agrarische) bestemmingen ten onrechte geen aanlegvergunning nodig zijn bij werkzaamheden van minder dan 50 centimeter onder het maaiveld. Volgens de stichting is (vanaf 30 centimeter) bij andere bestemmingen wel een vergunning noodzakelijk in verband met het beschermen van archeologische waarden.

De gemeenteraad geeft aan dat gekozen is voor een diepte van 50 centimeter, aangezien de betreffende gebieden al lange tijd worden bewerkt. Voor normaal gebruik en een goede oogst moet in dit gebied tot meer dan 30 centimeter diepte worden geploegd en gewoeld. Daarnaast zou als gevolg van de ruilverkaveling de bodem al tot op een diepte van 50 centimeter verstoord zijn. Ook is het aanhouden van een grens van 30 centimeter moeilijk te handhaven, aangezien slechts een deel van een perceel met de dubbelbestemming archeologische waarden is aangeduid.

Uit een na vaststelling van het plan verschenen onderzoek blijkt dat ongeveer 23% van agrarisch bestemde gronden nog een hoge archeologische verwachtingswaarde kan hebben. De raad erkende daardoor dat niet uit te sluiten is dat voor bepaalde gebieden alsnog een diepte van 30 centimeter aangehouden had moeten worden. Omdat geen gericht onderzoek naar de verstoring heeft plaatsgevonden kan de gemeente volgens de Afdeling niet met zekerheid weten dat de kans op archeologische waarden binnen de eerste 50 centimeter laag is. De afdeling draagt de gemeente op alsnog onderzoek naar de daadwerkelijke verstoring te doen en op basis van de onderzoeksresultaten de planregels te wijzigen wanneer dat nodig blijkt te zijn.

Soortgelijke uitspraken

Aalten, 23-8-2006 (200506487/1)

Wijchen, 21-11-2012 (201109664/2/R2)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201004459/1/R3

Datum van uitspraak: 14 maart 2012

Gemeente: Ameland

Trefwoorden: bestemmingsplan, archeologische monumentenkaart (FAMKE), motivering vrijstellingsoppervlak onderzoek

Relevante passages: 2.9 (geheel)

Hoofdlijn

Het door de provincie Friesland geadviseerde archeologisch onderzoek bij ingrepen kleiner dan 500 m² is in deze uitspraak voor de Afdeling niet voldoende om archeologie goed in het bestemmingsplan van de gemeente te waarborgen. Omdat sprake is van hoge verwachtingswaarde had de gemeente meer onderzoek nodig om archeologie in het plan te kunnen waarborgen, ondanks dat het advies van de provincie gevolgd is.

Korte inhoud

Tegen het bestemmingsplan "Hollum 2009" van de gemeente Ameland werd door meerdere appellanten beroep ingesteld. Een van hen voert aan dat de gemeenteraad in het plan onvoldoende rekening heeft gehouden met de archeologische waarden op een, voor twee woningen beoogde, locatie. Het zou gaan om een beschermd archeologisch gebied en de gemeente dient daarvoor in het plan beschermingsmaatregelen te nemen.

De gemeenteraad van Ameland geeft aan dat de Friese Archeologische Monumentenkaart Extra (van de provincie Friesland) voor het gebied geraadpleegd is. De locatie is op deze kaart aangeduid als "Middeleeuwen: karterend archeologisch onderzoek 1". De raad geeft aan dat de provincie aanbeveelt bij ingrepen van meer dan 500 m² een karterend archeologisch onderzoek uit te laten voeren. De op de locatie beoogde woningen omvatten een oppervlakte van 150 m², waardoor nader onderzoek, of nadere voorwaarden met betrekking tot archeologie in het plan niet nodig worden geacht.

De Afdeling oordeelt dat met dit beleid de gemeente onvoldoende gemotiveerd heeft waarom nader onderzoek niet nodig is. Het gebied heeft een hoge archeologische verwachtingswaarde en het provinciale beleid sluit niet uit dat ook bij kleinere ingrepen nader onderzoek plaatsvindt. Gezien de verwachte waarden in het gebied heeft de gemeente in dit geval meer moeten ondernemen dan in het provinciale beleid geadviseerd wordt.

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201109062/1/R1

Datum van uitspraak: 19 september 2012

Gemeente: Borne

Trefwoorden: vrijstelling archeologisch onderzoek, verwachte archeologische waarden, bestemmingsplan

Relevante passages: 11 (geheel)

Hoofdlijn

In een gebied met een hoge archeologische verwachtingswaarde heeft de gemeente terecht een uitzondering mogen maken op de archeologische onderzoeksplicht. Uit archeologisch onderzoek in opdracht van de gemeente blijkt dat onderzoek in gebieden kleiner dan 2500 m² in dit geval te kostbaar en intensief worden in verhouding tot de verwachte resultaten.

Korte inhoud

De gemeente Borne heeft in 2008 het bestemmingsplan “Wensink Zuid” vastgesteld. Het beroep hiertegen van een van de appellanten heeft betrekking op de archeologie.

Volgens de appellant valt het plangebied binnen een bufferzone, waarbinnen een hoge archeologische verwachtingswaarde geldt. Het college van B&W zou hier ten onrechte geen rekening mee gehouden hebben, waardoor de waarden in het gebied onvoldoende zijn beschermd.

De gemeente geeft aan dat in de twee betreffende gebieden inderdaad geen archeologisch onderzoek is gedaan. De omvang van de afzonderlijke percelen is echter minder dan 2500 m², waardoor onderzoek ook niet verplicht zou zijn volgens het gemeentelijke beleid.

Uit de plantoelichting blijkt dat bij vaststelling van het plan onderzocht is of de gronden archeologische waarden (kunnen) bevatten. Dit gebeurde aan de hand van de Archeologische Monumentenkaart en de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden.

Uit deze kaarten blijkt dat zich in het plangebied geen archeologische (beschermde) monumenten bevinden en er voor de gronden waar woningbouw mogelijk is geen verwachtingswaarde voor archeologische resten is.

Wel blijkt uit een Archeologische verwachtings- en advieskaart (in opdracht van de gemeente opgesteld) dat ergens in het gebied een oud erf heeft gelegen. Rondom dit erf is een bufferzone met een hoge archeologische verwachtingswaarde aangehouden.

De genoemde uitzondering voor oppervlakten van minder dan 2500 m² wordt in het archeologisch rapport geadviseerd. De aanwezigheid van waarden in de bufferzone is een zekerheid, maar archeologische onderzoeken die kleinschaliger dan dit zijn worden relatief zeer intensief en kostbaar. Samen met de beperkte kans op vondsten maakt dit dat een onderzoeksplicht voor kleinere gebieden als onwenselijk wordt gezien. Dit is dan ook in het gemeentelijke beleid opgenomen.

De Afdeling oordeelt dat de gemeente in overeenstemming met het eigen beleid gehandeld heeft. Gelet op het bovenstaande heeft de gemeente hiermee voldoende rekening gehouden met de verwachte archeologische waarden in het gebied. Daarbij wordt tevens aangegeven dat er volgens de Monumentenwet bij vondsten evengoed een meldplicht geldt.

Het beroep is op dit punt ongegrond.

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201012080/1/R4

Datum van uitspraak: 19 september 2012

Gemeente: Leerdam

Trefwoorden: gemeentelijk (archeologie)beleid, dubbelbestemming, verwachte en bekende archeologische waarden

Relevante passages: 13-15

Hoofdlijn

De gemeente Leerdam heeft in het bestemmingsplan “Buitengebied” archeologische dubbelbestemmingen opgenomen op basis van een (intergemeentelijke) Beleidsnota archeologie.

Aan de hand hiervan wordt een onderscheid gemaakt tussen bekende historische locaties/vindplaatsen en de archeologische verwachtingswaarde, waarbij het eerste prioriteit heeft. In de praktijk betekent dit dat een gebied met een lage verwachtingswaarde toch beschermd kan worden op grond van nabije vindplaatsen.

Korte inhoud

De gemeente Leerdam heeft in 2010 het bestemmingsplan “Buitengebied” vastgesteld. Hiertegen werd onder andere tegen het onderdeel archeologie beroep ingesteld.

De betreffende inwoner geeft aan dat in het plan de dubbelbestemming Waarde-Archeologie 2 in strijd is met het beleid van de gemeente. Gezien de lage archeologische verwachtingswaarde is er geen aanleiding voor de dubbelbestemming. De gemeenteraad geeft aan dat de bestemming wel degelijk volgens het gemeentelijke beleid is.

Het beleid van de gemeente is vastgelegd in een beleidsnota van de samenwerkende gemeenten Alblasserwaard-Vijfheerenlanden. Deze nota bevat beleidsadviezen ten aanzien van archeologie in de bestemmingsplannen van deze gemeenten.

In de nota wordt een onderscheid gemaakt tussen gronden met een bepaalde (bekende) archeologische waarde en gronden met een bepaalde archeologische verwachting (verwachte waarden). Ook zijn historische elementen en locaties van archeologische vondsten op een kaart aangeduid.

In de nota wordt geadviseerd binnen een straal van 50 meter van bekende historische elementen of archeologische vondsten onderzoek uit te voeren. Dat kan bestaan uit bureauonderzoek, eventueel aangevuld met boringen. Daarnaast wordt aangegeven dat de archeologische *verwachting* niet overeen hoeft te stemmen met de hogere verwachting op puntlocaties. Op deze locaties moet dan ook niet van de ‘onderliggende’ verwachting uit worden gegaan, maar geldt het advies voor deze (bekende) puntlocaties.

Het betreffende perceel heeft een lage archeologische verwachtingswaarde, maar bevindt zich op een afstand van minder dan 50 meter van een historisch element. Dit betekent dat de gemeente terecht een dubbelbestemming voor historische elementen heeft mogen gebruiken, ondanks de (in principe) lage onderliggende verwachtingswaarde van het gebied.

Het argument dat de genoemde historische locaties (en archeologische vondsten) onvoldoende concreet en/of objectief zijn wordt niet door de Afdeling gedeeld. De Afdeling geeft aan dat de betekenis en de bijbehorende voorwaarden voldoende duidelijk in de bestemmingsomschrijving staan.

Soortgelijke uitspraken

Tiel, 2007 (200509593/1)

Teylingen, 2012 (201002182/1/R1)

Borne, 2012 (201109062/1/R1)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 20111621/1/R2

Datum van uitspraak: 19 december 2012

Gemeente: Sluis

Trefwoorden: archeologische verwachtingswaarde, dubbelbestemming, Indicatie Kaart Archeologische Waarden (IKAW), Archeologische Monumenten Kaart (AMK)

Relevante passages: 16 (geheel)

Hoofdlijn

Een grondeigenaar stelt beroep in tegen een archeologische dubbelbestemming op zijn grond, onder andere omdat er op de IKAW sprake zou zijn van een lage verwachtingswaarde.

Hoewel de verwachtingswaarde in het betreffende gebied inderdaad laag is blijkt op de archeologische monumentenkaart een archeologisch object van hoge waarde aanwezig te zijn. Bescherming hiervan door middel van een dubbelbestemming is daarmee volgens de Afdeling gerechtvaardigd.

Korte inhoud

Het bestemmingsplan “Buitengebied” is in 2011 door de gemeente Sluis vastgesteld. Een van de appellanten tekent beroep aan tegen de dubbelbestemming “Waarde – Archeologie” die aan een gebied is toegekend.

Volgens hem is er geen archeologisch onderzoek verricht en is niet gemotiveerd waarom de gronden een archeologische verwachtingswaarde hebben. De bodem zou reeds verstoord zijn en bovendien wordt op de IKAW (indicatieve kaart van archeologische waarden) aangegeven dat het gebied een lage verwachtingswaarde heeft. Zijn bedrijfsvoering zou door de bestemming onevenredig worden beperkt.

De gemeenteraad geeft aan dat de bestemming gebaseerd is op de Archeologische Monumentenkaart (AMK) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (via de provinciale waarden kaart van Zeeland). De waarden hierop zijn niet per perceel gecontroleerd, maar er is geen aanleiding om aan de informatie hierop te twijfelen.

Het provinciale beleid van Zeeland is neergelegd in zowel de IKAW als de AMK. Uit de IKAW blijkt inderdaad dat er een lage verwachtingswaarde geldt voor het perceel van de appellant. Op de AMK is echter te zien dat een object met hoge archeologische waarde aanwezig is op de grond met de dubbelbestemming. Hoewel de verwachtingswaarde (volgens de IKAW) dus laag is, geeft de AMK aan dat er een object (een terp met sporen van bewoning uit de late middeleeuwen) met hoge cultuurhistorische waarde aanwezig is. De gemeente heeft volgens de Afdeling met deze informatie kunnen volstaan bij het toewijzen van de bestemming.

Het is volgens de Afdeling aannemelijk dat er archeologische sporen in de bodem aanwezig zijn. Eventuele bodemverstoring is niet aangetoond. Mede op basis van het provinciale beleid heeft de raad een groter belang aan het beschermen van de archeologische waarden mogen toekennen dan aan de beperkingen die dat oplevert voor de eigenaar van de grond. Het beroep is ongegrond.

Soortgelijke uitspraken

Eersel, 2011 (200908600/1/T1/R4)

Halderberge, 2013 (201112348/1/R3)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201300554/1/R3

Datum van uitspraak: 2 oktober 2013

Gemeente: Oosterhout

Trefwoorden: archeologische verwachtingswaarden, dubbelbestemming, gemeentelijke erfgoedkaart, beschikbare archeologische informatie, vereiste zorgvuldigheid

Relevante passages: gehele uitspraak

Hoofdlijn

De gemeente Oosterhout heeft op basis van het cultuurhistorische beleid (in de vorm van een erfgoedkaart) ten onrechte archeologische dubbelbestemmingen toegewezen. De erfgoedkaart is niet gebaseerd op alle bekende en relevante informatie. Hierdoor kan niet voldoende worden gemotiveerd waarom op de gemeentelijke kaart afgeweken is van de gegevens zoals die op de provinciale kaart bekend zijn.

Korte inhoud

Verschillende ondernemers zijn in beroep gegaan tegen vaststelling van het bestemmingsplan “Bedrijventerrein Weststad – Statendam” van de gemeente Oosterhout in 2012.

Zij geven aan dat de dubbelbestemmingen voor archeologie in het plan hun gebruiksmogelijkheden teveel beperken. Argumenten hiervoor zijn verschillende aanduidingen op de gemeentelijke en provinciale kaarten, het ontbreken van voldoende onderzoek, het doorschuiven van de onderzoeksplicht door de gemeente en het geen rekening houden met eerdere verstoringen van de bodem.

De gemeente heeft in 2009 een cultuurhistorische beleidsnota vastgesteld en hierop het beleid gebaseerd (in de vorm van een gemeentelijke erfgoedkaart). Deze kaart ligt ten grondslag aan het betreffende bestemmingsplan. In de gebieden met archeologische verwachtingswaarden is hierin een omgevingsvergunningstelsel opgenomen.

De Afdeling geeft aan dat het beroep neerkomt op de vraag of de gemeente het plan (dat wil zeggen: de dubbelbestemmingen) op de erfgoedkaart heeft mogen baseren. Hiervoor geldt de voorwaarde dat de gemeente zich voldoende moet informeren over de archeologische situatie in het gebied.

In een adviesmemo van adviesbureau Vestigia uit 2013 wordt aangegeven dat de afwijking van de erfgoedkaart ten opzichte van de provinciale kaart niet voldoende gemotiveerd is. Er heeft geen onderzoek plaatsgevonden waaruit blijkt dat een afwijking van de provinciale gegevens nodig was. Bovendien is de gemeentelijke erfgoedkaart volgens het rapport niet op alle beschikbare gegevens gebaseerd. In een deel van het plangebied is de bodem in zoverre verstoord dat hier geen archeologische waarden meer verwacht hoeven te worden. Dit blijkt ook uit vooronderzoeken die in het gebied hebben plaatsgevonden. Deze onderzoeken zijn echter niet in de erfgoedkaart opgenomen. Uit onderzoek is gebleven dat op verschillende locaties geen archeologische waarden meer verwacht hoeven worden.

Hoewel niet het complete plangebied onderzocht is kunnen de beschikbare gegevens volgens het rapport wel als representatief worden gezien. Dit betekent dat de gemeente niet slechts de erfgoedkaart had mogen gebruiken, maar ook de andere bekende onderzoeken mee had moeten nemen bij het aanwijzen van de bestemmingen. Door bij werkzaamheden toch een vergunning te verplichten heeft de gemeente niet voldaan aan de voorwaarde dat kosten zoveel mogelijk voorzienbaar en vermijdbaar moeten zijn. Het plan is volgens de Afdeling onvoldoende zorgvuldig voorbereid. De Afdeling draagt de gemeente op een nieuw plan vast te stellen. In afwachting hiervan blijven de dubbelbestemmingen van kracht tot hier in het nieuwe plan over besloten wordt.

Soortgelijke uitspraken

Westvoorne, 2009 (200801932/1)

Ameland, 2012 (201208397/1/R4)

Nunspeet, 2013 (201206446/1/R2)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201301872/1/R1

Datum van uitspraak: 2 oktober 2013

Gemeente: Schagen

Trefwoorden: dubbelbestemming, beschikbare archeologische informatie, motivering

Relevante passages: 6, 7

Hoofdlijn

Het toekennen van verschillende archeologische dubbelbestemmingen aan percelen is volgens de Afdeling in dit bestemmingsplan onvoldoende gemotiveerd. Weliswaar wordt verwezen naar beschikbaar kaartmateriaal, maar deze zijn volgens de Afdeling niet duidelijk genoeg (door de gebruikte schaal). Uit dit kaartmateriaal is een motivering op perceelsniveau niet te motiveren.

Korte inhoud

De gemeente Schagen heeft in 2012 het bestemmingsplan 'Bedrijventerreinen' vastgesteld. Tegen het besluit werd door verschillende eigenaren beroep ingesteld, waaronder tegen het toekennen van archeologische dubbelbestemmingen.

Een van de appellanten geeft aan dat haar percelen ten onrechte archeologische dubbelbestemmingen toegekend hebben gekregen. Het gaat in dit geval om twee verschillende bestemmingen 'Waarde-Archeologie'. Volgens de gemeenteraad is deze bestemming gemotiveerd in de plantoelichting. Het toekennen van de dubbelbestemmingen is gebaseerd op een in 2012 vastgestelde beleidsnota op het gebied van cultuurhistorie.

In de plantoelichting wordt op de beleidsnota ingegaan. In beide wordt daarbij gebruik gemaakt van kaartmateriaal. De Afdeling is echter van oordeel dat niet duidelijk is waar de keuze voor een dubbelbestemming op gebaseerd is. Met de voor de kaarten gebruikte schaal wordt niet duidelijk hoe een afweging op perceelsniveau plaats heeft gevonden, terwijl er wel op perceelsniveau verschillende bestemmingen zijn toegekend. Ter zitting heeft de raad dit ook niet verder kunnen motiveren.

De Afdeling oordeelt dat de toekenning van deze bestemmingen in strijd is met artikel 3:46 van de Awb ("Een besluit dient te berusten op een deugdelijke motivering."). De Afdeling draagt de gemeente op om binnen 16 weken alsnog een gemotiveerd besluit over deze bestemmingen te nemen.

Soortgelijke uitspraken

Westvoorne, 2009 (200801932/1/R1)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201206258/1/R3

Datum van uitspraak: 20 juni 2014

Gemeente: Boxtel

Trefwoorden: dubbelbestemming, vrijstellingsdiepte en vrijstellingsoppervlakte, normaal agrarisch gebruik

Relevante passages: 9 (geheel)

Hoofdlijn

In een bestemmingsplan voor het buitengebied van Boxtel is een uitzondering op de vergunningplicht opgenomen voor normaal agrarisch gebruik tot een diepte van 50 centimeter. Omdat de activiteiten van een boomkwekerij in dit geval niet dieper plaatsvinden wordt de bedrijfsvoering niet onevenredig belemmerd door het plan. Ook een vergunningplicht voor activiteiten met een oppervlakte van meer dan 125 m² heeft hierop geen invloed, aangezien normaal agrarisch gebruik daar in het algemeen van wordt uitgesloten.

Korte inhoud

In 2012 heeft de gemeente Boxtel het bestemmingsplan 'Buitengebied 2011' vastgesteld. Hiertegen werd onder anderen door een be-

woonster beroep ingesteld. De appellante geeft aan dat de bedrijfsvoering van haar boomkwekerij wordt belemmerd door in het plan opgenomen dubbelbestemmingen.

Zij geeft aan dat op de betreffende percelen grondbewerkingen slechts tot 50 centimeter diepte vergunningvrij zijn. Archeologische vondsten in de bodem zullen slechts beperkt aanwezig zijn, aangezien al eerder intensieve grondbewerkingen hebben plaatsgevonden. De gemeenteraad geeft aan dat de percelen met dubbelbestemming hogere akkercomplexen zijn, waar het esdek de onderliggende archeologische waarden beschermt. Er geldt op deze grond niet altijd een archeologische onderzoeksplicht. De gemeente is van mening dat de activiteiten van de boomkwekerij niet onevenredig belemmerd worden.

De toegekende (dubbel-)bestemmingen zijn gebaseerd op een archeologisch onderzoeksrapport uit 2011. Normaal agrarisch gebruik is zonder vergunning op de betreffende gronden toegestaan, voor zover de bodem tot niet meer dan 50 centimeter onder het maaiveld wordt geroerd.

Uit een deskundigenbericht blijkt dat voor de boomteelt van appellante de bodem niet dieper van 50 centimeter wordt geroerd. De Afdeling is daarom van oordeel dat de bedrijfsvoering niet wordt belemmerd door het plan.

In het bestemmingsplan is tevens een vergunningplicht opgenomen voor activiteiten met een verstoringsoppervlakte van meer dan 125 m². De Afdeling geeft echter aan dat dit niet op appellante van toepassing is, aangezien normaal agrarisch gebruik hier in het algemeen van uitgezonderd is in het plan. Het beroep is op dit punt ongegrond.

Soortgelijke uitspraken

Aalten, 2006 (200506487/1)

Dongen, 2011 (201000966/1/R3)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201305908/1/A1

Datum van uitspraak: 20 augustus 2014

Gemeente: Haarlem

Trefwoorden: facetbestemmingsplan archeologie, omgevingsvergunning, archeologisch onderzoek, voorwaarden

Relevante passages: 2, 3, 6 (geheel), 12

Hoofdlijn

De gemeente Haarlem heeft met een archeologisch onderzoek voldoende informatie over het bodemarchief om voorwaarden te kunnen stellen in een geldend facetbestemmingsplan Archeologie.

Nu bij de reconstructie van een kademuur versterking van archeologische waarden plaats kan vinden had de gemeente echter ook moeten beoordelen of aanvullende voorwaarden nodig zijn ter bescherming van die waarden.

Korte inhoud

In 2012 heeft de gemeente Haarlem een omgevingsvergunning verleend voor het kappen en herplanten van bomen en voor de reconstructie/vervanging van een kademuur binnen het beschermde stadsgezicht van Haarlem. Een beroep tegen de vergunningverlening door verschillende bewoners werd door de Rechtbank Noord-Holland ongegrond verklaard.

Appellanten geven aan dat bodemversturende activiteiten van meer dan 50 m² en dieper dan 30 centimeter plaatsvinden. Volgens hen geldt ter plaatse het Facetbestemmingsplan Archeologie, waarin opgenomen is dat op de locatie bij ontwikkelingen van meer dan 0 m² en dieper dan 30 centimeter een archeologisch rapport moet worden overgelegd. De versterking van aanwezige archeologische waarden moet hierin voldoende zijn vastgesteld. Ook kan de gemeente op basis van het rapport aanvullende voorwaarden aan de vergunning verbinden ter bescherming van die waarden.

Een bestaand archeologisch rapport uit 2010 is volgens appellanten te beperkt, omdat geen rekening gehouden wordt met mogelijke versterking bij bouwactiviteiten.

De Afdeling is van oordeel dat het archeologisch rapport niet te beperkt is: ook bouwactiviteiten komen hierin aan de orde. Wel heeft de rechtbank volgens de Afdeling ten onrechte geoordeeld dat met dit archeologisch rapport aan alle voorwaarden voldaan is. Omdat er bodemversturende activiteiten plaats gaan vinden had volgens het facetbestemmingsplan ook een archeologisch rapport door de

aanvrager overgelegd moeten worden voordat de gemeente over de vergunningaanvraag kon beslissen. De gemeente heeft daarmee onvoldoende kennis vergaard over de relevante feiten en af te wegen belangen (artikel 3:2 van de Algemene wet bestuursrecht). De Afdeling verklaart het ingestelde beroep op dit punt alsnog als gegrond en het besluit wordt vernietigd.

Soortgelijke uitspraken

Westvoorne, 2009 (200801932/1/R1)

Ameland, 2012 (201004459/1/R3)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201306923/1/A2

Datum van uitspraak: 2 juli 2014

Gemeente: Utrecht

Trefwoorden: archeologisch rijksmonument, richtlijn vrijstelling vergunningplicht

Relevante passages: 5, 6, 7

Hoofdlijn

Een beroep gericht tegen het aanwijzingsbesluit van Archeologiepark Leidsche Rijn als archeologisch rijksmonument werd door de Rechtbank Midden-Nederland gegrond verklaard en het aanwijzingsbesluit werd vernietigd. De als bijlage bij het aanwijzingsbesluit gevoegde 'richtlijn vrijstelling vergunningplicht' zou volgens de rechtbank geen wettelijke grondslag hebben.

Naar het oordeel van de Afdeling moet de richtlijn worden gezien als een nadere omschrijving van de omvang van de bescherming. Verder is bevestigd dat de aanwijzing als monument niet per definitie betekent dat er niets meer wordt toegestaan, maar dat een vergunningstelsel van toepassing is. De belangen van het monument en die van de eigenaar moeten per aanvraag tegen elkaar worden afgewogen. Tot slot heeft de Afdeling (gelet op het vergunningstelsel) bevestigd dat de minister het algemeen belang bij de aanwijzing zwaarder mag laten wegen dan het individuele belang.

Korte inhoud

In 2011 werd het Archeologiepark/Stadspark in Leidsche Rijn (Utrecht) aangewezen als beschermd archeologisch rijksmonument. Verschillende bezwaren tegen dit besluit werden afgewezen door de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Een beroep hiertegen door enkele bewoners werd echter door de Rechtbank Midden-Nederland gegrond verklaard.

De rechtbank oordeelde dat de verplichting om telkens een vergunning aan te moeten vragen bij bodemverstorende werkzaamheden onevenredig belemmerend is. Bovendien ontbreekt volgens de rechtbank een wettelijke grondslag voor de 'richtlijn vrijstelling vergunningplicht' die door de minister gehanteerd wordt. Deze richtlijn maakt als bijlage deel uit van het besluit tot aanwijzing als rijksmonument.

Namens de minister is aangevoerd dat de vergunningplicht niet onevenredig belemmerend kan zijn: dat zou betekenen dat het individuele belang altijd voor het algemeen belang zou gaan. Een aanwijzing als beschermd archeologisch monument heeft in dat geval geen betekenis meer: er is dan geen reden meer om dit als instrument ter bescherming van archeologische waarden te gebruiken.

De richtlijn vrijstelling vergunningsplicht is juist ingesteld om bepaalde activiteiten vrij te stellen van de vergunningplicht van de Monumentenwet 1988 (artikel 11). Hiermee wordt de 'onevenredige belemmering' voor de eigenaar of gebruiker weggenomen.

De 'richtlijn' bevat een concrete uitleg over de werkzaamheden die op grond van de Monumentenwet 1988 worden toegestaan. In de richtlijn wordt duidelijk dat de percelen van appellanten mogen worden verstoord tot een diepte van 1,20 meter. Voor bepaalde werkzaamheden, die specifiek in de richtlijn worden genoemd, moet wel een vergunning worden aangevraagd.

De Afdeling oordeelt dat de minister met deze 'richtlijn' de omvang van de bescherming bij de aanwijzing als rijksmonument nader omschrijft. Volgens de Afdeling staat de wet zo'n nadere omschrijving niet in de weg; de minister heeft met de richtlijn de totale omvang van de bescherming mogen verduidelijken (al wordt daarbij opgemerkt dat de naam 'richtlijn' een minder gelukkige bewoording is).

De Afdeling geeft aan dat (volgens vaste jurisprudentie) bij de aanwijzing van een rijksmonument een algemeen belang wordt gediend: de bescherming van het cultureel erfgoed. Dit belang moet tegen alle andere belangen worden afgewogen. In dit geval ook die van de bewoners. De bijlage bij de aanwijzing maakt duidelijk dat 'normale werkzaamheden' tot 1,20 meter diepte uitgezonderd zijn van de

vergunningplicht. De rechtbank heeft hiermee in de uitspraak geen rekening gehouden.

Ook zou volgens de rechtbank in de aanwijzing als monument onvoldoende rekening zijn gehouden met de inmiddels gerealiseerd nieuwbouw. Deze nieuwbouw zou onvoldoende zijn meegenomen in de afweging om het gebied al dan niet als beschermd monument aan te wijzen.

De Afdeling oordeelt dat dit wel degelijk het geval is: bij de bouw zijn verschillende voorzorgsmaatregelen genomen, waaronder ophoging van het maaiveld en beperking van het aantal heipalen. Met deze maatregelen heeft de minister volgens de Afdeling al in een vroeg stadium het algemeen belang van het archeologische monument in de afweging meegenomen. Hierdoor heeft dit zwaarder mogen wegen dan het individuele belang van de bewoners.

Het besluit van de rechtbank wordt vernietigd. De beroepen worden ongegrond verklaard.

Soortgelijke uitspraken

Wassenaar, 2009 (200804180/1, 200804333/1 en 200804335/1)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201400843/1/R3

Datum van uitspraak: 23 september 2015

Gemeente: Breda

Trefwoorden: bestemmingsplan, , vergunningplicht, verstoringsdiepte, motivering

Relevante passages: 11-11.3, 21

Korte inhoud

De gemeente Breda stelde in 2013 het bestemmingsplan 'Buitengebied Noord' vast. Hiertegen werd door verschillende partijen beroep ingesteld.

In het plan zijn grondwerkzaamheden vergunningplichtig gemaakt wanneer die dieper dan 50 centimeter plaatsvinden. Dit zou volgens appellanten 30 centimeter moeten zijn, onder andere op basis van de Handreiking voor gemeentelijke archeologische monumentenzorg van de Vereniging Nederlandse Gemeenten.

Volgens de gemeenteraad vinden normale ploegwerkzaamheden al snel dieper dan 30 centimeter in de bodem plaats en is daarom gekozen voor een vergunningplicht bij werkzaamheden vanaf 50 centimeter diep.

In de plantoelichting wordt verwezen naar de nota 'Erfgoed in context, ErfgoedVisie Brabant 2008-2015'. Daarin staat dat een omgevingsvergunning noodzakelijk is voor werkzaamheden dieper dan 30 centimeter. In het bestemmingsplan is daarvan afgeweken door een diepte op te nemen vanaf 50 centimeter.

Er is volgens de Afdeling niet gebleken dat archeologische waarden niet meer aanwezig zijn tussen 30 en 50 centimeter. Ook is niet gebleken dat de gemeenteraad onderzoek heeft gedaan naar verstoring van de bodem. Alleen de uitspraak dat normale agrarische werkzaamheden de bodem tot 50 centimeter verstoren is daarvoor onvoldoende. Het beroep is gegrond.

Soortgelijke uitspraken

Eersel, 2005 (200407410/1)

Aalten, 2006 (200506487/1)

Eersel, 2011 (200908600/1/T1/R4)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

2. Beschermede stads- en dorpsgezichten

2. Beschermd stads- en dorpsgezichten

Zaaknummer: LJN: AN7949

Datum van uitspraak: 5 augustus 2003

Gemeente: Leiden

Trefwoorden: Beschermd stadsgezicht, bouwplan, bestemmingsplan, aanhoudingsplicht.

Hoofdlijn

Het college van de gemeente Leiden verleende vrijstelling van een bestemmingsplan binnen het beschermd stadsgezicht. Omdat een bestemmingsplan ter bescherming van het stadsgezicht ontbrak, was sprake van een aanhoudingsplicht op grond van artikel 51, lid 1 Woningwet. De rechtbank oordeelde dat de gemeente deze aanhoudingsplicht ten onrechte doorbroken heeft omdat nog geen beschermend ontwerp-bestemmingsplan ter inzage lag. Een voorbereidingsbesluit wordt daarbij als niet voldoende gezien.

Korte inhoud

Het college van B&W van de gemeente Leiden verleende in 2003 vrijstelling van het bestemmingsplan op basis van artikel 15 WRO. Tegen dit besluit werd beroep aangetekend met (onder andere) als argument dat het bouwplan valt binnen een beschermd stadsgezicht en dat het geldende bestemmingsplan hieraan nog geen bescherming biedt.

De aanwijzing tot beschermd stadsgezicht brengt de verplichting tot het opstellen van een beschermend bestemmingsplan met zich mee. Zolang hier nog geen sprake van is geldt volgens artikel 51 van de Woningwet een aanhoudingsplicht in het plangebied. Deze aanhoudingsplicht kan doorbroken worden, wanneer het bouwplan niet in strijd is met een beschermend bestemmingsplan dat in voorbereiding is én wanneer van gedeputeerde staten een verklaring van geen bezwaar is ontvangen.

Het college gaf aan de verklaring van geen bezwaar te hebben ontvangen en dat ook de Rijksdienst voor de Monumentenzorg gehoord is. De rechter is echter van oordeel dat er geen sprake is van een beschermend bestemmingsplan in voorbereiding. De vrijstelling had dan ook niet door de gemeente verleend mogen worden.

In de uitspraak wordt verwezen naar de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 27 november 2002 (Zaaknummer 200202252/1, r.o. 2.6). In deze uitspraak wordt aangegeven dat een ontwerp-bestemmingsplan ter inzage moet zijn gelegd en dat een voorbereidingsbesluit alleen niet voldoende is om de aanhoudingsplicht te doorbreken.

Soortgelijke uitspraken

Sneek, 2002 (200202252/1)

Leeuwarden, 2002 (200104940/1)

Culemborg, 2010 (200906571/1/H1)

[Lees hier de volledige uitspraak op www.rechtspraak.nl](http://www.rechtspraak.nl)

Zaaknummer: 200203652/1

Datum van uitspraak: 13 december 2003

Gemeente: Amsterdam

Trefwoorden: Bestemmingsplan, aantasting, beschermd stadsgezicht, reikwijdte bescherming

Relevante passages: 2.8, 2.8.1, 2.8.2

Hoofdlijn

Appellanten hebben beroep ingesteld tegen de goedkeuring van het bestemmingsplan "Westerdokseiland" van de gemeente Amsterdam. Dit was onder andere vanwege de vrees tot aantasting van het nabij gelegen beschermd stadsgezicht. De Afdeling oordeelt dat de reikwijdte van de bescherming alleen geldt voor zover dit is inbegrepen in de aanwijzing tot beschermd stadsgezicht. De gevolgen voor daarbuiten liggende bebouwing kunnen slechts worden beoordeeld in het kader van een goede ruimtelijke ordening.

Korte inhoud

Het college van gedeputeerde staten van Noord Holland heeft in juni 2002 het bestemmingsplan “Westerdokseiland”, vastgesteld door de gemeenteraad van Amsterdam, goedgekeurd.

Door meerdere appellanten is beroep ingesteld uit vrees voor onder andere de aantasting van het beschermde stadsgezicht ten westen van het plangebied. Volgens GS wordt in het plan rekening gehouden met het beschermde stadsgezicht omdat een bouwhoogte wordt aangehouden die voor de binnenstad van Amsterdam gebruikelijk is.

De Afdeling is van oordeel dat de beschermende voorschriften van de aanwijzing als beschermd stadsgezicht alleen gelden binnen de reikwijdte van het gebied dat daartoe aangewezen is. De Afdeling gaat ervan uit dat de begrenzing van het beschermde stadsgezicht gebaseerd is op wat nodig is om het te beschermen beeld te kunnen handhaven. De invloed van plannen die buiten het beschermde gezicht vallen mag slechts meegenomen worden in de belangenafweging in het kader van een goede ruimtelijke ordening.

In het bestemmingsplan Westerdokseiland liggen de betreffende gronden buiten het beschermde stadsgezicht. De Afdeling oordeelt dat, gelet op de afstand van het plangebied tot het beschermde stadsgezicht en de in het plan opgenomen maximale bouwhoogte, het plan op dit punt in overeenstemming met een goede ruimtelijke ordening is. Het beroep is op dit punt ongegrond.

Soortgelijke uitspraken

Amsterdam, 2-7-2008 (200703382/1)

Deventer, 2010 (905912/1/R3)

Noordoostpolder, 2012 (201100875/1/R2)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 200206477/1

Datum van uitspraak: 4 februari 2004

Gemeente: Amsterdam

Trefwoorden: beschermd stadsgezicht, reikwijdte bescherming, bouwmogelijkheden

Relevante passages: 2.5-2.8

Hoofdlijn

Een aanwijzing als beschermd gezicht heeft nadrukkelijk niet het doel de huidige situatie in een gebied te bevrozen. Het doel van de aanwijzing is het zoveel mogelijk voorkomen van schade aan de cultuurhistorische waarden, wanneer veranderingen nodig en/of wenselijk zijn. De aanwijzing betekent echter wel dat de mogelijkheden in het bestemmingsplan in overeenstemming moeten zijn met het daarin vastgestelde beleid op het gebied van cultuurhistorie.

Korte inhoud

Het college van gedeputeerde staten van Noord-Holland keurde in 2002 het Amsterdamse bestemmingsplan “Binnengasthuisterrein e.o.” goed. Onder andere de “Initiatiefgroep Burgwallen Zuid” stelde hiertegen beroep in.

Volgens deze groep zou het plan niet aan de eisen van het beschermde stadsgezicht voldoen. De groep is van mening dat in het bestemmingsplan voor een gebied dat hiertoe aangewezen is geen besluiten genomen mogen worden die tot schade aan het beschermde gezicht leiden. Er zouden teveel bouwmogelijkheden in het plan zitten, waarbij bovendien twee rijksmonumenten door nieuwbouw vervangen kunnen worden.

De gemeenteraad geeft aan dat het bestemmingsplan wel degelijk aan de eisen voldoet en dat er ter bescherming van het gezicht kwalitatieve criteria in het plan zijn opgenomen. Nieuwbouw op de locatie van de rijksmonumenten is pas mogelijk wanneer deze van de monumentenlijst gehaald zijn.

Ook het college van GS is van mening dat het plan aan de eisen voldoet. Er zouden voldoende voorwaarden gesteld worden aan de stedenbouwkundige inpassing van nieuwe bebouwing in het beschermde gezicht.

De Afdeling geeft in de eerste plaats aan dat uit de memorie van toelichting bij de Monumentenwet 1961 zeker niet blijkt dat beschermde gezichten 'bevroren' dienen te worden. Het streven is dat "...wenselijke of noodzakelijke veranderingen slechts geschieden op een zodanige wijze dat het aspect van het geheel niet, of althans zo weinig mogelijk, schade lijdt." Er is geen reden om aan te nemen dat hier in de Monumentenwet van 1988 op teruggekomen is. Er is ook zeker geen sprake van een sloopverbod in beschermde gezichten: hiervoor kan een vergunning worden verleend.

Gelet op de manier waarop voorwaarden bij de bouwmogelijkheden in het plan zijn opgenomen kan de Afdeling niet concluderen dat de bescherming van het beschermde stadsgezicht onvoldoende gewaarborgd is. Wel geeft de Afdeling aan dat de plaatselijke hovenstructuur volgens het plan moet worden teruggebracht en/of versterkt. Een deel van de toegewezen bestemmingen blijkt hier echter niet mee in overeenstemming te zijn. Dit deel van het plan berust daarom niet op een goede ruimtelijke ordening. De Afdeling verklaart het beroep op dit onderdeel gegrond.

Soortgelijke uitspraken

Amsterdam, 2008 (200703382/1)

Den Haag, 2013 (201205911/1/T1/R4)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 200701448/1

Datum van uitspraak: 26 september 2007

Gemeente: Harlingen

Trefwoorden: Beschermd stadsgezicht, bestemmingsplan, welstandseisen

Relevante passages: 2.3

Hoofdlijn

Welstandseisen kunnen in principe niet in bepalingen van een bestemmingsplan worden opgenomen. Wanneer echter sprake is van een beschermd stads- of dorpsgezicht is er sprake van ruimtelijke relevantie, waardoor welstand in het bestemmingsplan als noodzakelijk voor een goede ruimtelijke ordening kan worden gezien.

Korte inhoud

De gemeente Harlingen verleende in 2005 een vrijstelling en bouwvergunning aan Haven Front B.V. voor de bouw van appartementen. Dit besluit werd door de rechtbank Leeuwarden vernietigd.

Tegen deze uitspraak heeft Haven Front B.V. hoger beroep ingesteld.

Haven Front geeft onder andere aan dat (in tegenstelling tot wat de rechtbank oordeelde) geen vrijstelling nodig is geweest voor de bouw. Het gaat om de vrijstelling van een bepaling in het bestemmingsplan die volgens het bedrijf een welstandseis betreft.

In (de voorschriften van) het betreffende bestemmingsplan zijn gebieden aangewezen voor "behoud, herstel en de uitbouw van [...] cultuurhistorische, archeologische en ruimtelijke waarden". In de voorschriften is onder andere opgenomen dat in de gebieden met de aanduiding 'beeldbepalende gevelwand' openingen in de gevels (zoals ramen) een grotere hoogte dan breedte dienen te hebben.

De Afdeling is van oordeel dat het bovenstaande terecht is voorgedragen door Haven Front, maar in dit geval niet van toepassing is. Hoewel in een bestemmingsplan in beginsel geen welstandseisen kunnen worden opgenomen is dit wél toegestaan wanneer dat aantoonbaar in het belang van een goede ruimtelijke ordening is. Wanneer sprake is van een beschermd stads- of dorpsgezicht volgens de Monumentenwet 1988 (waarin bescherming van onder andere de 'schoonheid' in het bestemmingsplan moet worden gewaarborgd) mag het opnemen van welstandseisen in de planvoorschriften in overeenstemming met een goede ruimtelijke ordening worden geacht.

De bepaling in het bestemmingsplan heeft hierdoor volgens de Afdeling de benodigde ruimtelijke relevantie. De rechtbank heeft dan ook terecht bepaald dat de bepaling van toepassing dient te blijven. Het beroep is ongegrond.

Soortgelijke uitspraken

Vlaardingen, 2008 (200801138/1)

Haarlem, 2012 (201104113/1/R2)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 200703382/1

Datum van uitspraak: 2 juli 2008

Gemeente: Amsterdam

Trefwoorden: beschermd stadsgezicht, Werelderfgoed, bouwmogelijkheid

Relevante passages: 2.7 (geheel), 2.9 (geheel)

Hoofdlijn

Verschillende partijen stelden beroep is tegen het goedkeuren van het Amsterdamse bestemmingsplan 'Overhoeks' door het college van GS van Noord-Holland. Het mogelijk maken van hoogbouw zou het (aan de overzijde van het IJ gelegen) beschermd stadsgezicht van de binnenstad aantasten en aanwijzing van de grachtengordel tot werelderfgoed in de weg staan. Vanwege de afstand tot de binnenstad en de aangevoerde 'hoogbouweffectrapportage' is de Afdeling echter van mening dat er geen sprake van onaanvaardbare aantasting is.

Daarnaast heeft deze rapportage volgens de Afdeling voldoende aangetoond dat de schaalverschillen tussen het plangebied en de nabije Van der Pekbuurt het karakter van die buurt alleen versterken. Ook mogelijke aanwijzing van die buurt als beschermd stadsgezicht wordt daarom door het plan niet belemmerd.

Korte inhoud

Binnenstad

In het bestemmingsplan 'Overhoeks' van de gemeente Amsterdam wordt de bouw van vijf torens van 75 tot 110 meter hoog mogelijk gemaakt (met naastgelegen bebouwing van 24 tot 35 meter). Verschillende partijen³ stelden beroep in tegen de goedkeuring van dit plan door het college van GS van Noord-Holland. Het plan zou in strijd zijn met het gemeentelijk en provinciaal hoogbouwbeleid.

In de nota Hoogbouwbeleid van de gemeente Amsterdam staat dat het belangrijkste doel het zorgvuldig inpassen van hoogbouw in de bestaande stadsstructuren is. In het Structuurplan Amsterdam is tevens opgenomen dat voor het plaatsen van hoge gebouwen een 'hoogbouweffectrapportage' (HER) vereist is. Ook voor de in dit bestemmingsplan opgenomen hoogbouw is een HER (en een aanvullende HER) opgesteld.

Met het bestemmingsplan Overhoeks zouden de openheid van de omgeving en de zichtlijnen worden aangetast; onder andere in relatie tot beschermd stadsgezichten. Ook zou het plan de aanwijzing van de Amsterdamse grachtengordel als UNESCO-werelderfgoed in de weg staan.

Op basis van de HER (aan de hand van onder andere montagefoto's) is het volgens de Afdeling echter niet aannemelijk dat de zichtlijnen vanuit de binnenstad aangetast zullen worden. Ook de afstand van het plangebied tot de binnenstad (minimaal 200 meter) speelt daarbij een rol. De aanwijzing tot werelderfgoed wordt daarmee volgens de Afdeling niet onmogelijk gemaakt door het plan.

Van der Pekbuurt

De Van der Pekbuurt bevindt zich op de noordelijke oever van het IJ, ten oosten van het plangebied. Hoewel dit geen beschermd stadsgezicht is wordt in de toekomst wel beoogd (onder andere) deze buurt tot beschermd gezicht aan te wijzen. Volgens een cultureurhistorische effectrapportage uit 2003 zijn vooral het kleinschalige karakter en de opbouw en structuur van de wijk van cultureurhistorische waarde.

³ De Stichting Monumenten Amsterdam-Noord, de Stichting Amsterdams Netwerk Vrouwen Bouwen Wonen en de Vereniging Vrienden van de Amsterdamse Binnenstad

De in het plan opgenomen hoogbouw zal volgens de HER ook in de Van der Pekbuurt te zien zijn. De schaalverschillen zullen zich daar “duidelijk manifesteren”. In het HER wordt echter aangegeven dat die verschillen kunnen helpen om het compacte karakter van de buurt te versterken. Om deze reden en door de afstand (ongeveer 85 meter) tot het plangebied staat de hoogbouw aanwijzing van de buurt tot beschermd stadsgezicht niet in de weg.

Soortgelijke uitspraken

Amsterdam, 2003 (200203652/1)

Deventer, 2010 (905912/1/R3)

Noordoostpolder, 2012 (201100875/1/R2)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201012560/1/R2

Datum van uitspraak: 8 juni 2011

Gemeente: Buren

Trefwoorden: beschermd dorpsgezicht, bouwmogelijkheid, aantasting

Relevante passages: gehele uitspraak

Hoofdlijn

Het conserverende bestemmingsplan voor het beschermde dorpsgezicht van Beusichem heeft volgens deze uitspraak terecht de bouw van nieuwe woningen niet mogelijk gemaakt. Hoewel de woningen vanaf de markt niet zichtbaar zouden zijn is dit geen factor van belang en de aantasting van cultuurhistorische waarden wordt niet betwist.

Korte inhoud

Het “Bestemmingsplan Beusichem, Kom” werd in 2010 vastgesteld door de gemeente Buren. Het betreft een conserverend plan dat voorgaande bestemmingsplannen moet verenigen en actualiseren.

Een bewoner heeft tegen dit besluit beroep ingesteld. Volgens hem zou het plan de bouw van twee woningen op zijn perceel mogelijk moeten kunnen maken. Dit zou volgens hem geen afbreuk doen aan het beschermde dorpsgezicht van Beusichem. De woningen zouden vanaf de markt niet zichtbaar zijn en een achtergelegen boomgaard blijft open en groen.

De markt van Beusichem is een beschermd dorpsgezicht sinds 1967. In het bestemmingsplan wordt aan dit gebied de dubbelbestemming ‘Waarde – Cultuurhistorie’ toegekend. In dit gebied mag alleen het bestaande aantal woningen gebouwd worden. De gemeenteraad is van oordeel dat door de bouw van extra woningen het dorpsgezicht aangetast zal worden.

Uit het plan blijkt dat niet alleen de bebouwing aan de markt beschermd is, maar ook de manier waarop de markt is aangelegd, de situering van de omringende bebouwing en de indeling van de percelen daarachter.

De bewoner heeft niets ingebracht tegen het argument dat de cultuurhistorische waarden aangetast wordt. De Afdeling is daarom van oordeel dat de raad daarin gelijk heeft. Het feit dat de nieuwe woningen vanaf de markt niet zichtbaar zouden zijn heeft hier geen invloed op. Het beroep is ongegrond.

Soortgelijke uitspraken

Den Haag, 2011 (201111543/1/H1)

Den Haag, 2013 (201205911/1/T1/R4)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201104113/1/R2

Datum van uitspraak: 24 oktober 2012

Gemeente: Haarlem

Trefwoorden: beschermd stadsgezicht, toetsingskader, welstandseisen, rechtszekerheid

Relevante passages: 7

Hoofdlijn

Voor gebieden die als beschermd gezicht zijn aangewezen heeft de gemeente de plicht een bestemmingsplan vast te stellen dat hieraan voldoende bescherming biedt. Een voorwaarde daarbij is dat eigenaren en/of bewoners een redelijke mate van zekerheid moeten hebben over de mogelijkheden bij een vergunningaanvraag.

Ook welstandseisen kunnen, bij uitzondering, gesteld worden om bescherming te bieden. Ook hierop is de voorwaarde van een redelijke mate van zekerheid van toepassing.

Korte inhoud

De gemeenteraad van Haarlem stelde in 2011 het bestemmingsplan “Koninginnebuurt eerste partiële herziening” vast. Verschillende partijen stelden hiertegen beroep in.

Het plan biedt volgens hen (onder andere) onvoldoende bescherming aan het beschermd stadsgezicht. De planregels zouden niet duidelijk genoeg zijn om als toetsingskader te dienen bij aanvragen voor omgevingsvergunningen. De gemeenteraad is van mening dat het betreffende artikel in de planregels voldoende duidelijk is. Ook wordt aangegeven dat aanvragen om af te wijken aan de hand van de welstandsnota beoordeeld zullen worden. Daarmee zou het beschermde gezicht voldoende beschermd worden door het plan. Gelet op de verbeelding van de situatie en de invulling van de waarderingskaart geeft ook de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) dit aan.

De Afdeling geeft aan dat gebruikers en eigenaren “een redelijke mate van zekerheid” dienen te hebben over de vraag of voorgenomen werkzaamheden/plannen volgens het plan toelaatbaar zijn. Dit houdt in dat er in het plan voldoende duidelijke normen opgenomen moeten zijn om dit te beoordelen.

Dit toetsingskader bevindt zich in één artikel (artikel 6) van de planregels. In de leden 6.1 en 6.2 van dit artikel bevatten alleen een toelichting op het beschermde gezicht en de waarderingskaart. Lid 6.3 bevat het kader waaraan vergunningen getoetst worden. Dit bevat zaken die voornamelijk op welstand gericht zijn.

Hierop geeft de Afdeling aan dat op grond van de Woningwet (artikel 12) welstandsnormen in principe niet in een bestemmingsplan kunnen worden opgenomen. Hierop kan een uitzondering worden gemaakt wanneer het de bescherming van een beschermd stads- of dorpsgezicht betreft.

Een voorwaarde hierbij is echter wel dat het verband tussen de welstandseisen en de aanwezige cultuurhistorische waarden (lees: de waarden die aanleiding waren voor de aanwijzing als beschermd gezicht). Bovendien is ook bij welstandsnormen de voorwaarde van voldoende duidelijkheid als toetsingsnorm van toepassing.

De Afdeling oordeelt dat de gestelde eisen, in samenhang met de waarderingskaart onvoldoende toereikend zijn om gebruikt te kunnen worden bij het verlenen van vergunningen. Het is daardoor niet zeker of het plan voldoende bescherming biedt aan het beschermd stadsgezicht. Het plan voldoet niet aan de eisen; het beroep is op dit punt gegrond.

Soortgelijke uitspraken

Harlingen, 2012 (200701448/1/A1)

Zaanstad, 2013 (201208497/1/A1)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201207539/1/R1

Datum van uitspraak: 8 mei 2013

Gemeente: Blaricum

Trefwoorden: beschermd dorpsgezicht, bouwmogelijkheid, karakteristiek

Relevante passages: 3 (bouw woning), 4 (toegangspoort)

Hoofdlijn

Aan een bestemmingsplan kunnen geen blijvende rechten worden ontleend. In een beschermd gezicht kunnen in dit geval wegens voortschrijdend inzicht (op voorwaarde van een juiste belangenafweging) strengere eisen worden gesteld. Behoud van karakteristiek, zoals beschreven in de aanwijzing als beschermd gezicht speelt daarbij een belangrijke rol.

Korte inhoud

De gemeente Blaricum heeft in 2012 het bestemmingsplan “Kom Beschermd Dorpsgezicht” vastgesteld. Het plan omvat het beschermd dorpsgezicht van Blaricum en is als conserverend plan bedoeld. Verschillende appellanten stelden beroep in tegen de vaststelling.

Twee appellanten geven aan dat het voor hen ten onrechte niet mogelijk is een woning te bouwen. Volgens hen is er sprake van een ruimtelijke verbetering vergeleken met de bestaande situatie.

De Gemeenteraad geeft aan dat er met het plan aangesloten is bij de bestaande bestemmingen ‘erf’ en ‘tuin’. Bebouwing is hier volgens de raad uit ruimtelijk oogpunt niet wenselijk.

De aanwijzing als beschermd dorpsgezicht is gebaseerd op de specifieke (en goed bewaarde) kenmerken van Blaricum als Goois boerderijendorp. Dit wordt vooral gekenmerkt door de oude boerderijen op ruime kavels, omringd door hagen. Gelet hierop oordeelt de Afdeling dat de raad terecht de bouw van een woning mag voorkomen, omdat dit afbreuk zou doen aan de karakteristiek van de omgeving. De appellanten geven verder aan dat in het verleden op deze locatie kassen stonden en dat zij een woning met de uitstraling van een kas willen maken. De Afdeling geeft echter aan dat een woning wel degelijk een andere uitstraling heeft dan een kas, zodat dit geen aanleiding is om de bouw alsnog toe te staan. De raad heeft het belang van behoud van het beschermde gezicht terecht zwaarder mogen laten wegen.

Ook een plaatselijke ondernemer heeft beroep ingesteld tegen het plan. Vanwege de veiligheid zijn toegangspoorten van 2 meter hoogte wenselijk, maar in het plan worden slechts poorten van 1 meter hoogte toegestaan. Dit terwijl in het oude plan met een onthefmogelijkheid wel poorten van 2 meter mogelijk waren (en het een conserverend plan betreft).

De Afdeling geeft aan dat aan een bestemmingsplan in principe geen blijvende rechten kunnen worden ontleend. Wanneer uit voortschrijdend inzicht (en na afweging van de belangen) blijkt dat een bestemming of bepaling gewijzigd moet worden dan is dat ook mogelijk. De raad geeft aan dat hier in dit geval ook sprake van is: een hoogte van 2 meter wordt niet (meer) passend geacht.

Gelet op de karakteristiek van het gebied (zoals de kleinschaligheid) is dit volgens de Afdeling geen onredelijk besluit. Ook het feit dat er in de omgeving hagen van 2 meter hoogte staan doet daar niet aan af: deze hebben een andere uitstraling dan toegangspoorten. Het beroep is ongegrond.

Soortgelijke uitspraken

Amsterdam, 2004 (200206477/1)

Schouwen-Duiveland, 2013 (201211351/1/R2)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201210792/1/R2

Datum van uitspraak: 15 mei 2013

Gemeente: Woerden

Trefwoorden: beschermd stadsgezicht, herontwikkeling, beeldkwaliteitsplan

Relevante passages: 4 (geheel)

Hoofdlijn

Door de ontwikkeling van nieuwe woontorens zal het beschermde stadsgezicht van Woerden gewijzigd worden. De gemeente heeft echter voldoende aannemelijk gemaakt dat dit past in de bestaande omgeving. Bezwaar tegen de architectuur speelt op dit moment geen rol: dit is een welstandsaspect dat bij de uitvoering van het plan aan bod kan komen.

Korte inhoud

De gemeente Woerden heeft in 2012 het bestemmingsplan 'Defensie-eiland' vastgesteld. Het betreft een herontwikkeling van de binnenstad met een hoofdaccent op wonen. Tegen dit plan werd beroep ingesteld door een aantal inwoners; onder andere met betrekking tot het beschermde stadsgezicht.

Het plan zou ernstig afbreuk doen aan het beschermde stadsgezicht, vanwege de hoogte en vormgeving van de nieuwe, voorgenomen bebouwing. Ook zou het plan strijdig zijn met het Structuur- en beeldkwaliteitsplan voor de binnenstad van Woerden, omdat in het bestemmingsplan meer dan drie bouwlagen mogelijk worden gemaakt.

De Afdeling is van oordeel dat het Beeldkwaliteitsplan "Binnenstad Woerden" gezien moet worden als een richtinggevend beleidsstuk. De gemeente dient hier rekening mee te houden en kan er gemotiveerd van afwijken. In dit plan is echter geen beperking van het aantal bouwlagen opgenomen. Bovendien is na dit plan nog een ruimtelijk kader opgesteld, wat heeft geleid tot het nieuwe bestemmingsplan. De Afdeling geeft aan dat de gemeente daarmee de bouwhoogte voldoende heeft overwogen.

Het stadsgezicht van Woerden zal inderdaad veranderen door het plan, maar de Afdeling volgt de gemeenteraad in de opvatting dat de nieuwe ontwikkelingen passen in de omgeving. Ook de maximale bouwhoogte is passend ten opzichte van andere beeldbepalende bouwwerken in de omgeving. Er is daarom geen sprake van een onaanvaardbare wijziging van het beschermde stadsgezicht.

Ook een bezwaar tegen de architectuur van de voorziene woontorens verandert de zaak niet. Dit betreft een welstandsaspect, dat pas een rol zal spelen bij verlening van de omgevingsvergunning. De daadwerkelijke uitvoering van het bestemmingsplan is op dit moment nog niet aan de orde.

Soortgelijke uitspraken

Amsterdam, 2008 (200703382/1)

Haarlem, 2012 (201104113/1/R2)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201309736/1/R1

Datum van uitspraak: 11 februari 2015

Gemeente: Haarlem

Trefwoorden: bestemmingsplan, beschermd stadsgezicht, planbegrenzing

Relevante passages: 13-13.4

Korte inhoud

De gemeente Haarlem heeft in 2013 het bestemmingsplan 'Bos en Vaartschool' vastgesteld. Hiertegen werd beroep ingesteld. Appellant geeft onder andere aan dat er in het plan niet voldoende rekening is gehouden met het beschermde stadsgezicht. Het evenwicht van het Floraplein in Haarlem zou erdoor verstoord worden. Ook zou het hele beschermde stadsgezicht in één bestemmingsplan

opgenomen moeten worden. Een bestemmingsplan op perceelsniveau zou de bescherming niet voldoende kunnen waarborgen.

De gemeenteraad geeft aan dat er voorafgaand aan het plan cultuurhistorisch onderzoek is verricht en dat advies is gevraagd aan de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Er is bij nieuwbouw rekening gehouden met de aanwezige ruimtelijke kwaliteit. Het ontwerp voor uitbreiding van de school sluit aan bij de al bestaande bebouwing. Waardevolle elementen in het plan zijn beschermd. Hiermee is volgens de raad voldoende rekening gehouden met het beschermde gezicht.

De Afdeling beschrijft in de uitspraak het doel van een aanwijzing als beschermd stadsgezicht. Dit is kort gezegd de karakteristieke en historische ontwikkelde samenhangende structuur als zwaarwegend belang mee te nemen in verdere ontwikkelingen in het gebied. Mede gelet op het advies van de RCE is de Afdeling van mening dat het plan aansluit bij de ruimtelijke structuur van de omgeving. Ook heeft de gemeente beleidsvrijheid bij het bepalen van het plangebied. Er wordt niet te weinig bescherming geboden door binnen het beschermde gezicht meerdere bestemmingsplannen vast te stellen. Ook in een plan dat maar een deel van het beschermde gezicht omvat kunnen de waarden van het beschermde gezicht goed vastgelegd worden. Het beroep is op deze punten ongegrond.

Soortgelijke uitspraken

Amsterdam, 2003 (200203652/1)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

3. Buitenplaatsen en (cultuur)landschappelijke waarden

3. Buitenplaatsen en (cultuur)landschappelijke waarden

Zaaknummer: 200604190/1

Datum van uitspraak: 19 september 2007

Gemeente: De Ronde Venen

Trefwoorden: Werelderfgoed, Stelling van Amsterdam, cultuurhistorische waarden, bouwbaarheid, onderzoek

Relevante passages: 2.7 (geheel)

Hoofdlijn

De wenselijkheid van bebouwing in een cultuurhistorisch waardevol gebied kan niet bij de aanvraag van een monumentenvergunning bepaald worden. Nader (cultuurhistorisch) onderzoek is noodzakelijk om zeker te zijn dat opgenomen bestemmingen in een plan ook daadwerkelijk uitvoerbaar zijn.

Korte inhoud

Het bestemmingsplan "Buitengebied De Ronde Venen" werd in 2006 op delen afgekeurd door het college van GS van Utrecht. Tegen dit besluit werd onder andere beroep ingesteld door Fort-University Nederland B.V., dat door dit besluit geplande bebouwing niet kan realiseren.

Volgens Fort-University is ten onrechte goedkeuring onthouden, omdat het bestemmingsplan en de Monumentenwet 1988 de aantasting van cultuurhistorische waarden voldoende zouden waarborgen.

Het college van GS geeft aan dat het besluit in strijd met een goede ruimtelijke ordening is, omdat de noodzaak van de bebouwing niet is aangetoond en geen aandacht is besteed aan de bebouwingmogelijkheden in relatie tot (onder andere) de cultuurhistorische waarden.

Daarbij is van belang dat het betreffende fort onderdeel uitmaakt van de Stelling van Amsterdam, die op de UNESCO Werelderfgoedlijst staat.

De Afdeling oordeelt dat de planvoorschriften inderdaad onvoldoende waarborgen bevatten voor de bescherming van cultuurhistorische waarden. Hoewel 'behoud en bescherming' hiervan in de planvoorschriften is opgenomen heeft de gemeente in feite al de afweging gemaakt om bebouwing toe te laten. Door de mogelijkheid tot bebouwing op te nemen heeft de gemeente dit in principe ook aanvaardbaar geacht.

De Afdeling geeft aan dat een monumentenvergunning uiteindelijk niet kan worden verleend, maar dit zou betekenen dat de bestemming vooraf al niet uitvoerbaar is geweest. Dat betekent dat (aangezien onderzoek naar de effecten van bebouwing op o.a. cultuurhistorische kwaliteiten niet is verricht) het plan in strijd is met een goede ruimtelijke ordening.

Vanwege de cultuurhistorische waarde en de waarde van de omgeving heeft het college van GS nader onderzoek vooraf noodzakelijk mogen achten. Omdat dit niet gebeurd is mag het besluit worden vernietigd. Het beroep is ongegrond.

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 200705751/1

Datum van uitspraak: 7 mei 2008

Gemeente: Voorschoten

Trefwoorden: Buitenplaats, aantasting, bestemmingsplan, Cultuurhistorische Hoofdstructuur, archeologische verwachtingswaarde

Relevante passages: 2.12 (geheel)

Archeologische waarden: 2.11 (geheel)

Hoofdlijn

Hoewel de buitenplaats Berbice buiten het bestemmingsplan 'Krimwijk II' valt, wordt de bijbehorende zichtas in de provinciale 'Nota Regels voor Ruimte' als zeer waardevol aangeduid. Door goedkeuring van het plan zal het zicht vanuit het landgoed onherroepelijk

veranderen, terwijl het belang hiervan niet is afgewogen tegen de andere belangen. Het besluit tot goedkeuring van het plan is daarom volgens de Afdeling niet deugdelijk gemotiveerd.

Korte inhoud

Onder andere de Stichting tot behoud van Cultuurhistorische Buitenplaatsen stelden beroep in tegen de goedkeuring (door het college van GS van Zuid-Holland) van het bestemmingsplan 'Krimwijk II' van de gemeente Voorschoten.

Een ontsluitingsweg die in het plan is opgenomen zou de zichtas vanaf de buitenplaats Berbice aantasten. In de Cultuurhistorische Hoofdstructuur van de provincie Zuid-Holland wordt deze zichtas aangeduid als 'zichtas met een zeer hoge waarde'. Aantasting hiervan zou daarom in strijd zijn met de provinciale Nota Regels voor Ruimte.

Het college van GS gaf hierop aan dat het landgoed Berbice door een andere weg van het plangebied wordt afgesneden en zich dus niet in dat plangebied bevindt. De Afdeling is echter van oordeel dat de aanleg van de ontsluitingsweg (in het verlengde van de zichtas) "het zicht op het landgoed onherroepelijk zal veranderen". Omdat de zichtas met een zeer hoge waarde in de Cultuurhistorische Hoofdstructuur is opgenomen staat volgens de afdeling niet vast dat hier maar weinig waarde aan hoeft te worden toegekend. Het college van GS had daarom het belang van de ontsluitingsweg tegen het cultuurhistorisch belang af moeten wegen. Het besluit van het college van GS wordt daarom (onder andere) op dit punt vernietigd.

Archeologische waarden

Naast de zichtlijn vanaf het landgoed Berbice is in het plan ook sprake van een perceel met een hoge archeologische verwachtingswaarde. Het college van GS is van mening dat met deze waarden voldoende rekening is gehouden in het plan. Uit het bestemmingsplan zelf blijkt echter dat archeologisch vooronderzoek in het betreffende gebied nog niet mogelijk is.

Volgens de Nota Regels voor Ruimte moet het plan juridische bescherming bieden voor terreinen van hoge archeologische waarden. Hoewel er door de raad afspraken gemaakt zijn over het aanleggen van de weg zonder archeologische waarden te beschadigen zijn deze niet in het plan zelf vastgelegd. De weg zou daarom (in theorie) ook op een andere manier kunnen worden aangelegd. Het plan is daarmee in strijd met de Nota Regels voor Ruimte en het college van GS had aan dit plandeel geen goedkeuring mogen geven.

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 200900766/1/H1

Datum van uitspraak: 4 november 2009

Gemeente: Zaltbommel

Trefwoorden: Cultuurhistorische waarden, bouwvergunning, bestemmingsplan, motivering

Relevante passages: 2.5.1, 2.5.2, 2.5.3

Hoofdlijn

Hoewel het college van Zaltbommel in eerste instantie aangaf vrijstelling van het bestemmingsplan te willen verlenen, werd een bouw-aanvraag uiteindelijk geweigerd. Volgens de Afdeling heeft het college de aanvraag (op basis van cultuurhistorische analyses) terecht geweigerd vanwege de cultuurhistorische waarde van de omgeving.

Korte inhoud

Het college van de gemeente Zaltbommel weigerde een aanvraag om bouwvergunning en vrijstelling te verlenen voor de bouw van twee vrijstaande woningen. De bouwplannen waren in strijd met het geldende bestemmingsplan. Het college gaf in eerste instantie aan medewerking te willen verlenen, maar kwam daar later op terug. Volgens de aanvragers is deze beslissing onvoldoende gemotiveerd.

De Afdeling geeft aan dat het college de bevoegdheid heeft de aanvraag alsnog te weigeren, maar dat wel gemotiveerd moet worden waarom het college van inzicht is veranderd.

Het college heeft de aanvraag, naar aanleiding van ingediende zienswijzen en een ongevraagd (negatief) advies van de Monumentencommissie, voorgelegd aan Bureau Van Droffelaar. In het rapport van Van Droffelaar werd geconcludeerd dat de voorgenomen bouw het cultuurhistorisch waardevolle karakter van het (landelijk) gebied zou verstoren. De aanvraag werd vervolgens door het college geweigerd.

Naar aanleiding van het bezwaar tegen de weigering door de aanvragers heeft het college een cultuurhistorisch onderzoek laten uitvoeren voor Bureau voor Bouwhistorie en Architectuurgeschiedenis (BBA). Ook hierin werd geconcludeerd dat het “karakteristieke” en “vrij gave bebouwingsbeeld” verloren zou gaan wanneer vrijstelling van het bestemmingsplan zou worden verleend.

De Afdeling oordeelt dat uit de overlegde rapporten is gebleken dat sprake is van cultuurhistorische waarden waaraan aanmerkelijke betekenis kan worden toegekend. Hierdoor en mede door het besluit van de gemeente om gemaakte kosten te vergoeden, heeft het college de aanvraag mogen weigeren, aldus de Afdeling.

Over enkele door appellanten in beroep aangedragen argumenten oordeelt de Afdeling als volgt. Het argument dat Bureau Van Droffelaar ook bij andere werkzaamheden in de gemeente is betrokken, betekent niet dat aan de objectiviteit en integriteit van het rapport getwijfeld hoeft te worden. Ook het positieve welstandsadvies is geen reden om de vrijstelling te verlenen: dat richt zich er slechts op of de vormgeving van de woningen op de locatie aanvaardbaar is, en niet op de aanvaardbaarheid van de bouw op zichzelf. In het tegenadvies van de appellanten inzake de cultuurhistorische waarden, worden de waarden van het gebied weliswaar gerelativeerd, maar wordt niet gemotiveerd waarom de gemeente ten onrechte geen vrijstelling zou hebben mogen verlenen. Verder is het argument dat de cultuurhistorische waarde niet in het bestemmingsplan is opgenomen volgens de Afdeling geen argument om dit aspect niet in de afwegingen mee te nemen.

Tot slot is door de aanvragers nog een beroep op het gelijkheidsbeginsel gedaan, omdat in dezelfde straat een soortgelijke vrijstelling eerder wel verleend is. Volgens de gemeente gaat dit echter om een fout. De Afdeling geeft aan dat het gelijkheidsbeginsel niet betekent dat het college een gemaakte fout ook moet herhalen. De beroepen worden ongegrond verklaard.

Soortgelijke uitspraken

Tilburg, 2013 (201304946/1/R3)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 200901694/1/R2

Datum van uitspraak: 24 februari 2010

Gemeente: Hilvarenbeek

Trefwoorden: cultuurhistorische landschapswaarden, provinciale structuurvisie, maatschappelijke functie

Relevante passages: 2.1-2.7

Hoofdlijn

De aanleg van een begraafplaats in cultuurhistorisch waardevol gebied wordt door de Afdeling niet als strijdig met de Interimstructuurvisie Noord-Brabant gezien. Hoewel geen sprake is van volledig herstel van de historische waarden worden deze wel gedeeltelijk teruggebracht. De dringende behoefte aan een begraafplaats rechtvaardigt daarom de afwijking van de structuurvisie.

Korte inhoud

Het bestemmingsplan ‘Begraafplaats Beekseweg, herziening 2008’ van de gemeente Hilvarenbeek maakt de aanleg van een begraafplaats en een crematorium met uitvaartcentrum mogelijk. Tegen de goedkeuring van dit plan door het college van gedeputeerde staten van Noord-Brabant werd beroep ingesteld door de Stichting Federatie Noordbrabants Monumentenoverleg (FNM).

Volgens de FNM is het bestemmingsplan (onder andere) in strijd met de ‘Interimstructuurvisie Noord-Brabant’. Volgens de stichting leidt het plan niet “tot voortzetting of herstel van de historische functie” of tot “behoud of versterking van (cultuurhistorische) landschapswaarden”

Het college geeft aan dat sprake is van hoge cultuurhistorische landschapswaarden, maar dat dit niet betekent dat ontwikkelingen onmogelijk zijn. Door het aanbrengen van een lanenstructuur wordt bovendien de historische beslotenheid van het gebied teruggebracht, zodat de ruimtelijke kwaliteit van het gebied kan verbeteren. Ook wordt aangegeven dat de begraafplaats voorziet in een dringende, regionale behoefte.

Er wordt vastgesteld dat het plan niet leidt tot voortzetting of volledig herstel van de historische functie van de omgeving. Wel wordt erin beoogd waardevolle cultuurhistorische elementen terug te brengen en wordt rekening gehouden met een zorgvuldige aansluiting van het gebied op een naastgelegen landgoed.

De Afdeling is van oordeel dat het plan niet in strijd is met de Interimstructuurvisie Noord-Brabant. Hoewel er geen sprake is van een geheel herstel van de historische functie is volgens de Afdeling voldoende aangetoond dat er grote behoefte is aan de begraafplaats en er voldoende redenen zijn om een uitzondering op de Interimstructuurvisie te maken. Het beroep is ongegrond.

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 200907212/1/R1

Datum van uitspraak: 26-01-2011

Gemeente: Beemster

Trefwoorden: bestemmingsplan, bouwmogelijkheid, Werelderfgoed, cultuurhistorische waarden, planaanpassing

Relevante passages: 2.8 (geheel)

Hoofdlijn

Een ontwerp bestemmingsplan van de gemeente Beemster maakt nieuwe woningbouw in het UNESCO-werelderfgoed mogelijk. De gemeente gaf aan (door middel van een partiële herziening) in samenwerking met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed de cultuurhistorie beter te waarborgen. De Afdeling is echter van oordeel dat er, ondanks de partiële herziening, geen sprake is van veranderde omstandigheden, zodat het oorspronkelijke plan in beginsel al niet voldoende zorgvuldig is voorbereid.

Korte inhoud

Verschillende bewoners stelden beroep in tegen goedkeuring van het bestemmingsplan “Zuidoostbeemster I” (gemeente Beemster) door het college van GS van Noord-Holland.

In het plan wordt onder andere een nieuwe woonwijk met een woonzorgcentrum mogelijk gemaakt. Daarbij zou onvoldoende rekening worden gehouden met de hoge cultuurhistorische en landschappelijke waarden van het gebied.

Het plangebied valt binnen de Beemster, die als UNESCO-werelderfgoed is aangemerkt. Het college van GS geeft aan dat herstel en versterking van kwaliteit en herkenbaarheid daarom voorop staan. Volgens het college geeft de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed aan dat een uitwerking binnen het bestemmingsplan mogelijk is die in de cultuurhistorische kaders van het gebied past. Ook de gemeenteraad geeft aan dat verdere uitwerking in samenspraak met de Rijksdienst plaatsvindt.

Naar aanleiding van een rapport van de Rijksdienst is onder andere besloten de bouwhoogten te verlagen. Ook is het gebied voor het woonzorgcomplex verkleind, waardoor het op grotere afstand van de in het plan voorziene woningen komt te liggen. Daarnaast is het totale aantal woningen verlaagd van maximaal 700 naar 620. Hiervoor is een partiële herziening van het bestemmingsplan vastgesteld. Het oorspronkelijke plan was op dit moment echter nog niet onherroepelijk.

De Afdeling is van oordeel dat met het aanpassen van de bouwhoogten en het aantal woningen de raad van standpunt is veranderd, terwijl er geen sprake blijkt te zijn van gewijzigde omstandigheden. Daarbij stelt de Afdeling dat de bezwaren van de appelanten al in hun zienswijzen bekend zijn gemaakt en dat ook bekend was dat de Rijksdienst nog onderzoek naar de invloed van de nieuwe woonwijk zou doen. Dit onderdeel van het plan is daarom volgens de Afdeling niet met de vereiste zorgvuldigheid voorbereid. De goedkeuring van het college van GS aan het plandeel wordt vernietigd.

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201008528/1/R2
Datum van uitspraak: 1 juni 2011
Gemeente: Maasdiel
Trefwoorden: wijzigingsplan, landschappelijk inrichtingsplan
Relevante passages: 2.1-2.3, 2.4.2

Hoofdlijn

In een wijzigingsplan voor een bedrijfsperceel is als voorwaarde het uitvoeren en in standhouden van een landschappelijk inpassingsplan opgenomen. Omdat de gemeente dit inpassingsplan als ruimtelijk noodzakelijk ziet is deze voorwaarde volgens de Afdeling ten onrechte niet in de planregels opgenomen.

Korte inhoud

In het wijzigingsplan “Buitengebied Wijziging 2008” van de gemeente Maasdiel wordt op een (agrarisch) perceel een ander niet-agrarisch bedrijf mogelijk gemaakt. Hoewel in het plan de uitvoering van een beplantingsplan is opgenomen is volgens een buurtbewoner toch sprake van overlast en leidt dit niet tot voldoende afscherming.

In het plan is sprake van omsluiting door bomen, struweelranden en hagen op het betreffende perceel en op een stuk grond (met bestemming landschaps- en cultuurhistorische waarden) tussen een buitenopslag en het perceel van appelland. Volgens het college wordt door middel van het inrichtingsplan de buitenopslag zoveel mogelijk aan het oog onttrokken. Met het plan is volgens de Afdeling dan ook voor voldoende afscherming gezorgd.

Als voorwaarde voor de vaststelling van het wijzigingsplan heeft het college besloten dat de landschappelijke inpassing volgens het inrichtingsplan plaats moet vinden. De aanleg en instandhouding van de beplanting is echter niet in de planregels vastgelegd. De Afdeling is van oordeel dat (omdat de gemeente deze inpassing wel noodzakelijk acht) deze voorwaarde in de planregels opgenomen dient te worden. De Afdeling oordeelt dan ook dat de landschappelijke inpassing onvoldoende is gewaarborgd in het plan.

De Afdeling besluit de goedkeuring van het plan te vernietigen en past het plan zelf aan. Aan de planregels wordt een nieuw artikel toegevoegd waarin de aanleg en instandhouding volgens het inrichtingsplan plaats moet vinden.

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201001314/1/R2
Datum van uitspraak: 29 juni 2011
Gemeente: Eersel
Trefwoorden: inrichtingsplan, herverkaveling, cultuurhistorische waarde, compensatie
Relevante passages: 2.7, 2.8, 2.10, 2.11, 2.15, 2.16 (met name 2.16.3), 2.21, 2.23, 2.24, 2.25

Hoofdlijn

In het landelijk gebied rond Wintelre werd een grootschalige herverkaveling gepland om het oorspronkelijke kampenlandschap terug te brengen en te versterken. In de belangenafweging heeft dit cultuurhistorische argument zwaar mee mogen wegen, mede doordat geplande kortingen op grond worden gecompenseerd.

Korte inhoud

Het college van GS van Noord-Brabant heeft in 2009 het “Inrichtingsplan Wintelre-Oerle” vastgesteld. Dit plan heeft betrekking op het (landelijk) gebied rondom Wintelre. Er wordt voor ongeveer 1450 hectare een herverkaveling uitgevoerd.

De maatregelen in het plan zijn in het bijzonder gericht op behoud en herstel van de natuur. Met name het oorspronkelijke kampenlandschap van het gebied speelt hier een grote rol in. In de bijlage bij het inrichtingsplan wordt vermeld dat bestaande wegen en groen niet

langer een duidelijke (kampen-) structuur vormen en dreigen te verdwijnen. In het plan worden maatregelen genomen om deze structuur te “behouden, versterken en ontwikkelen” ten behoeve van onder andere de cultuurhistorische waarde en recreatieve ontsluiting van het gebied. Volgens het inrichtingsplan wordt de identiteit van Wintelre-Oerle hierdoor versterkt en ontstaat een landschappelijk aantrekkelijk gebied voor inwoners en bezoekers.

Verschillende bewoners stellen beroep in tegen de vaststelling van het plan. Op bepaalde locaties zullen volgens het plan eigenaren gekort worden in hun grond, zodat stroken vrij kunnen worden gemaakt voor groen en/of openbare wegen. Verschillende appellanten geven aan dat de genoemde kampenstructuur nooit aanwezig is geweest. Daarom hoeft deze niet versterkt te worden of zijn er alternatieven mogelijk.

De Afdeling is van oordeel dat de betreffende gronden liggen in het gebied dat (in het inrichtingsplan) als ‘oorspronkelijk kampenland-schap’ omschreven wordt. Volgens de Afdeling is het niet onredelijk dat de provincie, gezien de doelstellingen van het plan, de kampenstructuur hier wil versterken. Dit belang heeft bij de afweging daarom zwaarder mogen wegen dan de overige belangen van de appellanten. Door middel van toedelingen of financiële vergoedingen mogen de voorgenomen kortingen worden gecompenseerd.

Tevens worden in het plan verschillende wegen in particulier bezit openbaar gemaakt. Beroep hiertegen door bewoners is onder andere gericht op splitsing van kavels die hierdoor ontstaat en overlast door toeristisch gebruik van de wegen (bijvoorbeeld door honden en afval).

In de nota van zienswijzen wordt aangegeven dat de betreffende wegen cultuurhistorisch waardevol zijn, een ontsluitingsfunctie hebben en/of een recreatieve functie hebben. In het inrichtingsplan wordt onder andere vermeld dat de routestructuren voor recreatief gebruik verbeterd dienen te worden, om de belevingswaarde van de streek te verhogen. Om deze redenen worden enkele wegen aan de gemeente Eersel toegewezen. De Afdeling is van oordeel dat de provincie (gelet op onder andere de grote cultuurhistorische waarde) deze afweging heeft mogen maken. Bovendien is het vanwege de geplande toedeling mogelijk dat van splitsing geen sprake meer is. Overlast door recreatief gebruik van de wegen kan in de bestemmingsplanprocedure aan de orde komen.

Eén appellant geeft aan dat het toepassen van een korting niet nodig is, omdat zij zelf de geplande kampenstructuur op haar grondgebied kan beheren en onderhouden. De Afdeling is het echter met de provincie eens dat de instandhouding het beste gewaarborgd is wanneer het gebied bij een openbaar lichaam is ondergebracht. Hierdoor wordt uitgesloten dat de structuur na een eigendomswisseling alsnog in verval raakt. Het belang van het toekennen van de grond aan de gemeente Eersel mag daarbij groter zijn dan behoud van de huidige situatie.

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201106654/1/R1

Datum van uitspraak: 21 maart 2012

Gemeente: Twenterand

Trefwoorden: bestemmingsplan, historisch cultuurlandschap, bouwmogelijkheid, landschappelijke inpassing

Relevante passages: 2.2, 2.3, 2.7, 2.8

Hoofdlijn

Het inpassingsplan bij een gemeentelijk Landschapsontwikkelingsplan bevatte in de gemeente Twenterand voldoende voorwaarden voor de landschappelijke inpassing van een nieuw bestemmingsplan. De verplichting om met het inpassingsplan rekening te houden was slechts vastgelegd in de toelichting bij het bestemmingsplan en in een overeenkomst met de eigenaar. Om dat beide methoden niet officieel in het bestemmingsplan zijn vastgelegd is de ruimtelijke inpassing hiermee nog onvoldoende gewaarborgd.

Korte inhoud

De gemeente Twenterand heeft in 2011 het bestemmingsplan "Buitengebied, herziening 2005, partiële herziening [locatie]" vastgesteld. In het plan wordt onder andere de bouw van een woning mogelijk gemaakt, in verband met het slopen van agrarische bedrijfsbebouwing.

De stichting Milieuraad den Ham-Vroomshoop tekende hiertegen beroep aan, omdat de cultuurhistorische waarde van het essenlandschap onvoldoende in het plan betrokken zou zijn. Onder andere randvoorwaarden voor de landschappelijke inpassing zouden ontbreken.

De gemeente is van mening dat het plan de ruimtelijke kwaliteit verbetert. Over de landschappelijke inpassing is een overeenkomst gesloten. De raad is van mening dat aan de uitgangspunten van het gemeentelijke Landschapsontwikkelingsplan voldaan is.

De Afdeling merkt op dat uit het gemeentelijk beleid blijkt dat het volgen van een inrichtingsplan bij het vastgestelde Landschapsontwikkelingsplan als noodzakelijk geacht wordt bij het bepalen van de ruimtelijke aanvaardbaarheid van plannen in het gebied. In dit inrichtingsplan zijn volgens de Afdeling voldoende voorwaarden gesteld voor de landschappelijke inpassing in het gebied. De uitvoering van het inpassingsplan is echter niet in het bestemmingsplan zelf geregeld. Weliswaar wordt in de toelichting van het bestemmingsplan hiernaar verwezen, maar de toelichting maakt zelf geen deel van het plan uit. Ook de overeenkomst met de eigenaar van het betreffende perceel is volgens de Afdeling niet voldoende: deze overeenkomst staat het verlenen van een omgevingsvergunning niet in de weg. De landschappelijke inpassing is daarmee onvoldoende gewaarborgd in het plan.

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State](#)

Zaaknummer: 201113381/1/A2

Datum van uitspraak: 11 juli 2012

Gemeente: Stichtse Vecht

Trefwoorden: Landgoed, Natuurschoonwet, rangschikkingsbesluit

Relevante passages: gehele uitspraak

Hoofdlijn

Een aanwijzing als landgoed volgens de Natuurschoonwet levert de eigenaar fiscale voordelen op. Een voorwaarde hiervoor is een minimale oppervlakte van 5 hectare. Dit mag bestaan uit een samenvoeging van (historisch verwante en aaneengesloten) gebieden, op voorwaarde dat deze afzonderlijk groter zijn dan 1 hectare.

Korte inhoud

In 2010 werd de (gezamenlijke) rangschikking van het landgoed 'De Vijverhof' ingetrokken. Een aanvraag om hernieuwde rangschikking werd afgewezen en het bezwaar hiertegen werd ongegrond verklaard. Ook het beroep hiertegen werd ongegrond verklaard door de rechtbank.

Volgens de Natuurschoonwet (Nsw, 1928) kan een landgoed voor rangschikking in aanmerking komen, wat fiscale voordelen oplevert voor de eigenaar. Daarbij gelden bepaalde voorwaarden om voor een status als landgoed in aanmerking te komen. Ook het gezamenlijk inschrijven van grondgebieden is mogelijk, wanneer er tussen de gebieden sprake is van een nauwe historische band.

Een van de voorwaarden voor rangschikking is een minimale gebiedsoppervlakte van 5 hectare. Dit geldt ook voor gebieden die kleiner dan 5 hectare zijn, maar samen met aangrenzende gebieden boven dit minimum uitkomen. Wel geldt een minimale omvang van 1 hectare per afzonderlijk gebied.

Het betreffende gebied heeft een omvang van minder dan 5 hectare. Samen met de aangrenzende percelen komt de totale omvang net boven de 5 hectare uit. Samen hebben deze aangrenzende percelen echter een omvang van minder dan 1 hectare. Om deze reden is de (hernieuwde) aanvraag tot rangschikking afgewezen.

De eigenaren zijn van mening dat deze beslissing in strijd is met het Europese verdrag voor de mensenrechten, omdat zij met een gezamenlijke grootte van meer dan 5 hectare toch anders behandeld worden dan eigenaren die hetzelfde grondoppervlak hebben, maar wel aan de eis van minimaal 1 hectare van een gebied voldoen.

De Afdeling geeft aan dat uit de totstandkoming van het Rangschikkingsbesluit (2007) af te leiden is dat de ondergrens van 1 hectare bewust gekozen is. De bepaling is bedoeld om een einde te maken aan het gezamenlijk rangschikken van gebieden die anders niet in aanmerking zouden komen. Het resultaat hiervan was veel kleine percelen die niet bijdroegen aan het natuurschoon. Met een wetswijziging is hiermee een einde gemaakt aan een oneigenlijk gebruik van de Nsw. De Afdeling concludeert dat het onderscheid op basis van de oppervlakte gebaseerd is op een objectieve en redelijke grond. Het beroep is ongegrond.

Soortgelijke uitspraken

2010 (201002268/1/H2)

2013 (201206167/1/A2)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201107478/1/A4 en 201107480/1/A4

Datum van uitspraak: 9 januari 2013

Gemeente: De Bilt

Trefwoorden: Natuurbeschermingswet (Nbw), beschermd landschapsgezicht, monumentenverordening, beschermd landschapsmonument,

Relevante passages: gehele uitspraak

Hoofdlijn

Hoewel de wettelijke bescherming van landschappen geregeld is in de Natuurbeschermingswet (Nbw) betekent dit niet dat lagere overheden geen aanvullende regelingen mogen treffen. De Afdeling oordeelt dat de Nbw geen 'uitputtende' regeling bevat en dat de gemeente daarom ook op andere manieren dan via de ruimtelijke ordening cultuurhistorisch waardevol landschap mag beschermen. In dit geval door middel van een vergunningenstelsel.

Korte inhoud

Het college van B&W van De Bilt heeft in 2009 De Biltse Duinen aangewezen als beschermd landschapsmonument. Dit gebeurde op basis van de gemeentelijke monumentenverordening.

De rechtbank Utrecht oordeelde dat dit besluit in strijd was met de Natuurbeschermingswet (Nbw) van 1998, aangezien in de verordening hetzelfde geregeld wordt. In de Nbw zou de aanwijzing van landschapsgezichten al uitputtend geregeld zijn.

De Afdeling geeft aan dat de Nbw inderdaad de wettelijke regeling van beschermde landschapsgezichten bevat. Een verschil in de omschrijving daarvan doet daar niet aan af: de kern omvat het beschermen van landschappen. Ook het motief van beide, "het in het algemeen belang beschermwaardig achten van landschappen van uiterlijke of (cultuur)historische overwegingen" is hetzelfde.

Uit de Memorie van toelichting op de Nbw blijkt dat gekozen is voor bescherming van landschapsgezichten door middel van het bestemmingsplan, zoals dat ook voor beschermde stads- en dorpsgezichten het geval is. Dit om de reden dat aantasting van de ruimtelijke structuur als voornaamste bedreiging van cultuurhistorisch waardevol landschap kan worden gezien.

In het bovenstaande ziet de Afdeling geen aanknopingspunten voor de wens tot een 'uitputtende regeling'. Het feit dat de wet aanwijzing als beschermd landschapsgezicht mogelijk maakt betekent niet dat aanvullende gemeentelijke regelingen uitgesloten zijn.

Hoewel voor uitvoering van de Nbw is gekozen voor instrumenten uit de ruimtelijke ordening geeft de Afdeling aan dat het de gemeente vrij staat ook door middel van aanwijzingen een vergunningenstelsel te hanteren. Het feit dat de wetgever daar niet voor heeft gekozen betekent niet dat lagere overheden dat ook niet mogen doen. Doorkruising van de Nbw is bovendien voorkomen door bepalingen in de monumentenverordening die dit uitsluiten. De Afdeling oordeelt dat het college bevoegd is om, op basis van de monumentenverordening, een beschermd gemeentelijk landschapsmonument aan te wijzen.

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State](#)

Zaaknummer: 201209655/1/A1
Datum van uitspraak: 10 juli 2013
Gemeente: Gulpen-Wittem
Trefwoorden: vergunningplicht, landschappelijke waarden,
Relevante passages: gehele uitspraak

Hoofdlijn

In de Wabo is aangegeven dat op gebieden die als 'erf' kunnen worden aangemerkt vergunningvrij werkzaamheden uitgevoerd kunnen worden. Wanneer echter aan deze grond bepaalde waarden toegekend worden in het bestemmingsplan (zoals cultuurhistorische- en/of landschapswaarden) kan de grond niet meer als erf worden gezien en is voor werkzaamheden evengoed een vergunning vereist.

Korte inhoud

Het college van B&W van Gulpen-Wittem liet in 2011 onder oplegging van een dwangsom de bouw van een garage op een perceel staken. De eigenaar van het perceel tekende hiertegen bezwaar en beroep aan.

Voor de bouw is geen vergunning verleend. Volgens de eigenaar is dit ook niet nodig, omdat de bouwlocatie op zijn erf gelegen is en voor bouw hierop onder voorwaarden volgens de Wabo geen vergunning vereist is.

De garage wordt inderdaad gebouwd op een deel van het perceel dat als erf kan worden gezien. In het bestemmingsplan is deze grond echter bedoeld als grond voor '...instandhouding en ontwikkeling van de aanwezige landschappelijke waarden.' Met het oog hierop wordt een aanlegvergunning vereist. De Afdeling geeft aan dat de rechtbank deze grond terecht niet als erf heeft beschouwd, omdat hier in het plan landschappelijke waarden aan toegekend zijn. De garage mag niet vergunningvrij gebouwd worden. Het beroep is ongegrond.

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201211204/1/R1
Datum van uitspraak: 14 augustus 2013
Gemeente: Wijdmeren
Trefwoorden: buitenplaats, bestemmingswijziging, beschermende werking
Relevante passages: 1, 2, 10

Korte inhoud

De gemeente Wijdmeren stelde in 2012 het bestemmingsplan "Kernen Ankeveen, Kortenhoef en Nieuw-Loosdrecht" vast. Hiermee werden drie bestemmingsplannen samengevoegd en geactualiseerd.

Een bewoonster gaat tegen dit plan in beroep, omdat volgens haar in het nieuwe plan onduidelijkheid bestaat over de status van Landgoed Eikenrode als rijksmonument. De bestemming van de moestuin (onderdeel van het monument) is gewijzigd van "Buitenplaats" naar "Gemengd". Zij wil dat de moestuin in het plan als rijksmonument wordt aangeduid.

De gemeenteraad geeft aan dat de bestemming als buitenplaats gewijzigd is in verband met een uniformering van de regels in de kernen van de gemeente. Volgens de raad is de beschermende werking van het plan nauwelijks veranderd. Bovendien is de moestuin een onderdeel van het rijksmonument (de buitenplaats Eikenrode) en opgenomen in het monumentenregister. Een lijst van monumenten is tevens in de plantoelichting opgenomen.

De raad geeft aan dat ten tijde van het opstellen van het plan monumenten standaard niet meer aangeduid werden op de verbeelding.

Op basis van het plan en het bovenstaande concludeert de Afdeling dat er geen sprake is van een verminderde bescherming ten opzichte van het oude plan. Het is volgens de Afdeling niet nodig om de moestuin uitdrukkelijk in het plan te vermelden en is van mening dat deze ook in het nieuwe plan voldoende beschermd wordt.

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201307909/1/R3
Datum van uitspraak: 17 september 2014
Gemeente: Asten
Trefwoorden: cultuurhistorische waarden , APV, kapvergunning
Relevante passages: gehele uitspraak

Korte inhoud

De gemeente Asten heeft in 2013 het bestemmingsplan 'Asten bedrijventerrein 2013' vastgesteld. Verschillende personen stelden hiertegen beroep in, onder andere omdat er te weinig bescherming zou zijn voor waardevolle bomen in het plangebied.

Binnen het gebied bevinden zich lindebomen die een ecologische en cultuurhistorische waarde hebben. Hoewel er een aanduiding 'beeldbepalende boom' toegekend is aan de locaties zou dat niet voldoende zijn om ze tegen kap te beschermen.

De gemeente geeft aan dat de bomen planologisch niet beschermd kunnen worden. Die bescherming is geregeld in de Algemene Plaatselijke Verordening van Asten. De bomen komen niet voor op een lijst van beschermenswaardige bomen, maar de grond waarop ze staan heeft wel de aanduiding 'beeldbepalende boom' in het bestemmingsplan. Op die locaties is het verboden te bouwen, tenzij er een omgevingsvergunning is verleend voor de kap van de bomen en die onherroepelijk is.

De Afdeling oordeelt dat het bestemmingsplan de kap van de bomen niet in de weg staat. Wel is in de APV opgenomen dat een kapvergunning om verschillende redenen mag worden geweigerd. Dit is onder andere vanwege de cultuurhistorische waarde van de bomen te behouden.

De bescherming van de bomen is op deze manier afdoende gewaarborgd. Er is geen reden om in het bestemmingsplan een kapvergunning of omgevingsvergunningenstelsel op te nemen om deze reden. Het beroep is ongegrond.

Soortgelijke uitspraken

Heerenveen, 2015 (201501965/1/R4)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201308969/1/A1
Datum van uitspraak: 12 november 2014
Gemeente: Venlo
Trefwoorden: omgevingsvergunning, ruimtelijke onderbouwing, cultuurhistorische waarden, besluitmotivering
Relevante passages: 6-11.1, 18

Hoofdlijn

De ruimtelijke onderbouwing van een bouwplan van een 'Multifunctionele Accommodatie' in Arcen was niet voldoende om een omgevingsvergunning te kunnen verlenen. Cultuurhistorische aspecten zijn in de onderbouwing opgenomen, maar er wordt niet toegelicht hoe hier ook daadwerkelijk rekening mee wordt gehouden. Ook is bij de vergunningverlening niet voldoende onderzocht of er sprake is van een onaanvaardbare aantasting van cultuurhistorische en landschappelijke waarden. Het college moet dit alsnog onderzoeken.

Korte inhoud

De gemeente Venlo verleende in 2012 een omgevingsvergunning voor de bouw van een 'Multifunctionele Accommodatie' in Arcen. De rechtbank verklaarde de beroepen hiertegen ongegrond. Onder andere De Nederlandse Tuinenstichting stelde hiertegen hoger beroep in. De verlening van de vergunning zou in strijd zijn met een goede ruimtelijke ordening.

De ruimtelijke onderbouwing van het bouwplan is gebaseerd op de bestaande situatie. Er zijn verschillende onderzoeken gebruikt, waaronder ook een cultuurhistorisch onderzoek. De conclusie van de onderbouwing was dat het bouwplan binnen het rijks- provinciaal en gemeentelijk ruimtelijk beleid past.

Volgens de Nederlandse Tuinenstichting en anderen zijn in de ruimtelijke onderbouwing van het plan onjuiste conclusies getrokken ten aanzien van de cultuurhistorische waarden. Op de gekozen locatie wordt afbreuk gedaan aan de kernkwaliteit van het gebied. Die kernkwaliteit wordt genoemd in de gemeentelijke structuurvisie. Het open karakter van het gebied zou behouden moeten blijven. De relatie tussen het kasteel, de kasteeltuinen en de historische dorpskern worden door het plan verstoord, terwijl die volgens de structuurvisie juist versterkt zouden moeten worden.

De Afdeling oordeelt dat het bovenstaande inderdaad niet voldoende wordt gemotiveerd in de ruimtelijke onderbouwing. Er staat beschreven dat het open karakter behouden blijft, maar dit wordt niet verder toegelicht. Ook de versterking van de relatie tussen de accommodatie en het centrum is onvoldoende gemotiveerd.

Verder zou het bouwplan tot een onaanvaardbare aantasting van de cultuurhistorische en landschappelijke waarden leiden. Er is in het plan niet voldaan aan de aandachtspunten uit een cultuurhistorische quickscan. Daarin is sprake van een sterk historisch beeld met hoge belevingswaarde.

In de ruimtelijke onderbouwing wordt niet expliciet op die aandachtspunten ingegaan. Het college is van oordeel dat de ontwikkelingen cultuurhistorisch te verantwoorden zijn, maar de Afdeling is van oordeel dat dit niet voldoende wordt gemotiveerd.

Het hoger beroep is op deze punten gegrond. In deze (tussen-)uitspraak wordt de gemeente opgedragen om de gebreken in de ruimtelijke onderbouwing te herstellen. Het college moet onderzoeken en motiveren waarom er geen sprake is van een onaanvaardbare aantasting van cultuurhistorische en landschappelijke waarden. Op basis daarvan moet het college afwegen of de verleende vergunning in stand kan blijven.

Soortgelijke uitspraken

Maasdriel, 2011 (201008528/1/R2)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201404921/1/A1

Datum van uitspraak: 4 maart 2015

Gemeente: Texel

Trefwoorden: aanleg tuinwal, handhaving, vergunningplicht

Relevante passages: gehele uitspraak

Hoofdlijn

Vanuit cultuurhistorisch oogpunt is de aanleg van tuinwallen op Texel een gebruikelijke manier van erfafscheiding of veekering. Dit hoeft niet te worden gezien als (vergunningplichtige) ophoging van gronden. De Gemeente Texel heeft daarom na de aanleg van een tuinwal zonder vergunning terecht niet handhavend op hoeven treden.

Korte inhoud

Het college van burgemeester en wethouders van Texel weigerde in 2013 handhavend op te treden tegen de aanleg van een tuinwal. In een uitspraak van de rechtbank Noord-Holland uit 2014 werd een beroep tegen dat besluit gegrond verklaard. Het college ging in hoger beroep.

Het college is van mening dat op het betreffende perceel een tuinwal is aangelegd, wat op Texel als een (mede vanuit cultuurhistorisch oogpunt) gebruikelijke vorm van erfafscheiding wordt beschouwd. Volgens het college heeft de rechtbank de aanleg ten onrechte als een ophoging van gronden beschouwd.

De Afdeling onderzoekt hierop eerst of er inderdaad sprake is van de aanleg van een tuinwal. Dit is een begrip dat niet in het plaatselijke bestemmingsplan is gedefinieerd. Wel hebben tuinwallen op Texel een cultuurhistorische achtergrond als perceelafscheiding of veekering.

Ook in de planregels van het bestemmingsplan 'Buitengebied Texel 2013' komt het begrip tuinwal terug, met de kenmerken van de wal zoals die nu is aangelegd. Het maakt daarbij geen verschil dat de wal een hoogte had van 1.20 meter, terwijl de normale maximale hoogte in het bestemmingsplan als 1 meter wordt omschreven. Vanwege inklinking van de aarde worden tuinvallen standaard iets hoger aangelegd.

De Afdeling oordeelt hierom dat het hoger beroep gegrond is. De aanleg van de tuinwal hoeft niet als het ophogen van gronden te worden gezien. Daarom is ook geen vergunning vereist voor de aanleg.

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

4. Gebouwde monumenten

4. Gebouwde monumenten

Zaaknummer: 200406486/1

Datum van uitspraak: 23 februari 2005

Gemeente: Den Bosch

Trefwoorden: aanwijzing rijksmonument, beperkingen, ontwikkelmogelijkheid

Relevante passages: gehele uitspraak

Hoofdlijn

Op basis van het ingewonnen advies heeft de staatssecretaris het Groot Ziekengasthuis in Den Bosch terecht als rijksmonument aan mogen wijzen. Hoewel niet alle onderdelen even beschermenswaardig zijn is sprake van ensemblewaarde die een aanwijzing rechtvaardigt. Er is geen sprake van onevenredige belemmering, aangezien de belangen van de eigenaren bij het aanvragen van een monumentenvergunning aan bod zullen komen.

Korte inhoud

Het complex Groot Ziekenhuisgasthuis (GZG) in Den Bosch werd in 2001 aangewezen als beschermd monument. Tegen de handhaving van dit besluit (rechtbank 's-Hertogenbosch, 2004) werd door de eigenaren beroep ingesteld.

Het GZG werd in het Monumenten Selectie Project (MSP) geselecteerd als beschermenswaardig monument. Het bestaat uit vier onderdelen, waaronder een ziekenhuis/klooster uit 1911 en een paviljoen uit 1915.

In eerste instantie adviseerde de gemeenteraad het paviljoen niet aan te wijzen, omdat dit is aangetast en de mogelijkheden tot herontwikkeling beperkt zijn. Hangende het bezwaar van de eigenaren wijzigde de gemeenteraad zijn standpunt en werd hele complex beschermenswaardig geacht.

Het college van GS van Noord-Brabant adviseerde ook positief en gaf daarbij aan dat het complex juist als geheel beschermenswaardig is. De Raad voor cultuur gaf hetzelfde advies, hoewel daarbij vermeld werd dat het paviljoen binnen het ensemble van ondergeschikt belang kan worden geacht.

Op basis van het bovenstaande heeft de staatssecretaris vervolgens het complex vanwege de ensemblewaarde en gaafheid ingeschreven als beschermd monument.

De eigenaren geven aan dat het complex onvoldoende monumentwaardig is. Een rapport uit 1999 zou dit bevestigen. Ook levert de aanwijzingen onaanvaardbare beperkingen op, terwijl herontwikkeling noodzakelijk is. De staatssecretaris zou daarom ten onrechte het algemene belang hebben laten prevaleren.

De Afdeling is van oordeel dat het besluit tot aanwijzing in overeenstemming met de Monumentenwet 1988 is genomen. Uit de ingewonnen adviezen kon geconcludeerd worden dat er sprake is van ensemblewaarde. Het rapport uit 1999 is van voor het aanwijzingsbesluit en is onvoldoende om de monumentwaardigheid te weerleggen. Er is daarna geen sprake meer geweest van een contra-expertise door de eigenaren.

Tot slot oordeelt de Afdeling dat de belangen van de eigenaren niet worden geschaad. Een aanwijzing als rijksmonument betekent namelijk niet dat (ingrijpende) wijzigingen of zelfs sloop onmogelijk worden. De belangen kunnen verder worden afgewogen in de vergunningprocedure. Ook was er geen sprake van plannen die zo concreet waren dat de staatssecretaris hier niet aan voorbij kon gaan. Het hoger beroep is ongegrond en de aanwijzing als beschermd monument blijft in stand.

Soortgelijke uitspraken

Deventer, 2013 (201208622/1/A2)

Muiden, 2013 (201207149/1/A2)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State](#)

Zaaknummer: 200503544/1

Datum van uitspraak: 21 december 2005

Gemeente: Apeldoorn

Trefwoorden: aanwijzing gemeentelijk monument, huidig gebruik, belangenafweging

Relevante passages: gehele uitspraak

Hoofdlijn

Ook bij het ontbreken van concrete (bouw-)plannen dient de gemeente rekening te houden met het huidige gebruik en overige belangen bij het aanwijzen van een gemeentelijk monument. Het afwegen van deze belangen is een vereiste voor een zorgvuldig genomen besluit.

Korte inhoud

De gemeente Apeldoorn heeft in 2003 besloten een complex en woningen aan de Deventerstraat aan te wijzen als gemeentelijk monument. De panden zijn in bezit van een centrum voor geestelijke gezondheid, dat tegen dit besluit (na een afgewezen bezwaar) beroep instelde.

De rechtbank van Zutphen verklaarde dit beroep ongegrond, waarop de stichting hoger beroep instelde bij de Raad van State.

Volgens de stichting heeft de rechtbank ten onrechte overwogen dat er tijdens de aanwijzingsprocedure geen concrete toekomstplannen voor afbraak of wijzigingen waren. Ook heeft de gemeente geen rekening gehouden met de bedrijfseconomische en bedrijfsorganisatorische gevolgen van het besluit.

De gemeente is van mening dat er geen sprake van concrete plannen was en dat daarom met de bovenstaande gevolgen geen rekening gehouden hoefde te worden. Ook andere negatieve gevolgen van de aanwijzing waren volgens de gemeente geen aanleiding om van de aanwijzing af te zien.

De Afdeling geeft aan dat de gemeente de discretionaire bevoegdheid heeft om monumentwaardige panden aan te wijzen als gemeentelijk monument. Wel moet daarbij rekening gehouden worden met het gebruik van het monument en andere belangen (economisch en/of planologisch) dan de cultuurhistorische waarde.

De stichting heeft aangegeven dat, gezien het huidige gebruik en in de toekomst vereiste bouwkundige aanpassingen, bedrijfseconomische en –organisatorische problemen op zullen treden. Ook zonder de aanwezigheid van concrete plannen mag de gemeente hier volgens de Afdeling niet aan voorbijgaan.

Omdat de gemeente in haar afweging geen rekening heeft gehouden met het huidige gebruik en de aannemelijke problemen die zullen ontstaan, oordeelt de Afdeling dat het besluit niet zorgvuldig voorbereid is. Het beroep is gegrond.

Soortgelijke uitspraken

Noordwijkerhout, 2011 (201012344/1/H2)

Utrecht, 2013 (201211698/1/R2)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State](#)

Zaaknummer: 200501647/1

Datum van uitspraak: 15 maart 2006

Gemeente: Cranendonck

Trefwoorden: omgeving beschermd monument, reikwijdte vergunningplicht, begrip ‘verstoring’

Relevante passages: 2.6-2.8

Hoofdlijn

Op basis van de Monumentenwet 1988 kan geen monumentenvergunning geëist worden voor de bouw van nieuwbouw, wanneer daar-

mee een (naastgelegen) beschermd monument aangetast zou worden. Ook wanneer de directe omgeving van een beschermd monument van belang was bij de aanwijzing ervan kan een monumentenvergunning alleen op het monument zelf van toepassing zijn.

Korte inhoud

In 2003 verleende het college van B&W van de gemeente Cranendonck een vergunning (eerste fase) voor de bouw van een woonhuis. Tegen dit besluit werd door de bewoner van een naastgelegen perceel bezwaar en beroep aangetekend.

Volgens appellant heeft de aanvrager ook een monumentenvergunning voor de bouw van de woning nodig. Volgens hem leidt de bouw van de woning namelijk tot een verstoring van zijn (als beschermd monument aangewezen) woning. In een brief van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg uit 1999 wordt aangegeven dat de bouw van een woning op het naastgelegen perceel “het belang van het monument en dat van de eigenaar daarvan zullen schaden.”

De Afdeling oordeelt dat er op basis van de Monumentenwet 1988 geen vergunning vereist is voor de bouw van nieuwbouw, enkel op grond dat dit afbreuk zou kunnen doen aan de omgeving van een naastgelegen monument. Ook als vaststaat dat de omgeving een rol heeft gespeeld bij de aanwijzing van dat monument is dit het geval.

De uitleg van het begrip ‘verstoren’ is volgens de Afdeling niet van toepassing. In de Monumentenwet 1988 (Memorie van Toelichting) heeft die term vooral betrekking op archeologische monumenten, waar in dit geval geen sprake van is. Het beroep is ongegrond.

Soortgelijke uitspraken⁴

Amsterdam, 2009 (200808775/1/H1)

Utrecht, 2012 (201113278/1/A1)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 200508692/1

Datum van uitspraak: 19 juli 2006

Gemeente: Driebergen-Rijsenburg

Trefwoorden: Aanwijzing gemeentelijk monument, waardedaling, bouwmogelijkheid, belangenafweging

Relevante passages: 2.3-2.8

Hoofdlijn

De eigenaar van een tot gemeentelijk monument aangewezen pand is hiertegen in beroep gegaan. Volgens een door de eigenaar overhandigd rapport is nauwelijks sprake van cultuurhistorische waarde. De monumentencommissie was volgens de Afdeling terecht van mening dat er een hoge ensemblewaarde met de omgeving is. Tevens was de Afdeling van oordeel dat behoud van het monument zwaarder weegt dan het financiële belang van de eigenaar, mede omdat de status als monument een verbouwing (na vergunningverlening) niet uitsluit.

Korte inhoud

Het beroep van de eigenaar van een tot gemeentelijk monument aangewezen pand in Driebergen-Rijsenburg. Zij geeft, mede op basis van een eigen deskundigenrapport aan dat het pand onvoldoende monumentale waarde heeft. Het pand “scoort niet of nauwelijks op de criteria cultuurhistorische waarde, architectuurhistorische waarde, gaafheid en zeldzaamheid.” Door verbouwingen heeft het pand het monumentale karakter verloren. De rechtbank Utrecht is er vervolgens ten onrechte van uitgegaan dat deze uitgevoerde verbouwingen herstelbaar zouden zijn.

⁴ Na de Modernisering Monumentenzorg is in 2010 in het Bro opgenomen dat gemeenten bij vaststelling van het bestemmingsplan rekening moeten houden met aanwezige cultuurhistorische waarden. In gevallen zoals in deze uitspraak zal de gemeente dus ook op de hoogte moeten zijn van de waarden in de omgeving van een monument en hier hiervoor een passende afweging moeten maken bij het toekennen van bestemmingen.

De monumentencommissie van de gemeente heeft plaatsing op de gemeentelijke monumentenlijst geadviseerd. De commissie is van oordeel dat het pand belangrijke cultuurhistorische waarde heeft als onderdeel van de Stichtse Lustwarande. Er is sprake van ensemblewaarde met andere objecten in de omgeving, waarvan er eerder al veel verloren zijn gegaan. Er zouden nog voldoende oorspronkelijke delen van het pand aanwezig zijn en de nieuwere aanbouwen komen ook niet in de objectbeschrijving voor.

Als onderbouwing voor de aanwijzing tot monument is door het college verwezen naar de objectbeschrijving, de waardering tijdens het Monumenten Inventarisatie Project en de adviezen van de monumentencommissie. In die adviezen wordt volgens de Afdeling voldoende ingegaan op het door de eigenaar overhandigde deskundigenrapport, waaruit bovendien ook blijkt dat het pand van stedenbouwkundig belang is. De karakteristiek van het pand is illustratief voor de omgeving.

De Afdeling overweegt dat de rechtbank inderdaad uit had moeten gaan van de huidige staat en niet die na een eventuele verbouwing zoals door de eigenaar is gesteld, maar volgens de Afdeling doet dat niets af aan het besluit dat het pand monumentaal is.

Daarnaast geeft de eigenaar aan dat door de plaatsing op de monumentenlijst het pand in waarde gedaald is en dat schade wordt geleden doordat nieuwbouwplannen geen doorgang meer kunnen vinden.

De Afdeling oordeelt dat het college het belang van behoud van het pand terecht zwaarder heeft laten wegen dan de financiële belangen van de eigenaar. Bovendien is het mogelijk een vergunning aan te vragen voor wijziging of zelfs sloop van het pand. Aan de bouwplannen mocht bovendien voorbij worden gegaan aangezien die zich nog in een “zeer pril stadium bevonden” en bovendien strijdig waren met het geldende bestemmingsplan.

Soortgelijke uitspraken

Apeldoorn, 2005 (200503544/1)

Wijdmeren, 2013 (201207256/1/A2)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 200905584/1/R1

Datum van uitspraak: 14 april 2010

Gemeente: Alphen aan den Rijn

Trefwoorden: wijzigingsbevoegdheid, bestemmingsplan, bouwmogelijkheid, cultuurhistorische waarde

Relevante passages: 2.10 (geheel), 2.11

Hoofdlijn

In de herziening van een bestemmingsplan wordt woningbouw bij een cultuurhistorisch waardevolle boerderij mogelijk gemaakt. Dit gebeurt in de vorm van een wijzigingsbevoegdheid, met als voorwaarde dat de boerderij in stand gehouden moet worden. De boerderij zelf wordt echter in zowel het nieuwe als het oude plan niet op zichzelf beschermd, daarom wordt de gestelde voorwaarde als (niet toegestane) tegenprestatie gezien. Omdat niet is aangegeven welke ruimtelijke belangen hiermee gediend worden is het beroep gegrond.

Korte inhoud

In het bestemmingsplan “Aarlanderveen” heeft de gemeente Alphen aan den Rijn een wijzigingsbevoegdheid toegevoegd voor een bepaald perceel. Als voorwaarde is hierbij opgenomen dat de aanwezige boerderij gehandhaafd moet worden. Het college van GS van Zuid-Holland stemde hiermee in. Daarbij wordt aangegeven dat het gaat om een cultuurhistorisch waardevolle boerderij in een TOP/ Belvédèregebied. Cultuurhistorische waarden en monumentale/karakteristieke objecten dienen volgens het provinciale beleid in dit gebied te worden beschermd.

De appellant geeft aan dat deze voorwaarde ten onrechte in het plan is opgenomen, omdat het geen beschermd monument betreft. Vanwege de staat van onderhoud van de boerderij zouden de kosten van die voorwaarden hoger zijn dan de opbrengsten van de woningbouw die in de wijzigingsbevoegdheid mogelijk wordt gemaakt.

De gemeenteraad geeft aan dat er binnen de gemeente een afweging is gemaakt tussen bescherming door aanwijzing als (gemeentelijk) monument en bescherming in het bestemmingsplan. Omdat maar een beperkt aantal gebouwen voor het eerste in aanmerking komt heeft de gemeente gekozen voor bescherming in het bestemmingsplan door middel van voorwaarden aan de wijzigingsbevoegdheid.

De Afdeling is van oordeel dat het in beginsel toegestaan is een gebouw te beschermen door voorwaarden in een wijzigingsbepaling te stellen. De betreffende boerderij is echter in het huidige bestemmingsplan nog niet beschermd. Ook de bestemming in het nieuwe plan staat sloop van de boerderij niet in de weg. Hieruit concludeert de Afdeling dat de voorwaarde om bij woningbouw de boerderij in stand te laten alleen als tegenprestatie voor de bouw kan worden gezien. Daarbij is door de gemeente niet aangegeven welke ruimtelijke belangen hiermee gediend worden. Het beroep is op dit punt gegrond.

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201007523/1/H2

Datum van uitspraak: 30 maart 2011

Gemeente: Wijdmeren

Trefwoorden: Rijksmonument, tijdelijke monumentenvergunning

Relevante passages: gehele uitspraak

Hoofdlijn

De gemeente Wijdmeren heeft terecht een monumentenvergunning mogen verlenen voor tijdelijke werkzaamheden, maar heeft in de vergunning zelf geen termijn bepaald. Dit is in strijd met de rechtszekerheid, waardoor de Afdeling (na instemming van de partijen) zelf een termijn aan de vergunning verbindt.

Korte inhoud

De gemeente Wijdmeren verleende in 2009 een monumentenvergunning voor het aanleggen van een tijdelijk parkeerterrein en een dam met duiker over een sloot. Een beroep hiertegen werd door de rechtbank Amsterdam ongegrond verklaard.

In het hoger beroep geeft de appellante aan dat dit besluit niet terecht is. Het college van B&W zou volgens haar onderbouwd moeten hebben dat het om een tijdelijke vergunning gaat. Bij advisering is de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed uitgegaan van een tijdelijke situatie, maar het college heeft geen vergunning voor een bepaalde tijd verleend (of voorwaarden hierover aan de vergunning verbonden).

Het college geeft aan dat in de (nog te verlenen) aanlegvergunning de tijdelijkheid van de situatie zal worden gewaarborgd. Ook in de huurovereenkomst zou dit worden geregeld. In de monumentenvergunning zelf wordt wel gesproken over een tijdelijke nieuwe indeling van het terrein.

Volgens de Afdeling heeft het college daarmee een tijdelijke vergunning willen verstrekken zonder daaraan een termijn te verbinden. Dit besluit is in strijd met de rechtszekerheid en had daarom door de rechtbank vernietigd moeten worden.

Omdat de partijen tijdens de zitting akkoord gaan besluit de Afdeling zelf in de zaak te voorzien. In de monumentenvergunning wordt onder andere de voorwaarde opgenomen dat deze twee jaar vanaf de start van de werkzaamheden geldig is en eventueel nog verlengd kan worden.

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State](#)

Zaaknummer: LJN BP9753

Datum van uitspraak: 30 maart 2011

Gemeente: Amsterdam

Trefwoorden: rijksmonument, belangenafweging, motivering, afwijken van adviezen

Relevante passages: gehele uitspraak

Hoofdlijn

Bij het verlenen van goedkeuring voor het slopen van het rijksmonument Binnengasthuisterrein in Amsterdam is volgens de rechtbank geen sprake van een daadwerkelijke belangenafweging. Het afwijken van negatieve adviezen wordt onvoldoende gemotiveerd en het ontbreken van alternatieven is niet zeker.

Korte inhoud

Het stadsdeel Amsterdam-Centrum verleende in 2009 een monumentenvergunning voor het slopen van een deel van het Binnengasthuisterrein (een beschermd rijksmonument). Hiertegen werd door verschillende partijen beroep ingesteld.

Het complex is in bezit van de Universiteit van Amsterdam, die een deel van het terrein wil slopen en hier nieuwbouwplannen heeft. In 2008 werd over de aanvraag advies uitgebracht door de toenmalige Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten. In dit advies werd geconcludeerd dat het dichtbouwen van de binnenruimte van het complex zeer ongewenst is en een verlies aan identiteit van het gebied betekent. Hoewel de nieuwbouw “een gedegen ontwerp laat zien” en veel aandacht aan de inpassing is besteed lijkt het van het begin af aan al te grootschalig te zijn om recht te kunnen doen aan de monumentale bebouwing. Het advies is dan ook negatief.

De monumentencommissie (de Commissie voor welstand en monumenten in Amsterdam) maakt in een advies ‘pro forma’ bezwaar, aangezien niet positief geadviseerd kan worden over de sloop van rijksmonumenten. De beslissing van de gemeente wordt “met enige spijt” gerespecteerd.

De gemeente geeft aan dat het belang van de UvA afgewogen dient te worden tegen het belang van het monument. Uit de bovenstaande adviezen concludeert de gemeente dat met behoud van het monument “een groot belang wordt gediend”. Argumenten van de UvA zijn onder andere het niet voldoen aan de eisen van de huisvesting en het vormen van clusters in de binnenstad. Alternatieven voor andere locaties zijn er niet. De gemeente is daarom van oordeel dat deze belangen zwaarder wegen en in afwijking van de adviezen de monumentenvergunning kan worden verleend. De UvA stelt dat de gemeente een grote vrijheid heeft in de belangenafweging en dat deze goed gemotiveerd is.

De rechtbank oordeelt dat het advies van de Rijksdienst van grote betekenis is, aangezien deze “bij uitstek deskundig is en betrokken is geweest bij de aanwijzing als rijksmonument”. Nu de gemeente hier van afwijkt is dan ook sprake van een zware motiveringsplicht. Dit is echter niet gebeurd: het afwijken van beide negatieve adviezen is niet verder gemotiveerd. Er wordt alleen genoemd dat “een groot belang wordt gediend”, met daarop volgend een omschrijving van de belangen van de UvA. Van een afweging tussen die belangen is echter geen sprake.

Het feit dat niet is ingegaan op het ‘pro forma’ advies van de monumentencommissie roept volgens de rechtbank vragen op over de afstand tot de (deskundigen-)commissie en de gemeente. Het afwijken van dit advies is niet voldoende gemotiveerd. Ook het belang van de UvA is volgens de rechtbank nog onvoldoende gemotiveerd. Er is niet voldoende onderzocht of er alternatieven voor het plan bestaan. Het belang is daarom vooral op eigen huisvestingkeuzes gebaseerd en niet noodzakelijk groter dan het belang van de monumentale waarden.

De rechtbank oordeelt dat het besluit van de gemeente niet deugdelijk is gemotiveerd. De beroepen zijn gegrond.

Soortgelijke uitspraken

Opsterland, 2013 (201300010/1/A1)

[Lees hier de volledige uitspraak op rechtspraak.nl](#)

Zaaknummer: 201100680/1/H2

Datum van uitspraak: 10 augustus 2011

Gemeente: Kaatsheuvel

Trefwoorden: aanwijzing beschermd monument, belangenafweging, stedenbouwkundige waarde

Relevante passages: gehele uitspraak

Hoofdlijn

Hoewel het complex van de Parochiekerk Sint Jozef dateert van vóór 1940 heeft de rechtbank Breda bepaald dat het ingeschreven mag worden als beschermd (top-)monument. Niet alleen architectonische, maar in het bijzonder ook stedenbouwkundige waarden van het complex zijn daarbij van belang. Hiertegen is door meerdere partijen beroep ingesteld, onder andere omdat de rechtbank geen rekening met het financiële belang van de parochie gehouden zou hebben. Deze beroepen zijn door de Afdeling niet gegrond verklaard.

Korte inhoud

De rechtbank Breda heeft in 2010 het complex Parochiekerk Sint Jozef in Kaatsheuvel aangewezen als beschermd rijksmonument. Deze zaak betrof een beroep tegen een eerdere beslissing van de rechtbank, tegen de afwijzing van de staatssecretaris het complex als beschermd monument aan te wijzen. Nu het complex alsnog als monument werd aangewezen werd door de Parochie Kaatsheuvel beroep in gesteld.

Aanwijzing

De oorspronkelijke aanvraag tot inschrijving in het monumentenregister werd ingediend door de stichting STERK in Kaatsheuvel. De Raad voor Cultuur bracht hierover in 2006 advies over uit. Hierin werd het complex onder andere beschreven als “gaaf voorbeeld van katholieke interbellumarchitectuur” met een hoge complexwaarde en hoge stedenbouwkundige waarde. Volgens de Raad voor Cultuur is sprake van een topmonument dat met sloop wordt bedreigd. De staatssecretaris was hierop van oordeel dat het complex monumentwaardig is, maar niet als topmonument kan worden beschouwd. Dit betekent dat (volgens de Tijdelijke beleidsregel uit 2007) het complex niet meer als beschermd monument kan worden ingeschreven, omdat het van voor 1940 is.

Volgens de Tijdelijke beleidsregel aanwijzing beschermde monumenten (2004) moet sprake zijn van een topmonument dat in zijn voortbestaan wordt bedreigd. Een object of complex is een topmonument indien sprake is van (kort gezegd) kenmerkende, toonaangevende monumenten met een onmisbare ‘ijkwaarde’. Hoewel deze beleidsregel bedoeld is voor monumenten van na 1940 zijn oudere monumenten hier niet van uitgesloten.

Cultuurhistorische waarde

Voor het beroep in 2010 werd advies uitgebracht door de Stichting Advisering Bestuursrechtspraak voor Milieu en Ruimtelijke Ordening (StAB). De conclusie van dit rapport was dat sprake is van een unieke situatie. Het betreft een grootschalige uitbreiding in een kleine kern. Er is sprake van een complex met een hoge architectonische en stedenbouwkundige waarde dat als topmonument moet worden aangemerkt. In een aanvullend advies wordt vooral de stedenbouwkundige ligging als monumentwaardig beschreven.

De parochie is van mening dat de StAB teveel nadruk legt op de stedenbouwkundige waarde. Zo zou het complex niet het uitgangspunt zijn geweest voor een geplande uitbreidingswijk.

De Afdeling is van oordeel dat de StAB hiervoor voldoende motivatie heeft gegeven. Zo wordt er in het oorspronkelijke plan (hoewel dat uiteindelijk slechts gedeeltelijk is gerealiseerd) aangegeven dat de kerk als ‘hoofdmonument’ van de omgeving bedoeld is. Omdat de staatssecretaris onder andere na het advies van de StAB van oordeel was dat het complex inderdaad een topmonument is heeft de rechtbank in 2010 terecht zelf in de zaak mogen voorzien en zo het complex als monument aan mogen wijzen.

Ook het financiële belang van de parochie heeft geen invloed op de aanwijzing. De Afdeling oordeelt dat aanwijzing tot beschermd monument wijzigingen of zelfs sloop niet in de weg staat. Deze belangen dienen te worden afgewogen bij de aanvraag van een monumentenvergunning. Het beroep is ongegrond.

Soortgelijke uitspraken

Amsterdam, 2011 (201101162/1/H2)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201101486/1/A2
Datum van uitspraak: 1 februari 2012
Gemeente: Roerdalen
Trefwoorden: rijksmonument, verwaarlozing, dwangsom, onderhoudsplicht
Relevante passages: gehele uitspraak

In februari 2012 deed de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State uitspraak in het hoger beroep in de zaak Rechtbank Roermond, AWB 10/812 (LJN BO8494).

Volgens de Stichting Maharishi European Research University/Maharishi Vedic University (Meru)

is de rechtbank in Roermond uitgegaan van een verkeerde reikwijdte van artikel 11 van de Monumentenwet. Hierin is namelijk geen onderhoudsverplichting voor monumenten opgenomen.

De Afdeling is het met de gemeente Roerdalen eens dat er sprake is van “gevaarzetting van het monument”. Volgens de Monumentenwet moet worden bezien of sprake is van een handelswijze die een monument in gevaar brengt. Volgens de memorie van antwoord kan ook het openlaten van onder andere daken en ramen “strafbare verwaarlozing opleveren”.

Volgens de Afdeling is hiermee sprake van het passief verwaarlozen van een monument, waardoor het voortbestaan ervan in gevaar wordt gebracht. De gemeente is als gevolg daarvan bevoegd geweest de bovengenoemde dwangsom op te leggen.

In de dwangsom door de gemeente wordt echter wel gesproken van “het treffen van maatregelen teneinde schade aan het complex te voorkomen”. De Afdeling geeft aan dat deze formulering te breed is om nog onder artikel 11 van de Monumentenwet te vallen. Ook maakt het adviesrapport waarnaar de gemeente verwijst niet concreet genoeg duidelijk welke maatregelen getroffen dienen te worden.

De gemeente heeft de bovenstaande lastgeving aangepast, zodat deze gericht is op het beëindigen van het in gevaar brengen van het monument. Ook heeft het college concreet aangegeven welke maatregelen hiervoor getroffen dienen te worden. De Afdeling oordeelt dat het besluit hiermee binnen de reikwijdte van de Monumentenwet valt. Het beroep is ongegrond.

Soortgelijke uitspraken

Wageningen, 2013 (RB Gelderland, AWB 12/6039)

[Lees hier de volledige uitspraak in het hoger beroep op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201113278/1/A1
Datum van uitspraak: 5 december 2012
Gemeente: Utrecht
Trefwoorden: reikwijdte vergunningplicht, omgeving beschermd monument, begrip 'verstoring'
Relevante passages: 5 (geheel)

Hoofdlijn

De verplichting van een monumentenvergunning (nu in de procedure van de omgevingsvergunning) is alleen van toepassing bij plannen die betrekking hebben op het monument zelf. Een monument is op zichzelf niet beschermd tegen veranderingen in de directe omgeving. Ook het begrip ‘verstoring’ zoals beschreven in de Monumentenwet is hierop niet van toepassing, aangezien dit volgens de strekking van de wet betrekking op archeologische monumenten heeft.

Korte inhoud

De gemeente Utrecht verleende in 2010 een bouwvergunning voor het bouwen van een dakterras op een aanbouw. De eigenares van een naastgelegen rijksmonument stelde hiertegen beroep in.

Zij geeft aan dat voor het bouwplan een monumentenvergunning (tegenwoordig een omgevingsvergunning) vereist is, omdat sprake zou zijn van beschadiging of verstoring van het monument, zoals bedoeld in artikel 11 van de Monumentenwet 1988.

De Afdeling geeft aan dat de rechtbank eerder (terecht) heeft uitgesproken dat de Monumentenwet 1988 alleen van toepassing is op het pand waaraan (ter uitvoering van het plan) veranderingen worden aangebracht. In het betreffende bouwplan is geen sprake van wijzigingen aan het monument zelf.

Ook het begrip 'verstoren' is volgens de Afdeling niet van toepassing. In de totstandkoming van de wet zijn geen aanwijzingen te vinden dat het begrip zo ruim als hier uitgelegd kan worden. Volgens de wet, kamerstukken en de uitspraak van de Afdeling in 2006 heeft 'verstoren' betrekking op situaties die zich vooral bij archeologische monumenten voordoen.

Om dezelfde redenen heeft de Commissie Welstand en Monumenten van Utrecht de inbreuk op het rijksmonument niet in een gegeven advies mee hoeven nemen.

Het beroep is op dit punt ongegrond.

Soortgelijke uitspraken

Cranendonck, 2006 (200501647/1)

Amsterdam, 2009 (200808775/1/H1)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201207149/1/A2

Datum van uitspraak: 8 mei 2013

Gemeente: Muiden

Trefwoorden: aanwijzing gemeentelijk monument, advies monumentencommissie, besluitmotivering

Relevante passages: gehele uitspraak

Hoofdlijn

Ondanks verschillende zienswijzen blijkt uit advies van de monumentencommissie dat het Kruitpad en omgeving in Muiden voldoende waardevol zijn om aan te wijzen als gemeentelijk monument. Soortgelijke objecten met een vergelijkbare waarde in de stad en het ontbreken van een inventarisatie op het moment van aanwijzen doen hier niet aan af.

Ook oordeelt de Afdeling dat aanwijzing als monument in dit geval het juiste gekozen instrument is. Omdat hiermee de waarde op lange termijn gewaarborgd kan worden hoeft er geen afweging gemaakt te worden tussen aanwijzing als monument, of bijvoorbeeld planologische bescherming en aanwijzing als beschermd gezicht.

Korte inhoud

In 2009 werd het Kruitpad (met omgeving) door de gemeente Muiden aangewezen als gemeentelijk monument. De eigenaren ('appellant') van de aangewezen objecten stelden hiertegen bezwaar en beroep in.

Volgens de appellant is het besluit onzorgvuldig voorbereid en ondeugdelijk gemotiveerd. Uit onderzoeken/adviezen blijkt dat de betreffende woningen niet monumentwaardig zijn. De redengevende omschrijving bevat onjuistheden en het college zou willekeurig hebben gehandeld. Er is geen inventarisatie van monumentwaardige objecten gemaakt en er zijn meer objecten die aan de industriële geschiedenis van de stad herinneren.

De cultuurhistorische waarde wordt door de adviseurs van de appellant betwist. Zo zou er onder andere geen ensemblewaarde zijn na de sloop van de kruitfabriek en is er niet gelijktijdig en in dezelfde stijl gebouwd.

In de eerste plaats geeft de Afdeling aan dat het college een beoordelingsvrijheid heeft bij het bepalen van de monumentwaardigheid van een object. Daarom zal dit door de rechter terughoudend getoetst worden.

In 2009 concludeerde de gemeentelijke monumentencommissie dat de locatie "van algemeen belang" is, door de "stedenbouwkundige en cultuurhistorische waarde, maar ook door de architectuurhistorische, ensemble- en zeldzaamheidswaarde." De wisselende architectonische kwaliteit is daarbij van ondergeschikt belang. De bovengenoemde punten worden door de commissie verder gemotiveerd.

Na bezwaren van de appellant heeft de commissie in 2010 een aanvullend advies gegeven. Hierin wordt de lokale waarde van het com-

plex als geheel benadrukt. Met name de relatie tussen de oude kruitfabriek en de stad Muiden maken de locatie een “plek van betekenis”; een “lieu de mémoire” voor de stad.

Uit de adviezen van de monumentencommissie en de redengevende omschrijving concludeert de Afdeling dat sprake is van een betekenis van het gebied voor de lokale gemeenschap. Er is geen reden om aan de bevindingen te twijfelen. Het feit dat andere objecten in de stad geschikter zouden zijn voor aanwijzing betekent niet dat het advies ook gebreken vertoont. Ook het ‘onsamenhangende geheel’ en de gesloopte fabriek doen niet af aan de conclusie dat de locatie monumentwaardig is.

Het betreft de eerste aanwijzing als gemeentelijk monument in Muiden. Het feit dat er nog geen ontwikkeld beleid was ten tijde van de aanwijzing betekent volgens de Afdeling niet dat er onzorgvuldig of willekeurig gehandeld is. Dit wordt ondersteund door het feit dat de aanwijzing door lokale belangenorganisaties is ondersteund.

Naast het bovenstaande geeft de appellant ook aan dat de gemeente de aanwijzing onvoldoende zou hebben gemotiveerd. Het is niet duidelijk waarom er niet voor andere mogelijkheden is gekozen, zoals het aanwijzen van het gebied als beschermd stadsgezicht of een aanduiding ‘karakteristiek’ (met planologische bescherming) in het bestemmingsplan dat op dat moment ontwikkeld werd.

De Afdeling geeft hierop aan dat het college terecht verwees naar een uitspraak van 2010 (gemeente Nederlek). Hieruit volgt dat een aanwijzing als gemeentelijk monument “bij uitstek het instrument is” om het monumentale karakter (op lange termijn) te waarborgen. De alternatieven die zijn aangedragen bieden niet een gelijkwaardige bestemming, zodat het college de keuze voor aanwijzing als monument niet verder hoeft te motiveren.

Soortgelijke uitspraken

Nederlek, 2010 (200908382/1/H2)

Groningen, 2010 (200904707/1/H2)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201211698/1/R2

Datum van uitspraak: 5 juni 2013

Gemeente: Utrecht

Trefwoorden: sloop, nieuwbouw, cultuurhistorische waarden, belangenafweging

Relevante passages: 3, 4

Hoofdlijn

Hoewel een Utrechts schoolgebouw historisch waardevol (en mogelijk monumentwaardig) is heeft de gemeente de sloop hiervan toe mogen staan. Het belang van de cultuurhistorische waarden is in dit geval voldoende tegen andere belangen afgewogen. De mogelijkheid van renovatie of herbesteding kon worden uitgesloten. Sloop en nieuwbouw (met behoud van het historische karakter) werd hierdoor aanvaardbaar geacht.

Korte inhoud

In 2012 heeft de gemeenteraad van Utrecht het bestemmingsplan ‘Gerrit Rietveldcollege, Tuindorp’ vastgesteld. Later dat jaar werd door de gemeente een omgevingsvergunning verleend voor onder andere het bouwen van een schoolgebouw. Het plan maakt mogelijk dat op een sportveld een nieuw schoolgebouw gerealiseerd wordt, waarna het oude gebouw wordt gesloopt.

Tegen de vaststelling van het plan hebben ondermeer de Vereniging ‘Oud Utrecht’, de Bond Heemschut en het Cuypergenootschap beroep ingesteld.

Volgens hen is niet voldoende rekening gehouden met de cultuurhistorische waarden van het plangebied. Ook had volgens hen de raad advies in moeten winnen bij de commissie Welstand en Monumenten. De eisers hebben dit zelf bovendien wel gedaan, waarbij door de

commissie aangegeven werd dat er voldoende (architectonische en cultuurhistorische) waarden aanwezig zijn om het pand voor te dragen als gemeentelijk monument. Nieuwbouw zou niet noodzakelijk zijn, omdat ook in het oude pand ruimte geboden kan worden voor een nieuw onderwijsconcept. Ook is het niet uitgesloten dat andere functies in het pand mogelijk zijn.

De raad is van mening dat nieuwbouw noodzakelijk is. Onder andere de staat en ouderdom van het pand maken het ongeschikt voor gebruik als schoolgebouw. Ook andere functies zijn om stedenbouwkundige en financiële redenen geen optie.

De Afdeling is van oordeel dat de raad voldoende heeft gemotiveerd dat het pand niet meer geschikt is als schoolgebouw. Kosten voor renovatie zijn hiervoor te hoog. Ook andere functies blijken uitgesloten te zijn. Niet alleen om financiële redenen, maar ook om het feit dat hierdoor twee massale gebouwen in het gebied zouden komen, wat stedenbouwkundig onwenselijk is.

De omgang met cultuurhistorische waarden is opgenomen in de plantoelichting. Daarin wordt aangegeven dat het pand weliswaar cultuurhistorische waarden heeft en beeldbepalend is, maar dat het niet binnen een beschermd dorpsgezicht valt en niet als monument is aangewezen. Advies door de commissie was daardoor niet noodzakelijk. Wel geeft de raad aan karakteristieke elementen te zullen behouden.

Alles in overweging genomen oordeelt de Afdeling dat de raad uit de belangenafweging terecht de sloop van het pand toe heeft mogen staan. Het belang van de cultuurhistorische waarden is voldoende afgewogen tegen de andere spelende belangen. Er is dan ook geen basis voor het door de eisers gewenste sloopverbod. Het beroep is op dit punt ongegrond.

Soortgelijke uitspraken

Apeldoorn, 2005 (200503544/1)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201211274/1/R3

Datum van uitspraak: 6 november 2013

Gemeente: Valkenswaard

Trefwoorden: provinciaal belang reactieve aanwijzing, bouwmogelijkheid,

Relevante passages: gehele uitspraak

Hoofdlijn

Ook cultuurhistorische waarden kunnen tot de provinciale belangen gerekend worden. In deze zaak heeft de provincie Noord-Brabant terecht een reactieve aanwijzing bij een bestemmingsplan mogen geven. Hoewel nieuwe woningen volgens het provinciale beleid niet onwenselijk zijn is er wel een voorwaarde dat dit binnen de bestaande (historisch waardevolle) bebouwing gerealiseerd wordt. Omdat een (kleine) uitbreiding van de bebouwing mogelijk is in het plan is dit in strijd met de provinciale verordening.

Korte inhoud

Het college van gedeputeerde staten van Noord-Brabant gaf in november 2012 een reactieve aanwijzing voor het bestemmingsplan "Zeelberg" van de gemeente Valkenswaard. De gemeente (en de bewoner van het betreffende perceel) gingen hiertegen in beroep.

De provincie kan ter bescherming van provinciale belangen een aanwijzing geven, als dat met het oog op een goede ruimtelijke ordening noodzakelijk is. In dit geval gaat het om de mogelijkheid in het plan om een boerderij in drie wooneenheden te splitsen. Volgens de gemeente is er in dit geval geen sprake van een provinciaal belang: er spelen alleen gemeentelijke belangen.

De Afdeling geeft aan dat, gelet op eerdere jurisprudentie over de (nieuwe) Wro, behoud of herstel van cultuurhistorische waarden ook als provinciale belangen gerekend kunnen worden. Ook in dit geval kan er dus wel degelijk sprake zijn van een provinciaal belang.

Verder geven de gemeente en bewoner aan dat er geen nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk gemaakt worden. Er is slechts sprake van splitsing van een bestaande woning in drie wooneenheden. Er vindt slechts een uitbreiding van 5 meter plaats. Zij zijn van mening dat er geen sprake van nieuwbouw is, maar slechts van uitbouw “met behoud van het cultuurhistorisch karakter”. De provincie zou ten onrechte de (zware) voorwaarden voor agrarisch gebied hebben aangehouden, terwijl het perceel volgens het gemeentelijk beleid binnen de bebouwde kom valt en als ‘zoekgebied voor stedelijke ontwikkeling’ wordt gezien.

Het college van GS geeft aan dat de aanwijzing gebaseerd is op de provinciale verordening ruimte van 2012, waarin onder andere uitbreiding van de boerderij niet volgens het beleid is. Volgens de kaarten in de verordening ligt het perceel niet alleen in het ‘zoekgebied’, maar ook in agrarisch gebied. Juist in agrarisch gebied is sprake van veel beperkende bepalingen in de verordening.

Volgens de verordening is het mogelijk om nieuwe woningen toe te staan in het buitengebied. Deze moeten echter wel binnen de bestaande cultuurhistorische waardevolle bebouwing worden gerealiseerd. De uitbreiding die in het plan mogelijk wordt gemaakt (hoe klein ook) is daardoor in strijd met de verordening; dus ook met de provinciale belangen.

De Afdeling oordeelt dat het college van GS terecht een reactieve aanwijzing heeft mogen geven.

Soortgelijke uitspraken

Groningen, 2010 (200910210/1/R1)

Roosendaal, 2011 (201005138/1/R3)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201303988/1/A1

Datum van uitspraak: 11 december 2013

Gemeente: Nijmegen

Trefwoorden: bouwvergunning, monument, handhaving

Relevante passages:

Hoofdlijn

De gemeente Nijmegen trad handhavend op bij het uitvoeren van niet vergunde werkzaamheden aan monumentale panden. Het niet naleven van de vergunningsvoorwaarden geeft de gemeente het recht een bouwstop af te kondigen. Het feit dat het eeuwenoude panden betreft, waarbij het volgens de appelland onmogelijk is om strikt volgens de voorschriften te werken doet hier niet aan af.

Korte inhoud

De eigenaar van een oud pakhuis in Nijmegen stelde beroep in bij de Raad van State, nadat de gemeente Nijmegen met onmiddellijke ingang een bouwstop opgelegd had.

De gemeente heeft in 2006 een bouwvergunning verleend voor verbouwen van het pand tot stadsherberg. Tijdens inspecties bleek dat in afwijking van de vergunning gebouwd was. Zo is het achterdak 1,5 meter hoger gerealiseerd dan toegestaan en is een liftschacht aan de buitenzijde van het pand geplaatst, in plaats van aan de binnenzijde. Ondanks eerder opgelegde bouwstops zijn de werkzaamheden toch doorgegaan.

Appelland geeft aan dat de werkzaamheden ten onrechte stilgelegd zijn. Omdat het om de restauratie van eeuwenoude monumenten gaat zou het ondoenlijk zijn om strikt volgens de voorschriften in de vergunning te werken. Appelland zou een afspraak met het college hebben dat hij vrijheid zou krijgen om af te wijken en wijzigen achteraf met informeel overleg kon laten accorderen. Er zou een concreet zicht op legalisering van het project zijn, waardoor volgens appelland sprake is van bijzondere omstandigheden.

De Afdeling oordeelt dat de gemeente de wettelijke bevoegdheid heeft om werkzaamheden stil te leggen die strijdig zijn met de verstrekte vergunning. De mogelijkheid op legalisering van het project (voor zover die er al is) doet daar niet aan af.

Uit een brief van het hoofd van de Afdeling Bouwen en Wonen zouden volgens appelland de afspraken met de gemeente blijken. De

Afdeling stelt echter dit niet uit de brief af te kunnen leiden. Als voorwaarde wordt gesteld dat afwijkingen binnen de strekking van de vergunning moeten passen. Ook moet in een aantal gevallen vooraf toetsing plaatsvinden en moet bij twijfel advies van de gemeente worden ingewonnen. De gemeente heeft terecht handhavend mogen optreden. Het beroep is ongegrond.

Soortgelijke uitspraken

Amsterdam, 2011 (201004906/1/H1)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201305457/1/R1

Datum van uitspraak: 15 januari 2014

Gemeente: Venlo

Trefwoorden: gemeentelijk monument, bestemmingsplan, cultuurhistorische waarden, beperkingen

Relevante passages: 4 (geheel)

Hoofdlijn

De gemeente Venlo gebruikt in het bestemmingsplan de aanduiding 'karakteristiek' voor het beschermen van gemeentelijke monumenten en objecten met karakteristieke, cultuurhistorische waarde. Een omgevingsvergunning is in dit geval vereist voor gehele of gedeeltelijke sloop. Dat sluit andere wijzigingen echter niet uit. Van een beperking van de bedrijfsvoering is daarom in dit geval geen sprake.

Korte inhoud

Tegen het bestemmingsplan 'bedrijventerrein Kaldenkerkerweg – Emmaplein' van de gemeente Venlo werd door meerdere appellanten beroep aangetekend, waaronder de eigenaar van een bedrijf in het plangebied.

Een schoorsteen en een opslaggebouw hebben in het plan de aanduiding 'karakteristiek' gekregen. Het bedrijf geeft daarbij aan dat een omgevingsvergunning vereist is voor sloop en dat de mogelijkheid tot wijzigen onzeker is. Volgens het plan kan een vergunning worden verleend wanneer "de karakteristieke hoofdvorm in redelijkheid niet te handhaven is", maar het is niet duidelijk wanneer dat het geval is.

De fabrieksschoorsteen is aangewezen als gemeentelijk monument. In de plantoelichting wordt vermeld dat de aanduiding 'karakteristiek' onder andere aan monumenten wordt gegeven om de cultuurhistorische waarden te beschermen. Het opslaggebouw is zelf geen monument, maar is wel als 'waardevol' aangemerkt in het plan, op basis van het Monumenten Inventarisatie Project.

De Afdeling geeft aan dat de gemeente het gemeentelijke monument (de schoorsteen) en het opslaggebouw heeft mogen beschermen door middel van de aanduiding 'karakteristiek' in het bestemmingsplan. Deze aanduiding heeft alleen gevolgen voor toekomstige aanpassingen. Voor gehele of gedeeltelijke sloop is een omgevingsvergunning vereist. Dat betekent echter niet dat andere werkzaamheden onmogelijk zijn. Er is daarom ook geen sprake van een onevenredige belemmering van de bedrijfsvoering.

Tot slot geeft de Afdeling aan dat de gemeente niet van tevoren hoeft aan te geven in welke situatie exact de karakteristieke vorm niet te handhaven is. Dit zijn zaken die in de vergunningsverlening aan bod zullen komen. Het is (voor de rechtszekerheid) niet vereist dat van tevoren wordt bepaald in welke situaties het (bedrijfs)belang zwaarder weegt.

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201307025/1/R1

Datum van uitspraak: 30 april 2014

Gemeente: Amsterdam

Trefwoorden: bestemmingsplan, dubbelbestemming cultuurhistorie, vergunningplicht

Relevante passages: 1-3

Hoofdlijn

Bij het vaststellen van een bestemmingsplan werden delen van het Nationaal Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium met de dubbelbestemming 'Waarde – Cultuurhistorie' bestemd.

Hoewel deze delen eerder niet voor een aanwijzing als monument in aanmerking kwamen is de dubbelbestemming toegestaan: er gelden nu andere criteria en rechtsgevolgen. Het complex is als één geheel te zien en met voorwaarden aan sloop en nieuwbouw mag de karakteristiek daarvan worden beschermd.

Korte inhoud

De deelraad van stadsdeel Zuid (tegenwoordig de gemeenteraad van Amsterdam) heeft in 2013 het bestemmingsplan "Bedrijventerrein Schinkel – Aalsmeerplein e.o." vastgesteld. Tegen dit besluit stelde onder andere de Stichting Nationaal Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium (NLR) beroep in.

Een deel van het perceel van het NLR heeft in het plan de dubbelbestemming "Waarde – Cultuurhistorie" gekregen. Dit is volgens het NLR niet overlegd en staat bovendien benodigde sloop in de weg. De grondslag voor de bestemming zou ontoereikend zijn: uit een rapport over de aanwijzing als beschermd monument bleek dat het betreffende deel van het perceel niet van belang is.

De (deel)raad geeft aan dat het doel van de dubbelbestemming de zekerheid is dat de bebouwing in het gebied in cultuurhistorisch en ruimtelijk opzicht aanvaardbaar blijft. Dit is een ander doel dan dat van de aanwijzing als monument (bescherming en behoud). Het complex dient daarom in dit geval als één geheel te worden gezien.

De Afdeling geeft aan dat overleg in de voorbereidingsfase van een bestemmingsplan niet verplicht is. Het ontbreken van overleg met het NLR heeft daarom geen gevolgen.

Bij het toekennen van een dubbelbestemming "Waarde – Cultuurhistorie" is sprake van zowel andere criteria als rechtsgevolgen dan bij een aanwijzing als monument. Dat het betreffende plandeel niet monumentwaardig was heeft voor het toekennen van de bestemming geen gevolgen.

Ook mag het totale complex als één geheel worden gezien, nu dit blijkt uit een cultuurhistorische verkenning. Het is niet van belang dat de gebouwen in het betreffende deel geen bijzondere kenmerken hebben.

Er is volgens de Afdeling geen sprake van een onevenredige belemmering omdat het NLR sloopplannen heeft. Dit wordt met de toegekende dubbelbestemming niet verboden. Wanneer aan de eisen van het bestemmingsplan wordt voldaan (behoud van de karakteristiek bij sloop en nieuwbouw) is het slopen toegestaan. De (deel)raad heeft op deze manier een groter belang mogen hechten aan behoud van de cultuurhistorische waarden dan het belang van het NLR om zonder vergunning te kunnen slopen. Het beroep is ongegrond.

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201311350/1/A2

Datum van uitspraak: 16 juli 2014

Gemeente: Heerlen

Trefwoorden: sloopvergunning, aanwijzing monument, motivering, belangenafweging

Relevante passages: gehele uitspraak

Hoofdlijn

De aanwijzing van de Christus Koningkerk in Heerlen als gemeentelijk monument is onvoldoende gemotiveerd. Er is vastgesteld dat her-

bestemming noodzakelijk is voor behoud van het gebouw. Ook is aangetoond dat ondanks jaren actief zoeken geen financieel haalbare herbestemming gevonden is. In de te verrichten belangenafweging had het college moeten onderzoeken (en daarmee zekerheid dienen te verkrijgen) over de vraag of herbestemming van de Christus Koningkerk kan worden gerealiseerd. Een besluit over wijziging of sloop mag in dit geval niet pas bij de vergunningaanvraag aan bod komen.

Korte inhoud

Het college van B&W van Heerlen heeft in 2009 een aanvraag afgewezen om de Christus Koningkerk in Heerlen als gemeentelijk monument aan te wijzen. Na een bezwaar hierop werd de kerk alsnog als monument aangewezen.

Een beroep door het kerkbestuur tegen de aanwijzing werd door de rechtbank afgewezen. Het kerkbestuur heeft vervolgens hoger beroep ingesteld.

Na de eerste aanvraag in 2008 is er overlegd tussen de partijen. Er is overleg geweest over een (sociaal-maatschappelijk verantwoorde) herbestemming van de kerk, maar dit had nog niet tot een concrete herbestemming geleid. Een sloopvergunning was inmiddels verleend en onherroepelijk. De kerk staat leeg en veroorzaakt onveilige situaties. Omdat het een wijk betreft die op dat moment geen prioriteit had heeft de gemeente niet actief meegezocht naar mogelijke nieuwe bestemmingen. Ook in het hoger beroep geeft het kerkbestuur aan dat alle pogingen tot herbestemming zijn gestrand of financieel onhaalbaar zijn. De gemeente had dit mee moeten nemen in de belangenafweging.

Het college is van mening dat deze belangen geen doorslaggevende betekenis hebben. Eventuele wijzigingen aan het monument kunnen nog aan bod komen in de vergunningsprocedure. Ook is de staat van onderhoud ook niet zo slecht dat restauratie onhaalbaar is.

De Afdeling is van oordeel dat de aanwijzing als gemeentelijk monument van de kerk bedoeld is om deze te behouden. Het kerkbestuur heeft daarbij aannemelijk gemaakt dat behoud alleen met herbestemming mogelijk is. Gezien het feit dat actief naar herbestemming gezocht is, maar alle opties financieel onhaalbaar bleken heeft het college de mogelijkheid tot wijziging niet door mogen schuiven naar de vergunningprocedure (volgens de gemeentelijke erfgoedverordening).

Het college had in de belangenafweging ook moeten onderzoeken of herbestemming kan worden gerealiseerd. Het besluit is daarom niet deugdelijk gemotiveerd. Het hoger beroep is gegrond en het college dient een nieuw, afgewogen besluit te nemen.

Soortgelijke uitspraken

Kaatsheuvel, 2011 (201100680/1/H2)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201308200/1/A1

Datum van uitspraak: 20 augustus 2014

Gemeente: Wageningen

Trefwoorden: beschermd rijksmonument, verwaarlozing, handhaving, passende maatregelen

Relevante passages: gehele uitspraak

Hoofdlijn

Op grond van de Wabo en bestaande jurisprudentie kan (en moet) een gemeente ingrijpen bij bewuste verwaarlozing van een beschermd monument. Dit handhavend optreden moet dan wel beperkt blijven tot wat nodig is om het monument voor verdere achteruitgang te beschermen. In deze uitspraak was de gemeente Wageningen bevoegd handhavend op te treden, maar gingen de opgelegde maatregelen verder dan het enkel treffen van voorzieningen tot het treffen van wind- en waterdicht maken. Deze maatregelen stonden daardoor niet meer in verhouding met het beoogde doel.

Korte inhoud

Het college van B&W van Wageningen legde in 2012 een dwangsom op aan de eigenares van een beschermd rijksmonument. De ge-

meente trad hiermee op tegen verwaarlozing van het monument. De eigenares werd gesommeerd het pand wind- en waterdicht te maken, te zorgen voor een goot en afvoer, het instorten van de dakkapel te voorkomen, scheuren te repareren en een door het dak stekende boom te vellen. Hiertegen stelde zij beroep in bij de Raad van State.

De Afdeling houdt de eigen jurisprudentie aan (uitspraak 201101486/1/A2), waarin bepaald is dat wanneer “door nalaten het voortbestaan van een monument in gevaar komt” er gehandeld wordt in strijd met de Monumentenwet 1988. Bepaalde handelwijzen, zoals het ongehinderd binnenlaten van regenwater en het niet goed laten functioneren van afvoeren kunnen strafbare verwaarlozing van een monument opleveren. Dit wordt in strijd gezien met artikel 2.1 van de Wabo (in het bijzonder: het verbod om zonder vergunning een beschermd monument te ontsieren of in gevaar te brengen).

Vanwege het algemeen belang bij behoud van het monument, is een gemeente zelfs verplicht hiertegen op te treden. Hierop zijn alleen uitzonderingen mogelijk wanneer sprake is van bijzondere omstandigheden, zoals zicht op legalisering van de situatie, of wanneer de benodigde ingrepen verder gaan dan het treffen van maatregelen die zien op het wind- en waterdicht maken

Met het bovenstaande bevestigt de Afdeling de bevoegdheid (of zelfs plicht) tot handhavend optreden op grond van de Wabo. Verder staat in deze uitspraak vast dat het voortbestaan van het rijksmonument in gevaar is gebracht. Dit betekent dat het college in dit geval terecht handhavend heeft opgetreden. Het feit dat de appellante langdurig in gesprek is geweest met de gemeente doet hier niet aan af: de verantwoordelijkheid voor het monument blijft bij haar liggen, al vinden er gesprekken met andere partijen plaats. Een eigenaar moet in staat worden geacht zelf de overtreding ongedaan te maken.

De appellante geeft aan dat de maatregelen die door de gemeente geëist worden verder gaan dan wat noodzakelijk is om het monument niet verder in gevaar te brengen. Uit een onderzoeksrapport blijkt dat de vereiste maatregelen niet mogelijk zouden zijn zonder herbouw van het hele pand. Er zou daarom sprake zijn van bijzondere omstandigheden, waardoor het college af had moeten zien van handhavend optreden.

Uit het onderzoek blijkt dat de gevraagde ingrepen niet mogelijk zijn zonder andere ingrijpende handelingen. Alle maatregelen zouden leiden tot het vrijwel compleet afbreken en opnieuw opbouwen van het pand. Dit terwijl het doel van het college slechts het tot stilstand brengen van het verval is. De Afdeling geeft daarom aan dat de last in de dwangsom niet aansluit op de motivering die daarbij wordt gegeven. Het beroep is gegrond.

Soortgelijke uitspraken

Roerdalen, 2012 (201101486/1/A2)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201311596/1/R2

Datum van uitspraak: 3 december 2014

Gemeente: Apeldoorn

Trefwoorden: cultuurhistorische waarde, bestemmingsplan, vergunningplicht, belangenafweging

Relevante passages: gehele uitspraak

Hoofdlijn

De gemeente Apeldoorn heeft in een bestemmingsplan een pand als ‘karakteristiek’ aan mogen duiden, hoewel het ingrijpend verbouwd is. Het pand is niet meer authentiek, maar heeft zijn historische hoofdvorm behouden en maakt nog deel uit van een historisch waardevol ensemble met de omgeving.

Korte inhoud

De gemeente Apeldoorn heeft in 2013 het bestemmingsplan ‘Wenum Wiesel en buitengebied’ vastgesteld. Onder andere de eigenaar van een perceel in het plangebied tekende hiertegen beroep aan.

Aan het perceel is in het bestemmingsplan de aanduiding 'karakteristiek' toegekend. Een bestemming die in het plan wordt gebruikt voor behoud en herstel van cultuurhistorische waardevolle panden.

In de planregels is aangegeven dat het verboden is om zonder een omgevingsvergunning objecten met deze aanduiding te slopen. Een vergunning kan worden verleend als de kosten van instandhouding onevenredig zijn in verhouding tot het cultuurhistorisch belang van handhaving.

De gemeente heeft de gronden als karakteristiek aangemerkt omdat het een gebouw is waarvan de oorspronkelijke hoofdvorm nog intact en zichtbaar is. Dat het pand verbouwd is, zoals de eigenaar aangeeft, doet daar niet aan af. De waarde bestaat uit de herkenbare historische vorm in relatie tot het omliggende landschap. Dat blijkt ook uit een onderzoeksrapport waarin de cultuurhistorische waarde beschreven wordt.

In het rapport krijgt het pand een hoge totaalwaarde toegekend. Het maakt onder andere deel uit van een waardevol ensemble van historische boerderijen. De hoofdvorm is grotendeels bewaard gebleven. In het rapport is er rekening mee gehouden dat het pand niet meer volledig authentiek is.

De Afdeling oordeelt dat er geen aanleiding is om het rapport in twijfel te trekken. In de belangenafweging mocht in dit geval meer belang worden toegekend aan het behoud van cultuurhistorische waarden dan aan het bedrijfseconomische belang. De gemeente heeft terecht de aanduiding 'karakteristiek' aan de betreffende grond toe mogen kennen.

Het beroep is ongegrond.

Soortgelijke uitspraken

Apeldoorn, 2005 (200503544/1)

Wageningen, 2013 (RB Gelderland, AWB 12/6039)

Utrecht, 2013 (201211698/1/R2)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201408292/1/A1

Datum van uitspraak: 6 mei 2015

Gemeente: Roerdalen

Trefwoorden: rijksmonument, toetsingskader, sloopvergunning, belangenafweging

Relevante passages: gehele uitspraak

Hoofdlijn

Met de invoering van de Wabo is het niet de bedoeling geweest een ander toetsingskader op te nemen bij sloop van een monument. Hiervoor moet dezelfde interpretatie als in de Monumentenwet 1988 worden aangehouden.

In dit geval heeft het college van B&W van Roerdalen een afweging mogen maken tussen het belang van behoud van rijksmonument St. Ludwig en het belang van de eigenaar. Omdat onder andere herbesteding geen optie is en ook zonder sloop het behoud niet gega-randeerd kan worden mocht in dit geval een sloopvergunning worden verleend.

Korte inhoud

In 2013 werd een omgevingsvergunning verleend voor het slopen van het rijksmonument St. Ludwig in Vlodrop. Bezwaar en beroep van de Stichting Cuypersgenootschap en de Stichting Burgercomité werden ongegrond verklaard. Hierop stelden zij hoger beroep in.

De rechtbank heeft beoordeeld of het college de sloopvergunning mocht verlenen. Daarbij moet rekening worden gehouden met artikel 2.15 van de Wabo. Dit betekent volgens de Afdeling echter niet dat een vergunning tot sloop van een monument kan worden verleend als er een uitzonderlijke noodzaak tot sloop is, of bij bijzondere omstandigheden. Een vergunning kan ook worden verleend indien de belangen van de aanvrager in redelijkheid zwaarder moeten wegen dan de belangen van het beschermde monument.

Dit is volgens de Afdeling in artikel 2.15 van de Wabo niet anders dan in artikel 11, lid 2 van de Monumentenwet 1988. Uit de totstandkoming van de Wabo blijkt dat het niet de bedoeling was daarin een ander toetsingskader op te nemen. De tot stand gekomen jurisprudentie kan daarom ook onder de Wabo worden voortgezet. Dit betekent dat het college oordeelt over de aanvraag van een vergunning voor sloop. Het algemeen belang (voor behoud van het monument) moet afgewogen worden tegen het belang van de aanvrager.

Verder betogen de Stichting Cuypersgenootschap en de Stichting Burgercomité dat de gemeente niet tot vergunningverlening over had mogen gaan. De belangen van de eigenaar (Meru) zouden ten onrechte zwaarder hebben gewogen dan die van behoud van het monument.

De Afdeling oordeelt dat het college terecht de verschillende belangen heeft afgewogen. Negatieve adviezen over sloop en de mogelijkheden en kosten voor herbestemming zijn daarin meegenomen.

Het belang van behoud weegt zwaar, maar het behoud op zich was ook zonder sloop al niet zeker. Om het monument in stand te houden is het noodzakelijk om het te restaureren en een nieuwe bestemming te geven. Een alternatieve bestemming bleek na onderzoek onmogelijk. Kosten voor herbestemming of hergebruik blijken te hoog. Al met al kon daarom de sloopvergunning worden verleend. Het hoger beroep is ongegrond.

Soortgelijke uitspraken

Roerdalen, 2012 (201101486/1/A2)

Rechtbank Roermond, AWB 10/812 (LJN BO8494)

Wageningen, 2013 (RB Gelderland, AWB 12/6039)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201500202/1/R6

Datum van uitspraak: 30 september 2015

Gemeente: Overbetuwe

Trefwoorden: Erfgoedverordening, toetsingskader, omgevingsvergunning, monument

Relevante passages: 7 t.m. 7.4

Hoofdlijn

1: Wanneer in een gemeentelijke verordening een vergunningplicht is opgenomen voor het slopen of verstoren van een monument moeten in diezelfde verordening ook toetsingscriteria opgenomen worden om die vergunning te kunnen verlenen of weigeren.

2: Het individuele belang van een goede kwaliteit van leefomgeving kan samenvallen met het algemeen belang van het beschermen van cultuurhistorische waarden.

Korte inhoud

In 2014 heeft de Gemeente Overbetuwe het bestemmingsplan 'Elst, Rijksweg Zuid 1-3-5' vastgesteld en een omgevingsvergunning verleend voor activiteiten in het plangebied, waaronder "slopen, verstoren, verplaatsen, wijzigen, herstellen en/of gebruiken van een monument". Verschillende appellanten hebben hiertegen beroep ingesteld.

Er zou in het plan niet voldoende rekening zijn gehouden met de gevolgen voor een monumentaal pand in het plangebied. De gemeente is uitgegaan van een advies van de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit (CRK), maar daarin zijn alleen welstandsaspecten opgenomen. De gevolgen voor het monument zijn niet meegenomen. Daarnaast zou het besluit van de gemeente in strijd met het monumentenbeleid zijn (dat in een welstandsnota is opgenomen). Volgens de welstandsnota zijn nieuwe gebruiksmogelijkheden en vernieuwende bouwplannen alleen toegestaan wanneer de karakteristiek en cultuurhistorische waarde van het monument behouden blijven.

De gemeente geeft aan dat er door de CRK een integraal advies is gegeven waarin ook de gevolgen van het monument zijn betrokken.

Op grond van artikel 2.2 van de Wabo en de gemeentelijke verordening geldt er een verbod om zonder een vergunning wijzigingen aan te brengen aan een monument. Dit betekent ook dat in de verordening moet worden aangegeven op welke gronden een omgevingsvergunning verleend of geweigerd kan worden.

De Afdeling geeft aan dat dit in de gemeentelijke erfgoedverordening nu niet het geval is: er is geen toetsingskader aanwezig. Dat de aanvraag getoetst is aan de welstandsnota en de redengevende beschrijving van het monument heeft daarop geen invloed. Volgens de Wabo mag alleen getoetst worden op gronden die in een verordening zelf worden aangegeven.

Om tot een beslechting van het geschil te kunnen komen bespreekt de Afdeling inhoudelijk de motivering van de gemeente en de verwijzing naar het advies van de CRK. Daaruit blijkt dat het advies niet is ingegaan op de monumentale waarde van het pand. Het besluit is onvoldoende gemotiveerd.

Ook speelde in deze uitspraak de vraag of appellant belang heeft bij het beschermen van de monumentale waarden; mede omdat hij vanuit zijn woning geen zicht op het pand heeft.

Hierover geeft de Afdeling aan dat burgers in de (onmiddellijke) nabijheid van monumenten een individueel belang kunnen hebben bij behoud van een goede kwaliteit in hun directe leefomgeving. Het belang van bescherming van cultuurhistorische waarden in het plangebied valt dan samen met die individuele belangen. De nabijheid is dan voldoende. Dat er geen direct zicht is op het monument doet hier niet aan af.

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

5. Overige ruimtelijke overwegingen

5. Overige ruimtelijke overwegingen

Zaaknummer: 200700399/1

Datum van uitspraak: 26 maart 2008

Gemeente: Stadskanaal

Trefwoorden: bestemmingsplan, cultuurhistorische waarden, wijzigingsbevoegdheid, bouwmogelijkheid, belangenafweging

Relevante passages: 2.4, 2.4.1, 2.4.5, 2.4.6

Hoofdlijn

In het bestemmingsplan “Onstwedde, Alteveer en Mussel” van de gemeente Stadskanaal werd aan een deel van het plan een agrarische bestemming met een wijzigingsbevoegdheid voor wonen, groen en verkeer toegekend. De Afdeling oordeelt dat bij het opnemen van een wijzigingsbevoegdheid al moet worden beoordeeld of woningbouw ook daadwerkelijk aanvaardbaar is, zodat een goede belangenafweging kan worden gemaakt.

Korte inhoud

Het college van GS van Groningen keurde in 2006 het bestemmingsplan “Onstwedde, Alteveer en Mussel” van de gemeente Stadskanaal goed. Het beroep hiertegen door verschillende appelanten is gericht op (onder andere) de gevolgen van het plan voor landschap, archeologie en geluid- en verkeershinder.

Aan een deel van het plangebied is de bestemming “Agrarische doeleinden” toegekend, met daarbij een wijzigingsbevoegdheid naar woondoeleinden, groenvoorzieningen en verkeers- en verblijfsdoeleinden. In het plan is daarbij opgenomen dat bij een wijziging van de bestemming verkennend archeologisch onderzoek plaats zal vinden en indien nodig de provinciaal archeoloog om advies wordt gevraagd.

De Afdeling is echter van oordeel dat voor het opnemen van een wijzigingsbevoegdheid in het plan onvoldoende feiten zijn onderzocht. In het plan is weliswaar opgenomen dat (archeologisch) onderzoek doorgeschoven zal worden naar het toepassen van die wijzigingsbevoegdheid, maar dit is volgens de Afdeling niet voldoende. Al bij het opnemen van de wijzigingsbevoegdheid zelf moet worden beoordeeld of woningbouw op zichzelf al aanvaardbaar zou zijn in het gebied. Dit betekent dat ook mogelijke bestemmingen die in het plan zijn opgenomen ook aan de voorwaarden van een goede ruimtelijke ordening moeten voldoen. De beroepen zijn op dit punt gegrond.

Soortgelijke uitspraken

Stadskanaal, 2012 (201005764/1/R4)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201003274/1/R3

Datum van uitspraak: 29 december 2010

Gemeente: Meerlo-Wanssum

Trefwoorden: ruimtelijke kwaliteit, bestemmingsplan

Relevante passages: 2.7

Hoofdlijn

In deze uitspraak geeft de Afdeling aan dat in een bestemmingsplan een voorwaarde met betrekking tot ruimtelijke kwaliteit gesteld mag worden, maar dat deze ook concreet in het plan moet worden opgenomen. Dit betekent dat ruimtelijke kwaliteit als voorwaarde (in de plantoelichting) in een bestemmingsplan kan worden opgenomen.

Korte inhoud

In 2010 heeft het college van GS van Limburg goedkeuring gegeven aan het bestemmingsplan ‘Zone Industrielawaai bedrijventerreinen Haven Wanssum en Tienray’. Hiertegen stelde (onder andere) een bewoner beroep in vanwege aantasting van zijn uitzicht en leefomgeving.

In het plan wordt de opslag van betonelementen mogelijk gemaakt, door de wijziging van de bestemming “Agrarische doeleinden A” naar “Bedrijventerrein BT”. In een rapport van BRO wordt daarbij geadviseerd een haag van bomen aan te leggen om het bedrijf landschappelijk in te passen.

De appellante geeft aan dat de opslag vaak hoger dan twee meter zal zijn en dat bovendien niet zeker is dat die groenstrook ook daadwerkelijk wordt aangelegd.

De Afdeling oordeelt dat sprake is van een groenstrook met een hoogte van vier tot vijf meter, zodat de opslaghoogte van meer dan twee meter geen aantasting op zal leveren.

Wat de realisatie betreft is er sprake van een planrealisatieovereenkomst tussen de gemeente en het bedrijf. Daarbij is een inspanningsverplichting opgenomen om de groenstrook te realiseren.

Hoewel uit de stukken blijkt dat de gemeente de beplantingshaag noodzakelijk acht (voor de ruimtelijke aanvaardbaarheid van het plan) overweegt de Afdeling dat deze niet in de planvoorschriften opgenomen is. De Afdeling ziet geen reden waarom het opnemen van de beplantingshaag niet als voorwaarde in (de voorschriften van) het bestemmingsplan zou kunnen worden opgenomen. Dit betekent dat ruimtelijke kwaliteit als voorwaarde in het bestemmingsplan kan (en in dit geval moet) worden opgenomen.

De landschappelijke inpassing is daarom in dit geval onvoldoende gewaarborgd in het plan. Het besluit tot goedkeuring door het college van GS wordt vernietigd.

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201012799/1/R2

Datum van uitspraak: 30 november 2011

Gemeente: Ermelo

Trefwoorden: Crisis- en herstelwet, verband belang en beroepsgrond

Relevante passages: 2.7

Hoofdlijn

Als gevolg van de Crisis- en herstelwet kan een besluit niet meer worden vernietigd wanneer er geen verband is tussen de beroepsgrond en de daadwerkelijke belangen. Een buurtbewoner die het behoud van de woonomgeving als belang heeft kan zich daarom in dit geval niet beroepen op het (eventueel) onvoldoende rekening houden met archeologie in een bestemmingsplan.

Korte inhoud

De gemeente Ermelo heeft in 2010 het bestemmingsplan ‘Woningbouwlocatie Varenlaan (Taweb)’ vastgesteld, waarin de bouw van 25 woningen mogelijk wordt gemaakt.

Tegen dit besluit werd door een buurtbewoner beroep in gesteld, omdat (onder andere) onvoldoende inzichtelijk zou zijn gemaakt of de gemeenteraad voldoende rekening met archeologie heeft gehouden. De uitkomsten van een aanvullend archeologisch onderzoek zijn namelijk nog niet bekend.

De Afdeling is van oordeel dat, ongeacht de genoemde argumenten, het besluit van de gemeenteraad om deze reden niet vernietigd kan worden. Volgens artikel 1.9 van de Crisis- en herstelwet (Chw) kunnen besluiten in strijd met rechtsregels niet dienen om de belangen te beschermen van degene die zich daarop beroept.

De Afdeling verwijst daarbij naar uitspraak 201006426/1/R2 (19 januari 2011), waaruit blijkt dat er een verband moet zijn tussen de beroepsgrond en de daadwerkelijke/achterliggende reden om een besluit aan te vechten.

De appellante beroept zich op de Monumentenwet 1988, die met name het “behoud van monumenten en archeologie” als doel heeft. Zijn belang is volgens de Afdeling de vrijwaring van de aantasting van zijn woon- en leefklimaat, of het behoud van zijn woonomgeving. Het besluit kan daarom, ongeacht de argumenten, niet worden vernietigd.

Soortgelijke uitspraken

Brummen, 2011 (201006426/1/R2)

Kampen, 2012 (201202859/1/T1/R1)

's-Hertogenbosch, 2013 (201209146/1/R3)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201113385/1/R2

Datum van uitspraak: 17 oktober 2012

Gemeente: Druten

Trefwoorden: Bro, bestemmingsplan, plantoelichting, cultuurhistorische waarden, cultuurhistorische waardenkaart

Relevante passages: 5 (geheel)

Hoofdlijn

Volgens het Bro is een gemeente bij vaststelling van een bestemmingsplan verplicht in de toelichting aan te geven op welke manier rekening is gehouden met cultuurhistorische (archeologische en 'overige') waarden. Een gemeente dient aan te geven hoe met deze waarden rekening is gehouden en wat de relatie met het omringende gebied is. Het is niet verplicht hiervoor gebruik te maken van een cultuurhistorische waardenkaart.

Korte inhoud

Onder andere de Bond Heemschut en het Cuypersgenootschap stelden beroep in tegen vaststelling van het bestemmingsplan "De Horst" door de gemeente Druten.

Zij geven onder andere aan dat het plan in strijd is met het Besluit ruimtelijke ordening (Bro), omdat een cultuurhistorische waardenkaart ontbreekt.

De Afdeling geeft hierop aan dat er volgens het Bro geen verplichting is om een cultuurhistorische waardenkaart in het bestemmingsplan op te nemen. Volgens artikel 3.1.6 moet (als er geen milieueffectrapport wordt opgesteld) op zijn minst in de plantoelichting een beschrijving aanwezig zijn van de manier waarop met cultuurhistorische waarden rekening is gehouden. Dat geldt zowel voor archeologie ("in de grond aanwezige of te verwachten waarden") als 'overige' waarden. Bovendien moet worden aangegeven wat de verhouding met aangrenzende gebieden is.

Hieruit volgt dat de gemeente in de plantoelichting aan moet geven op welke wijze met cultuurhistorie rekening is gehouden, maar niet dat een cultuurhistorische waardenkaart daarbij verplicht is.

In de toelichting van het plan is een paragraaf 'Archeologie en Cultuurhistorie' opgenomen, waarin de precieze waarden worden beschreven en aangegeven wordt wat de gevolgen hiervan voor het plan zijn. De Afdeling oordeelt dat de gemeente daarmee aan deze verplichting volgens het Bro voldaan heeft. Het beroep is op dit punt ongegrond.

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201307462/1/R3

Datum van uitspraak: 9 juli 2014

Gemeente: Maastricht

Trefwoorden: bestemmingsplan, cultuurhistorische waarden, , belangenafweging, rechtszekerheid

Relevante passages: 5 (geheel)

Hoofdlijn

Het is in het bestemmingsplan "Maastricht Noordoost" toegestaan criteria voor nieuwbouw op te nemen, om cultuurhistorische waar-

den in bepaalde gebieden te beschermen. Ook al wordt de aanduiding cultuurhistorisch attentiegebied in het bestemmingsplan niet in de erfgoedverordening genoemd.

De gemeente had in dit geval echter wel rekening moeten houden met de bestaande wijkontwikkelingsplannen. Door dit niet te doen zijn de belangen van de stichting Woonpunt onvoldoende meegenomen in de afweging. Bovendien zijn de gestelde voorwaarden niet concreet en objectiveerbaar genoeg, zodat het bestemmingsplan in strijd is met de rechtszekerheid.

Korte inhoud

De gemeente Maastricht heeft in 2013 het bestemmingsplan “Maastricht Noordoost” vastgesteld. Onder andere de Stichting Woonpunt (de stichting) heeft tegen dit besluit beroep ingesteld.

Volgens de stichting is er sprake van onevenredige beperkingen voor het slopen en bouwen van een aantal panden. Deze hebben in het plan de dubbelbestemming “Waarde – Maastrichts Erfgoed”. Volgens de stichting ontbreekt hiervoor een juridische grondslag: de aanduiding wordt niet in de gemeentelijke erfgoedverordening genoemd. Daarnaast zouden de bepalingen in het bestemmingsplan onduidelijk zijn, wat tot rechtsonzekerheid leidt. Tot slot zou het plan ook in strijd zijn met de eerder vastgestelde wijkontwikkelingsplannen Limmel/Nazareth en Wittevrouwenveld/Wykerpoort. De stichting was van plan een groot aantal gebouwen te slopen. Met dat plan is door het college van B&W ingestemd.

Volgens de gemeenteraad is ter plaatse de dubbelbestemming opgenomen om het Maastrichts cultureel erfgoed te beschermen. Voor de panden van de stichting is geen sloopvergunning nodig. Nieuwbouw is ook niet uitgesloten, maar moet wel worden getoetst aan de criteria voor cultuurhistorische waarden. Dat betekent in dit geval dat er in een later stadium afwegingen gemaakt moeten worden, op basis van de cultuurhistorische rapporten die bij de regels in het bestemmingsplan zijn gevoegd.

De Afdeling geeft aan dat de betreffende gronden in het plan als cultuurhistorisch attentiegebied zijn aangewezen. Voor deze bestemming is geen vergunningsplicht opgenomen bij sloopwerkzaamheden. Ook zijn de gronden met die aanduiding niet als gemeentelijk monument aangewezen in de erfgoedverordening. Van een belemmering van de mogelijkheid tot slopen is dus geen sprake.

De aanduiding cultuurhistorisch attentiegebied is niet in de erfgoedverordening opgenomen. Dat betekent volgens de Afdeling niet dat de gemeente de bouwmogelijkheden niet heeft mogen beperken. Het doel van de gemeenteraad was om de karakteristieke structuur van de gebieden te beschermen. Het opnemen van bouwregels in het bestemmingsplan ter bescherming van die structuur is toegestaan.

Ten opzichte van de wijkontwikkelingsplannen geeft de Afdeling aan dat (het niet onaannemelijk is dat) de stichting zal worden beperkt in de bouwmogelijkheden. Uit het bestemmingsplan blijkt niet dat de gemeenteraad met de wijkontwikkelingsplannen rekening heeft gehouden. Al betreft het nog niet concreet bestemde bouwplannen, toch had de gemeente rekening moeten houden met de belangen van de stichting. Het besluit is daarom onvoldoende zorgvuldig voorbereid.

Tot slot geeft de Afdeling ook aan dat de in het plan gestelde voorwaarden voldoende duidelijk moeten zijn. Dit is nu niet het geval. Uit de planregels wordt bijvoorbeeld niet duidelijk wanneer sprake is van een wezenlijke wijziging of aantasting van aspecten. Gegeven richtlijnen zijn onvoldoende concreet en geobjectiveerd, waardoor het plan in strijd is met de rechtszekerheid. Het beroep is gegrond en het besluit tot vaststelling van het bestemmingsplan wordt op dit onderdeel vernietigd.

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201501544/1/A4

Datum van uitspraak: 18 november 2015

Gemeente: n.v.t.

Trefwoorden: gaswinning, schade, monumenten, maatregelen

Relevante passages: 26 t/m 26.8

Hoofdlijn

Het besluit tot gaswinning in Groningen levert een risico op voor monumenten, maar had op basis daarvan niet afgewezen hoeven worden. Het gaat om “onbedoelde” en “niet op voorhand vast te stellen schade”. Ook gaat het niet om activiteiten die gericht zijn op het wijzigen of slopen van monumenten. Het monumentenbelang is volgens de Afdeling voldoende in de besluitvorming betrokken.

Korte inhoud

Deze uitspraak betreft de zaak van meerdere partijen tegen het ministerie van Economische Zaken over gaswinning in Groningen. Ook de gevolgen hiervan voor monumenten komen in de uitspraak ter sprake.

Appellanten geven aan dat de minister in 2013 niet in had mogen stemmen met het winningsplan voor gaswinning in Groningen. Dit besluit zou in strijd zijn met de Monumentenwet 1988. Ook zou het besluit in strijd zijn met het Verdrag van Granada over behoud van architectonisch erfgoed. Tot slot zou niet duidelijk zijn hoe herstel- en preventiemaatregelen voor monumenten uitgevoerd en gefinancierd worden.

Bij het besluit is geen onderzoek gedaan naar het effect van aardbevingen op monumenten. Wel is duidelijk dat ook monumenten hierdoor schade op kunnen lopen.

Op basis van de Mijnbouwwet had de minister kunnen weigeren het winningsplan goed te keuren vanwege een risico van aardbevingen. Volgens de Afdeling betogen appellanten in dit geval dat het veroorzaken van schade door gaswinning verboden zou zijn op basis van artikel 11, lid 1 van de Monumentenwet 1988 en/of artikel 2.1 lid 1 van de Wabo.

De Afdeling geeft aan dat artikel 11, lid 1 van de Monumentenwet gericht is op het doelbewust beschadigen of vernielen van een monument. Er zijn geen aanknopingspunten om de wet ook in bredere zin uit te leggen. Schade aan monumenten die onbedoeld is en niet op voorhand kan worden vastgesteld valt hier niet onder.

Ook is de vergunningsplicht zoals beschreven in artikel 2.1 van de Wabo op deze casus niet van toepassing. De gaswinning is op zichzelf namelijk niet gericht op het “slopen of verstoren van een monument”.

Ook op het verdrag Van Granada kan volgens de Afdeling geen beroep worden gedaan. In dat verdrag is een verplichting opgenomen om autoriteiten in kennis te stellen bij gebeurtenissen die van invloed kunnen zijn op monumenten (artikel 4) en dat passende maatregelen genomen moeten worden bij overtreding van wetgeving die monumenten beschermt (artikel 9). In beide gevallen betekent dat volgens de Afdeling niet direct dat economische activiteiten verboden moeten worden, wanneer die een risico voor monumenten opleveren.

De minister geeft verder nog aan dat schade niet uitgesloten kan worden, maar dat er wel verschillende maatregelen zijn getroffen om schade te voorkomen of te repareren. Daarmee is het monumentenbelang volgens de Afdeling voldoende betrokken in het besluit.

Soortgelijke uitspraken

Den Haag, 2010 (200905973/1/H1)

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Zaaknummer: 201600772/1/R6

Datum van uitspraak: 13 juli 2016

Gemeente: Gooise Meren

Trefwoorden: Werelderfgoed, Stelling van Amsterdam, Nieuwe Hollandse Waterlinie, bestemmingsplan, provinciaal beleid, bouwmogelijkheden

Relevante passages: 12, 13, 21

Hoofdlijn

De raad van de gemeente Gooise Meren had in het bestemmingsplan “De Krijgsman” meer rekening moeten houden met de schootsvelden van de Stelling van Amsterdam. Het plangebied moet gerekend worden tot de ‘kernzone’ van dit gebied volgens de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie van de provincie Noord-Holland. Dit maakt nieuwe bebouwing niet onmogelijk, maar betekent wel dat de raad meer toetsing plaats moet laten vinden om het plan vast te kunnen stellen.

Korte inhoud

Op 19 november 2015 heeft de raad van de gemeente Gooise Meren het bestemmingsplan “De Krijgsman” vastgesteld. In dat plan is de herontwikkeling opgenomen van het terrein van de voormalige kruitfabriek ten westen van Muiden, en wordt de bouw van ten hoogste 1300 nieuwe woningen voorzien. Onder andere de Stichting Erfgoed Kruitpad Muiden (De Stichting) stelde beroep in tegen dit besluit.

De Stichting meent dat het plan in strijd is met rijks- en provinciaal beleid inzake de Stelling van Amsterdam en de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Beide worden genoemd in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie van de provincie Noord-Holland. De ‘Westbatterij Muiden’, op ongeveer 40 meter van het plangebied maakt deel uit van de Stelling van Amsterdam.

In de Leidraad wordt een kernzone onderscheiden. Binnen die zone van 1000 meter rond de forten van de Stelling van Amsterdam wordt geen bebouwing toegestaan in gebieden die nu nog open zijn. Nieuwe ontwikkelingen binnen het erfgoed van de Stelling moeten getoetst worden volgens beleidslijnen in de Leidraad. Voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie zijn er geen specifieke doelstellingen in de Leidraad opgenomen.

De Afdeling geeft aan dat de gemeenteraad zelf niet gebonden is aan het beleid van het Rijk en de provincie. Wel moet dat beleid in de belangenafweging worden meegenomen.

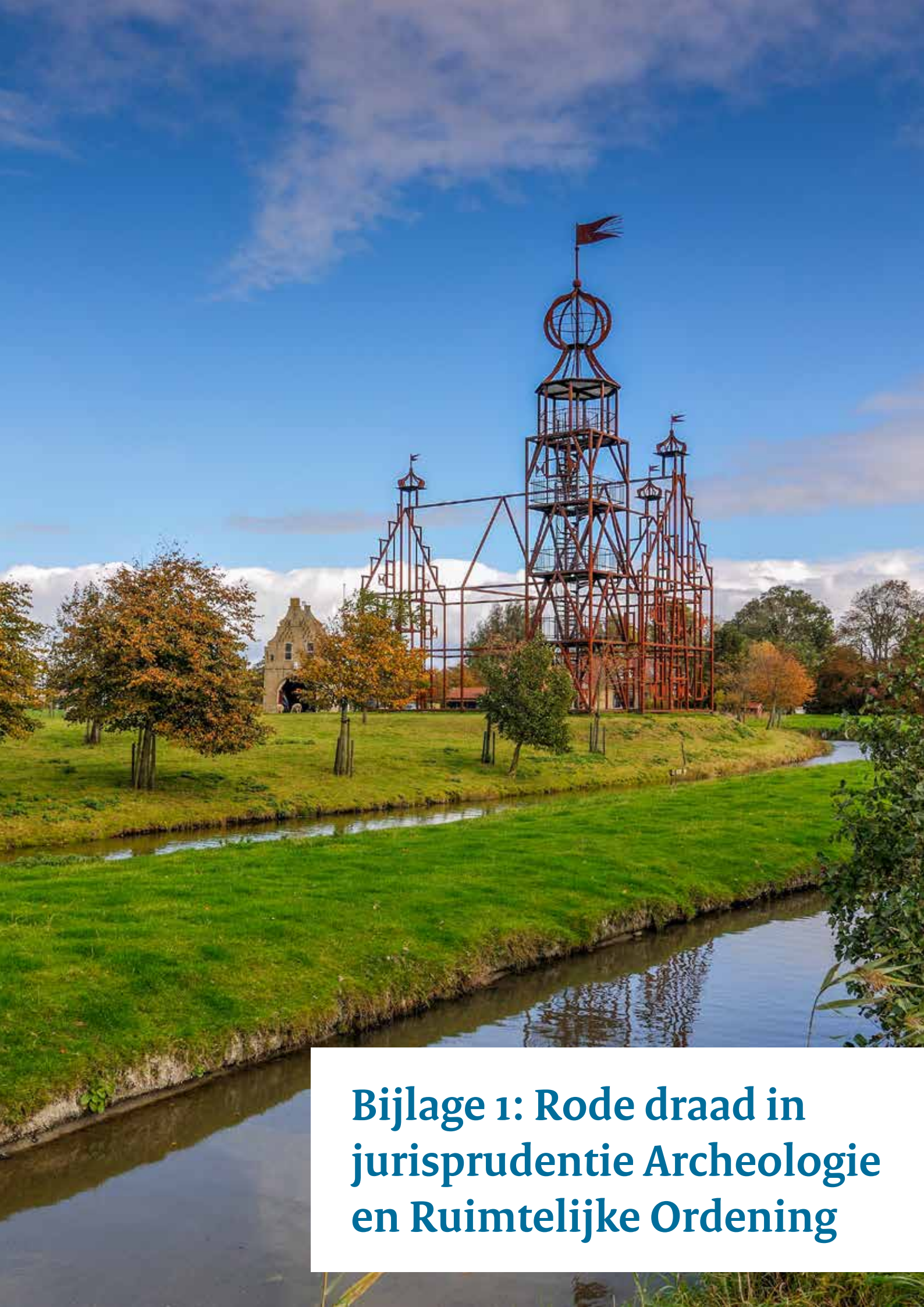
In de plantoelichting wordt het belang erkend om de openheid van het gebied gedeeltelijk te handhaven. Hier is op verschillende manieren rekening mee gehouden. Volgens de raad is er geen noodzaak om nog verder rekening te houden met de Westbatterij. Ook is de raad van mening dat de kernzone zich niet uitstrekt tot het plangebied en dit zich bovendien aan de ‘verdedigingszijde’ van de Westbatterij bevindt.

De Afdeling merkt op dat in de Leidraad ondubbelzinnig staat vermeld dat de grens van de kernzone zich op 1000 meter afstand van de forten bevindt. Ook blijkt uit de Leidraad niet dat de kernzone zich alleen aan de ‘aanvalzijde’ van de forten zou bevinden. Bovendien heeft de Westbatterij ook schietgaten aan de ‘verdedigingszijde’, zodat ook aan die zijde sprake is van schootsvelden.

Binnen het erfgoed van de Stelling van Amsterdam moeten volgens de Leidraad nieuwe ontwikkelingen worden getoetst aan de beleidslijnen, maar dit betekent niet dat er direct buiten dit begrensde erfgoed geen enkele toetsing aan de beleidslijnen plaats hoeft te vinden.

Volgens de Afdeling wordt er in de Leidraad niet verlangd dat het plangebied vrij wordt gehouden van bebouwing. Er bevindt zich bijvoorbeeld ook al andere bebouwing in de buurt van de Westbatterij. Wel heeft de raad nu nog onvoldoende rekening gehouden met de aanwezigheid van schootsvelden. Het beroep is op dit punt gegrond.

[Lees hier de volledige uitspraak op de website van de Raad van State.](#)

Bijlage 1: Rode draad in jurisprudentie Archeologie en Ruimtelijke Ordening

Jurisprudentie
Archeologie en Ruimtelijke Ordening

Jurisprudentie Archeologie en Ruimtelijke Ordening

Inhoud

SAMENVATTING.....	3
INLEIDING	5
DE RAAD VAN STATE	5
DE WAMZ EN DE MONUMENTENWET	6
JURISPRUDENTIE	7
Archeologie en ruimtelijke ordening.....	7
Verplichtingen van de gemeente.....	7
Benodigd onderzoek	7
Vergunningen.....	8
Dubbelbestemmingen	8
Voorschriften	9
Vrijstellingen	9
Normale werkzaamheden en gebruik.....	10
Bodemverstoring	10
Financiële aspecten.....	11
Overig	12
Archeologie: in situ/ex situ	12
Crisis- en herstelwet	12

Samenvatting

In de Handreiking Erfgoed en Ruimte van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed zijn samenvattingen opgenomen van een groot aantal uitspraken van de Raad van State op het gebied van archeologie en ruimtelijke ordening. Hoewel het gaat om op zichzelf staande zaken kan uit het totaalbeeld toch een rode draad worden gevonden, waarin de wetgeving over archeologie en ruimtelijke ordening verduidelijkt wordt.

De verplichting 'onderzoek te doen ten behoeve van de toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen van een gebied' is de basis voor het gemeentelijke beleid, met betrekking tot archeologie en ruimtelijke ordening. Ook de archeologische waarden dienen daarbij in aanmerking te worden genomen. Hieruit leidt de Raad van State af dat de gemeente verplicht is zich voldoende te informeren over de archeologische situatie in een gebied, voordat uitvoerbare bestemmingen kunnen worden aangewezen. Dit is vooral belangrijk vanwege de mogelijkheid om kosten van archeologisch onderzoek voor rekening van de 'verstoorder' te laten komen.

Het archeologisch onderzoek kan slechts uit een globale inventarisatie bestaan. Hieronder valt bijvoorbeeld het raadplegen van kaartmateriaal. Wanneer bestaande informatie niet toereikend is zal nader (bodem-) onderzoek plaats moeten vinden.

Bescherming van archeologische waarden kan plaatsvinden door middel van een omgevingsvergunning voor aanlegwerkzaamheden bij het bestemmingsplan (voorheen een aanlegvergunning). Een belangrijke voorwaarde daarvan is een rechtstreeks verband tussen de vergunningsvoorwaarden en de te beschermen bestemming. Dit betekent dat bijvoorbeeld voor het verplichten van een vergunning ter bescherming van archeologische waarden ook bestemming vereist is die dit mogelijk maakt, zoals een dubbelbestemming 'archeologie'. In dat geval mag een gemeente voorwaarden verbinden aan de verlening van een vergunning, zoals het 'in situ' behouden van archeologische waarden, het verplichten tot het doen van een opgraving of het laten plaatsvinden van archeologische begeleiding bij bodemversturende activiteiten.

Kleine ingrepen zijn om praktische redenen vrijgesteld van deze vergunningsplicht. In de Monumentenwet zijn activiteiten met een oppervlakte van minder dan 100 m² uitgezonderd van archeologische verplichtingen. Afhankelijk van de archeologische situatie in een gebied mag een gemeente deze oppervlakte naar boven of beneden bijstellen, op voorwaarde dat dit besluit genomen wordt op basis van een zorgvuldige afweging met motivatie. Ook voor de diepte waarop de bodem verstoord wordt kan een gemeente uitzonderingen opnemen, hoewel hiervoor in de Monumentenwet geen standaardwaarden zijn opgenomen. Ook hiervoor is een goede kennis van het bodemarchief van belang om tot een zorgvuldige afweging te kunnen komen.

Doordat in ieder (nieuw) vast te stellen bestemmingsplan rekening moet worden gehouden met archeologische waarden, worden gemeenten onder andere geconfronteerd met het gebruik van gebieden door agrarische ondernemers. Om onevenredig hoge kosten te voorkomen wordt in veel bestemmingsplannen een uitzondering van archeologisch onderzoek gemaakt voor 'normaal gebruik, onderhoud en beheer van de grond'. Een belangrijke uitzondering hierop betreffen werkzaamheden die ingrijpende (en onomkeerbare) invloed hebben op de archeologische waarden. In dit geval kan volgens de Afdeling niet langer sprake zijn van 'normaal gebruik'.

Een ander discussiepunt bij het vaststellen van bestemmingsplannen is vaak de verstoring van het bodemarchief. De vraag is dan in hoeverre de bodem verstoord is en welke gevolgen dit heeft voor het archeologiebeleid in het betreffende gebied.

Op dit punt is sprake van een wisselwerking tussen de gemeente en de betrokken partijen. Wanneer een gemeente aanwijzingen heeft dat zich in het gebied nog archeologische waarden bevinden mag hieraan ook een vergunningsplicht worden verbonden. Het is in dat geval aan de gebruiker van het gebied om aan te tonen dat dit mogelijk niet het geval is. In een andere uitspraak oordeelt de Afdeling echter dat, wanneer er aanwijzingen zijn dat het bodemarchief ernstig verstoord is, de gemeente voor toereikende informatie moet zorgen voordat

concrete bestemmingen kunnen worden toegewezen. Ook hier blijft de beschikbaarheid van voldoende informatie over de archeologische situatie cruciaal voor de besluitvorming.

Inleiding

Er zijn grote ontwikkelingen zichtbaar op het gebied van archeologie en ruimtelijke ordening. Zeker sinds de invoering van de Wet op de archeologische monumentenzorg in 2007. Door wijziging van de Monumentenwet 1988 is de archeologische monumentenzorg steeds verder in het proces van de ruimtelijke ordening geïntegreerd. Dit heeft in de afgelopen jaren veel jurisprudentie opgeleverd. Met name de uitspraken van de Raad van State geven een belangrijk inzicht in de dagelijkse praktijk en de manier waarop de wet geïnterpreteerd dient te worden. In de Handreiking Erfgoed en Ruimte¹ zijn samenvattingen opgenomen van de belangrijkste uitspraken op het gebied van archeologie en ruimtelijke ordening. In dit rapport wordt aan de hand van deze samenvattingen en andere uitspraken een rode draad geschetst door de belangrijkste uitspraken van de Raad van State over dit onderwerp. Hoewel al deze uitspraken betrekking hebben op plaatselijke omstandigheden en dus niet in alle situaties toepasbaar zijn, kunnen zij toch waardevolle inzichten geven in de interpretatie van de wet.

De Raad van State

De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State ('de Afdeling') is de hoogste bestuursrechter in Nederland. Personen of organisaties kunnen hier in hoger beroep tegen een besluit van een bestuursorgaan. De uitspraken van de Afdeling zijn bindend; er is geen hoger beroep meer mogelijk.

De afdeling heeft een groot aantal uitspraken met betrekking tot archeologie en ruimte gedaan. Die uitspraken gaan altijd over concrete gevallen en moeten daarom ook in die context gelezen worden. Wanneer uitspraken vergeleken worden is er vaak wel een rode draad in te ontdekken. Hiermee kan de jurisprudentie van de Raad van State helpen bij het op een juiste manier interpreteren van de wet en om verrassingen daarin te voorkomen.

De beroepen die bij de Raad van State ingesteld worden met betrekking tot cultuurhistorie en ruimte hebben altijd betrekking op het wel of niet goedkeuren of aannemen van een besluit. Hierbij kunnen verschillende partijen zijn betrokken. In de opgenomen jurisprudentie zijn bijvoorbeeld zaken opgenomen van:

- personen, bedrijven of belangengroepen tegen besluiten van een gemeente;
- personen, bedrijven of belangengroepen tegen besluiten over goedkeuring van bestemmingsplannen (alleen vóór invoering van de Wro in 2008)
- partijen in hoger beroep tegen uitspraken van een rechtbank

De uitspraken van de Afdeling kunnen verschillende gevolgen hebben. Een beroep tegen vaststelling van een bestemmingsplan kan bijvoorbeeld ongegrond worden verklaard, waarna dat bestreden besluit bevestigd wordt. Wanneer een beroep (gedeeltelijk) gegrond wordt verklaard wordt het besluit (op dit punt) vernietigd. Dit is onder andere het geval wanneer deze besluiten in strijd zijn met een goede ruimtelijke ordening of wanneer in zake sprake is van een 'onvoldoende deugdelijke motivatie'.

Ook kan de Afdeling besluiten zelfvoorzienend op te treden in een uitspraak. Dit betekent dat wanneer er overeenstemming is tussen de partijen, of wanneer er (op basis van de uitspraak) slechts één logisch gevolg is, de Afdeling hier zelf een besluit over neemt. Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het gewijzigd vaststellen van een bestemmingsplan.

1 <http://www.handreiking erfgoed en ruimte.nl>

De Wamz en de Monumentenwet

De Raad van Europa sloot in 1992 het Europees Verdrag inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed: het Verdrag van Valetta (Malta).² De kern van het verdrag bestaat uit drie uitgangspunten voor het omgaan met archeologische waarden:

- Het streven naar 'behoud in situ'. Dit is het behouden van archeologie in de bodem om dit voor toekomstige generaties te bewaren. Dit staat tegenover 'behoud ex situ': het opgraven en documenteren en daarmee in feite tevens vernietigen van het bodemarchief. Behoud ex situ wordt in het verdrag niet uitgesloten, maar heeft niet de voorkeur.
- Het betrekken van archeologie in de ruimtelijke ordening. Hierbij gaat het vooral om het naar voren schuiven van archeologie in het planvormingsproces om verrassingen tijdens de uitvoeringsfase te voorkomen.
- Het principe dat de 'verstoorder betaalt'. Ontwikkelaars zijn verantwoordelijk voor de kosten van archeologisch onderzoek, zodat in theorie al in een vroeg stadium rekening met archeologische waarden wordt gehouden.

Het verdrag zelf is geen Europese wetgeving, maar een gemeenschappelijke verklaring die per land verder uitgewerkt wordt. In Nederland heeft dit zich vertaald in de Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) in 2007. Hiermee werden verschillende wetten (waaronder de Monumentenwet 1988) gewijzigd.

De uitgangspunten van Malta zijn hiermee wettelijk vastgelegd. Alle gemeenten dienen nu bij het vaststellen van bestemmingsplannen rekening te houden met de aanwezige of verwachte archeologische waarden. Ook kunnen kosten voor onderzoek of opgraving worden verhaald op de initiatiefnemer (de 'verstoorder').

² Zie hierover ook het artikel 'Malta en het ruimtelijk recht archeologie als afwegingsfactor' op www.stab.nl (jurisprudentietijdschrift nr. 1, 2008)

Jurisprudentie

Archeologie en ruimtelijke ordening

Verplichtingen van de gemeente

De uitspraak van de Afdeling over het bestemmingsplan 'landelijk gebied Westvoorne'³ kan gezien worden als standaardjurisprudentie over de verplichtingen die gemeenten hebben met betrekking tot archeologie. In deze uitspraak wordt door de Raad van State uitgebreid beschreven op welke wijze een gemeente geacht wordt met archeologie om te gaan.

De Afdeling geeft aan dat volgens het Bro van 1985 een gemeente bij het voorbereiden van een bestemmingsplan verplicht is "onderzoek te verrichten ten behoeve van de toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen van dat gebied". Het gaat daarbij onder andere om onderzoek naar de uitvoerbaarheid van het plan. Volgens de Monumentenwet van 1988 dient de gemeenteraad bij vaststelling van een bestemmingsplan ook rekening te houden met "in de grond aanwezige dan wel te verwachten waarden".

De Afdeling leidt hieruit af dat een gemeente de plicht heeft zich voldoende te informeren over de archeologische situatie van een gebied vóór er uitvoerbare bestemmingen kunnen worden aangewezen.

Bovenstaande verplichting wordt nog meer van belang geacht door het feit dat de Monumentenwet de mogelijkheid biedt om de kosten voor archeologisch onderzoek voor rekening van de 'verstoorder' (eigenaar of gebruiker) te laten komen. Deze lasten moeten zoveel mogelijk voorzienbaar of vermijdbaar zijn, waardoor een gedegen kennis van de bodem noodzakelijk is.

Benodigd onderzoek

Om ten aanzien van archeologie aan de onderzoeksplicht te voldoen heeft de gemeente verschillende mogelijkheden. De Afdeling verwijst daarbij⁴ naar de Memorie van Toelichting van de Tweede Kamer bij de implementatie van het verdrag van Valetta⁵. Benodigd onderzoek kan volgens deze kamerstukken bestaan uit het raadplegen van kaartmateriaal. Wanneer dat niet toereikend is zal bodemonderzoek plaats moeten vinden (zoals proefsleuven of proefboringen).

Het is een gemeente toegestaan om bij de vaststelling van een bestemmingsplan nog slechts een globale inventarisatie te maken van de archeologische situatie in een gebied. Op basis daarvan kunnen bestemmingen worden toegewezen⁶. Nader onderzoek mag vervolgens plaatsvinden wanneer voor concrete projecten een vergunning wordt gevraagd.

In de praktijk blijft het echter sterk van de situatie afhangen wanneer voldoende onderzoek plaats heeft gevonden. In de eerste plaats is van belang of het een conserverend of ontwikkelingsgericht bestemmingsplan betreft. In het eerste geval is in principe sprake van het vastleggen van de bestaande situatie, waarbij archeologische waarden ingepast worden. Over het algemeen kan de gemeente hierbij volstaan met een beperkt onderzoek. Uitgebreider vervolgonderzoek kan aan de orde komen wanneer sprake is van mogelijk verstorende activiteiten. Het principe 'de verstoorder betaalt' is in dat geval van toepassing.

3 200801932/1/R1, 9-12-2009

4 200801932/1/R1, 9-12-2009

5 Kamerstukken II 2003-2004, 29 259, nr. 3, blz. 46

6 200901881/1/R2, 13-1-2010

Wanneer een bestemmingsplan toekomstige ontwikkelingen mogelijk maakt zal veelal een uitgebreider onderzoek plaats moeten vinden om zeker te zijn dat de bestemmingen concreet haalbaar en wenselijk zijn. Dit om financiële lasten voor de gebruiker zoveel mogelijk voorzienbaar en vermijdbaar te maken.

Ook andere plaatselijke omstandigheden zijn van invloed op het benodigde onderzoek. Op basis van kennis over bijvoorbeeld bodemverstoringen en het normale onderhoud en gebruik van gronden zullen verdere afwegingen gemaakt moeten worden. Een gemeente die aanwijzingen had dat de bodem in een gebied reeds verstoord was had hier volgens de Afdeling bijvoorbeeld uit moeten concluderen dat het beschikbare kaartmateriaal niet voldoende was.⁷

De uitkomsten van archeologisch onderzoek kunnen ook de te nemen vervolgstappen bepalen. In de gemeente Gemert-Bakel⁸ kwam uit onderzoek bijvoorbeeld een verwachting voor waarden uit de steentijd naar voren. Omdat dit verspreide archeologische waarden aan de oppervlakte betrof werd in dit geval gekozen voor bouwwerkzaamheden met archeologische begeleiding, omdat een proefsleuvenonderzoek waarschijnlijk weinig meerwaarde zou hebben.

Samengevat heeft een gemeente de plicht om zich te informeren over de archeologische situatie in een plangebied. Voordat concrete bestemmingen aan een locatie toegewezen kunnen worden zal moeten blijken of deze, ook vanuit archeologisch oogpunt, haalbaar zijn. Hierdoor worden financiële lasten bij werkzaamheden zoveel mogelijk voorzien en vermeden. Ook maakt dit het mogelijk om door middel van een aanlegvergunningenstelsel voorwaarden in het plan op te nemen die de bescherming van archeologische waarden kunnen waarborgen.

Vergunningen

De meeste uitspraken die in deze rode draad genoemd worden hebben betrekking op de oude wetgeving. Hierin is bijvoorbeeld nog sprake van bouw- en aanlegvergunningen. Hoewel soortgelijke jurisprudentie met betrekking tot de Wabo nog beperkt is lijkt dit voor de praktijk weinig te veranderen. Bestaande verplichtingen zijn in principe volledig in de omgevingsvergunning overgenomen.

Desondanks moet worden opgemerkt dat veel 'standaardjurisprudentie' op de oude situatie is gebaseerd en er onder de nieuwe wetgeving verschillen in de interpretatie mogelijk zijn.

Dubbelbestemmingen

Archeologische waarden kunnen in een bestemmingsplan beschermd worden door middel van een omgevingsvergunning voor aanlegwerkzaamheden (voorheen de aanlegvergunning). Een belangrijke voorwaarde daarbij is dat het vergunningenstelsel een rechtstreeks verband moet hebben met de te beschermen bestemming.⁹ In de praktijk betekent dit dat de betreffende plangebieden een archeologische (dubbel)bestemming dienen te krijgen, waaraan het vergunningenstelsel gekoppeld is. Uit de doeleindenomschrijving moet blijken dat de grond (mede) bestemd is voor bijvoorbeeld instandhouding van waardevolle archeologische terreinen.

Om archeologische waarden op deze manier in het bestemmingsplan te beschermen hoeven de waarden zelf niet noodzakelijk te zijn aangetoond. Het hoeft slechts aannemelijk te zijn dat er in het gebied sporen voorkomen.¹⁰

De mogelijkheid tot het gebruik van dubbelbestemmingen leek ter discussie te staan na de uitspraak van de Raad van State op 13 oktober 2004.¹¹ Hierin werd een bestemmingsplan met een dubbelbestemming in strijd geacht met het rechtszekerheidsbeginsel. Dit had echter alleen betrekking op het feit dat de gemeente een nadere

7 200909566/1/R3, 7-12-2011 + 201300554/1/R3, 2-10-2013

8 200909981/1/R3, 5-10-2011

9 200402204/1, 9-3-2005

10 200809200/1/R1, 29-9-2010

11 200402189/1, 13-10-2004

afweging had ingebouwd bij de aanvraag van een vergunning. Dit had tot gevolg dat de wenselijkheid van een ontwikkeling pas op een later moment beoordeeld zou worden. Hiermee werd niet voldaan aan de eis dat (bij vaststelling van het plan) voldoende zekerheid moet bestaan over alle mogelijke ontwikkelingen. Het gebruik van dubbelbestemmingen op zich stond hierbij niet ter discussie. Gebruik van dubbelbestemmingen is inmiddels ook voor veel gemeente het standaard instrument voor het beschermen van archeologische waarden.

Voorschriften

De uitspraak van de Afdeling over het plan 'Landelijk gebied Westvoorne'¹² geeft informatie over de mogelijkheden die een gemeente heeft om voorschriften te verbinden aan een vergunning. De Afdeling baseert zich daarbij op de Monumentenwet (artikel 39, derde lid). Volgens dit artikel heeft een gemeente "in ieder geval" de mogelijkheid:

- het nemen van technische maatregelen te verplichten, waardoor archeologische waarden in situ behouden kunnen blijven;
- het verplichten tot het doen van opgravingen;
- archeologische begeleiding door een deskundige te verplichten bij bodemverstorende activiteiten.

Vrijstellingen

Om te voorkomen dat ook bij zeer kleine ingrepen een afweging ten aanzien van archeologie gemaakt moet worden is in de Monumentenwet een vrijstelling opgenomen voor kleinschalige ontwikkelingen. Ingrepen met een oppervlak van minder dan 100 m² worden hierin uitgezonderd van archeologische verplichtingen. Zo wordt voorkomen dat er bij kleine ingrepen geen sprake is van onnodige kosten voor archeologische onderzoeken, aangezien de meerwaarde hiervan in de praktijk ook beperkt is.

Deze 100 m² is een uitgangspunt, maar kan afhankelijk van de situatie te hoog of juist te laag liggen. De gemeenteraad mag daarom kiezen voor een begrenzing die hiervan afwijkt.

Uit jurisprudentie van de Raad van State blijkt echter dat deze keuzemogelijkheid soms ook een verplichting kan zijn. Zo hield de gemeente Tiel¹³ een grens van 100 m² aan in de historische binnenstad omdat gedetailleerd beleid nog ontbrak. Vanwege de hoge waarde van het gebied zag de Afdeling echter geen reden waarom niet van de norm afgeweken zou moeten worden. Dit betekent kort gezegd dat er sprake was van een dusdanig waardevolle omgeving dat het aanhouden van de standaard 100 m² geen logische of wenselijke keuze zou zijn.

Omgekeerd is dit ook het geval: wanneer de verwachtingswaarde in een gebied als laag wordt beschouwd is het mogelijk om een oppervlakte van meer dan 100 m² aan te houden. De gemeente moet dit wel aan kunnen tonen en motiveren. Afwijken van de 100 m² in het plan dient te gebeuren op basis van een zorgvuldig inhoudelijke afweging.¹⁴

In de Monumentenwet is geen artikel opgenomen met betrekking tot de diepte waarboven archeologische verplichtingen vrijgesteld zijn. Deze diepte wordt (met de norm van 30 centimeter) vaak door de gemeente vastgesteld en is regelmatig een punt van discussie in uitspraken van de Raad van State.

Vrijstellingen in het bestemmingsplan met betrekking tot de diepte hebben als uitgangspunt de bodemdiepte waarboven geen archeologische waarden (meer) te verwachten zijn. Hiermee wordt voorkomen dat er vanwege archeologie beperkingen opgelegd worden terwijl er bij ingrepen op geringe diepte geen sprake van archeologische waarden is die verstoord dreigen te worden.

Uit verschillende uitspraken blijkt dat kennis over het bodemarchief een belangrijke voorwaarde is om zo'n vrijstelling te hanteren. De gemeente moet kunnen motiveren waarom voor een bepaalde diepte gekozen is. Zo kon de gemeente Eersel bijvoorbeeld niet onderbouwen dat in een agrarisch gebied de bodem al tot 50 centimeter

12 200801932/1/R1, 9-12-2009

13 200905155/1/R2, 19-10-2009

14 200901881/1/R2, 13-1-2010 + 201004459/1/R3, 14-3-2012

verstoord was.¹⁵ Uit een nader onderzoek bleek de verwachte archeologische waarden toch hoger dan verwacht. De Afdeling droeg hierop de gemeente op nader onderzoek te doen en op basis hiervan de vrijstellingsdiepte aan te passen.

Normale werkzaamheden en gebruik

Om onevenredig hoge kosten te voorkomen en ook omdat archeologische waarden vaak al niet meer aanwezig zijn wordt 'normaal onderhoud en gebruik' van gronden vaak vrijgesteld van de archeologische verplichtingen. Deze uitzondering wordt door de Afdeling regelmatig genoemd als factor bij het vaststellen of er sprake is van een onevenredige belemmering van het gebruik van gronden.¹⁶ Zeker wanneer er in een plan geen uitzondering voor normaal gebruik, onderhoud en beheer opgenomen wordt zal wanneer een vergunningplichtig nodig wordt geacht de gemeente aan moeten tonen waarom dit het geval is.¹⁷

Belangrijk is ook op te merken dat niet altijd al het normale gebruik van gronden vrijgesteld kan worden van de archeologische verplichtingen. Wanneer sprake is van werkzaamheden die ingrijpende, onomkeerbare schade aanrichten aan archeologische waarden mag volgens de Afdeling niet meer over normaal onderhoud of gebruik worden gesproken. Dit betekent dat de (archeologische en overige) belangen tegen elkaar afgewogen dienen te worden, zodat een vergunning noodzakelijk is.¹⁸

Ook de definitie van normaal gebruik en onderhoud is van belang. Zo wordt soms alleen "normaal gebruik, onderhoud en beheer" uitgezonderd waar ten tijde van de inwerkingtreding van het plan sprake van is. De Afdeling concludeert daaruit dat niet ál het normale gebruik uitgezonderd is, zelfs al was dit de bedoeling van de gemeente.¹⁹

Een duidelijke definitie van normaal gebruik, onderhoud en beheer blijft niet of nauwelijks te geven. Meer duidelijkheid over de term wordt echter wel gegeven in 'Hoofdlijnen ruimtelijk bestuursrecht'.²⁰ Hierin wordt zelfs geconcludeerd dat de "normale exploitatie van de grond" per definitie niet vergunningplichtig kan worden gesteld. Dit betekent echter niet dat álle werkzaamheden vrijgesteld zijn. Het belangrijkste criterium is de bestemming die aan de grond is toegewezen. Wanneer een gebied bijvoorbeeld de dubbelbestemming 'archeologisch waardevol' heeft gekregen dan zal beoordeeld moeten worden in welke mate er nog sprake van normaal gebruik is, terwijl die bestemming ook 'beschermd en gehandhaafd' kan blijven.

Bovenstaande heeft tot gevolg dat het normale onderhoud en gebruik dus niet als vaststaand begrip kan worden gezien, maar altijd afhankelijk is van de situatie ter plaatse. Ook hier is dus vooral kennis van de locatie en de (gewenste) reikwijdte van de bescherming van belang. De definitie van normaal gebruik wordt niet alleen bepaald door de kenmerken van het gebruik zelf, maar ook door de archeologische waarde die aan de grond wordt toegekend.

Bodemverstoring

Een terugkerend onderwerp in uitspraken van de Raad van State is een al dan niet aanwezige verstoring van de bodem. Wanneer er onduidelijkheid is over de mate waarin de bodem reeds verstoord is ontstaat discussie over de mate waarin nog bescherming van archeologische waarden plaats dient te vinden.

15 200908600/1/T1/R4, 18-11-2011. Zie ook 201206258/1/R3, 20-6-2014

16 201004587/1/R2, 16-2-2011, 200907781/1/R1, 1-6-2011

17 200806965/1/R1, 21-10-2009

18 200506487/1, 23-8-2006

19 201000412/1/R1, 7-12-2011

²⁰ P.J.J. van Buuren et al. , achtste druk, 2010, pp. 230-231

Ook hierin is de plicht van de gemeente om zich te informeren over de archeologische situatie van groot belang. Een gemeente moet voldoende informatie verzamelen om bruikbare bestemmingen aan gronden toe te wijzen en hier eventueel voorwaarden aan te verbinden met betrekking tot archeologie. Op basis van uitspraken van de Raad van State is daarbij een onduidelijke grens zichtbaar tussen ‘aanwijzingen dat de archeologie verstoord is’ en ‘de kans dat er nog archeologische waarden aanwezig zijn’. In het eerste geval zal de gemeente moeten kijken naar de beschikbare aanwijzingen voor bodemverstoring. Wanneer bijvoorbeeld bekend is dat in een gebied de bodem ernstig verstoord is moet de informatie bij de gemeente daarover toereikend zijn. Anders dient nader onderzoek plaats te vinden voordat concrete bestemmingen (en daaraan verbonden voorwaarden) vastgesteld kunnen worden.²¹ Zo achtte de Afdeling de stelling dat een agrarisch gebied al lange tijd verstoord is onvoldoende weersproken, omdat een archeologisch rapport onvoldoende inging op de diepte van bodemverstoringen. Volgens de Afdeling was de motivering daardoor ondeugdelijk en hadden op basis daarvan geen regels met betrekking tot archeologie opgesteld mogen worden.²²

Aan de andere kant mag een gemeente, wanneer daar aanwijzingen voor zijn, er ook van uitgaan dat er nog archeologische waarden aanwezig zijn, hoewel er mogelijk verstoringen plaats hebben gevonden. Dit was bijvoorbeeld het geval in Winschoten²³, waarin uit bureauonderzoek bleek dat zich in de bodem nog archeologische waarden bevonden. Hoewel het aannemelijk was dat de waarden verstoord zijn kon dit niet door een initiatiefnemer worden aangetoond. Omdat de bestemming van het gebied gericht was op bescherming van archeologische waarden mocht daarom een bouwverbod gehandhaafd worden.

Ook wanneer verstoring van de bodem aangetoond is betekent dit niet direct dat er geen rekening meer met archeologische waarden gehouden dient te worden. Ondanks de aanwezigheid van een drainagesysteem oordeelde de Afdeling bijvoorbeeld dat niet aangetoond was dat alle archeologische waarden verdwenen waren uit een gebied en dat tussen de buizen voldoende ruimte aanwezig is waar zich nog archeologische waarden kunnen bevinden.²⁴ Ook komt het voor dat bij nader onderzoek de verstoring minder groot is dan van tevoren verwacht en dat er alsnog sprake van archeologische waarden kan zijn.²⁵ Ook daaruit blijkt het belang van een goede kennis over de archeologische situatie.

Financiële aspecten

Het principe ‘de verstoorder betaalt’ is een van de principes van de Maltawetgeving. De Afdeling geeft aan dat (in het geval van Westvoorne) archeologische kosten niet via de gemeentelijke grondexploitatie kunnen worden verhaald, omdat het een conserverend plan betreft waar de bescherming van archeologische waarden wordt ingepast.²⁶ In een groot aantal uitspraken van de Raad van State is sprake van zo’n soort situatie.

De Afdeling oordeelt dat aan de hand van de Monumentenwet de verstoorder bij dient te dragen aan de kosten voor archeologisch onderzoek, ter bescherming van het bodemarchief. Kosten voor aanvullend onderzoek mogen daarom bij de aanvrager van een bouw- of aanlegvergunning worden neergelegd, zolang die in een redelijke verhouding staan tot de kosten van de voorgenomen ontwikkeling.

Normaal gesproken is daarbij geen sprake van onevenredige kosten, omdat deze door de gemeente zoveel mogelijk “voorzienbaar en vermijdbaar” moeten worden gemaakt. Wanneer toch sprake is van onevenredige kosten bestaat er de mogelijkheid tot een (“naar billijkheid te bepalen”) schadevergoeding door de gemeente.²⁷

21 200909566/1/R3, 7-12-2011

22 201003351/1/T1/R4, 22-2-2012

23 200907907/1/R1, 22-6-2011

24 200909566/1/R3, 7-12-2011

25 200908600/1/T1/R4, 18-11-2011, 201002432/1/R3, 29-6-2011

26 200801932/1/R1, 9-12-2009

27 200809200/1/R1, 29-9-2010 + 201300554/1/R3, 2-10-2013

Overig

Archeologie: in situ/ex situ

Over de afweging tussen behoud in situ en het opgraven van archeologische waarden is weinig jurisprudentie beschikbaar. Het doel van de Wamz, zoals die vertaald is in de Monumentenwet is het behoud van archeologisch erfgoed, waarbij behoud in situ de voorkeur heeft boven opgraven (behoud ex situ).

De Afdeling geeft daarbij aan dat behoud in situ niet verplicht is gesteld in de Monumentenwet (hoewel dit wel de voorkeur heeft). Ook met het ex situ veiligstellen van archeologische waarden kan daardoor 'rekening worden gehouden' met aanwezige of verwachte archeologie.²⁸

Hoewel behoud in situ het uitgangspunt blijft kan dit in sommige gevallen ook minder voor de hand liggen. In een uitspraak over werkzaamheden in de gemeente Boxtel²⁹ was bijvoorbeeld sprake van een kans op verspreide archeologische waarden, dicht aan het oppervlak. Op basis van een deskundigenbericht oordeelde de Afdeling dat met (intensieve) archeologische begeleiding tijdens de werkzaamheden de archeologische erfgoedzorg beter gewaarborgd is. Wanneer in dit geval archeologische waarden aangetroffen werden zou overigens alsnog gekeken worden of het plan kon worden aangepast of dat opgraving plaats moest vinden.

Crisis- en herstelwet

Een belangrijk gevolg van de Crisis- en herstelwet is het verband tussen de beroepsgrond en de reden om een besluit aan te vechten. Volgens de Afdeling moet hier een direct verband aanwezig zijn.

Dit betekent dat (volgens artikel 1.9 van de wet) een besluit dat in strijd is met een rechtsregel niet vernietigd kan worden wanneer die regels geen betrekking hebben op het beschermen van de belangen van de insteller. Kort gezegd houdt dit in dat een persoon die geen eigen belang heeft bij de bescherming van archeologische waarden dit niet als grond voor een beroep mag gebruiken.³⁰

28 200901411/1/R3, 2-12-2009

29 201101360/1/H1, 15-6-2011

30 201012799/1/R2, 16-2-2011

Veelgestelde vragen

Agrarische ondernemers worden in hun werkzaamheden belemmerd. Hoeveel bewegingsruimte is er?

Het normale 'gebruik, onderhoud en beheer' van grond wordt in bestemmingsplannen in principe uitgezonderd van een archeologische vergunningsplicht. Het begrip 'normaal gebruik' staat echter niet vast en kan dan ook niet standaard met bepaalde werkzaamheden in verband worden gebracht. Van (doorslaggevend) belang is de bestemming die aan een gebied wordt toegekend. Een vergunningsplicht is in de eerste plaats bedoeld om deze bestemming te handhaven en/of te beschermen.

Kort gezegd betekent dit dat normale agrarische werkzaamheden zonder vergunning uitgevoerd kunnen worden, tenzij hierdoor de archeologische (dubbel-)bestemming van een gebied wordt aangetast.

Om te kunnen bepalen hoeveel bewegingsruimte er is zal men daarom een goed beeld moeten hebben van de archeologische situatie in een gebied. Met alleen een bureauonderzoek zijn hier vaak al veel uitspraken over te doen. Op basis van onderzoek is maatwerk in het beleid mogelijk, zodat een balans tussen archeologische en economische belangen gevonden kan worden. De gemeente heeft hierbij de plicht een zorgvuldige afweging te maken.

Kan archeologie in een verordening worden opgenomen in plaats van het bestemmingsplan?

Er is nog geen jurisprudentie bekend over de borging van archeologie door middel van een verordening in plaats van het bestemmingsplan. Wel geeft de Afdeling aan³¹ dat bij de wijziging van de Monumentenwet 1988 voor de implementatie van de Wamz "*ondubbeltzinnig [is] gekozen voor het bestemmingsplan en de daaraan te toetsen besluiten als instrument voor de archeologische monumentenzorg*". Archeologie dient hiermee in een (op)nieuw vast te stellen bestemmingsplan een volwaardige plaats te krijgen. De mogelijkheden om archeologie niet in het bestemmingsplan zelf op te nemen lijken daarmee beperkt.

De bodem in een gebied is al ernstig verstoord. Moet er toch nog rekening gehouden worden met archeologische waarden?

Dit hangt in grote mate van de situatie ter plekke af. In de eerste plaats dienen er daadwerkelijk concrete aanwijzingen te zijn dat er in het verleden verstoring plaats heeft gevonden. Wanneer de gemeente aanwijzingen heeft dat zich in de bodem toch (nog) archeologische waarden bevinden kunnen er voorwaarden met betrekking tot archeologie worden gesteld. Als er echter aanleiding is om aan te nemen dat de bodem ernstig verstoord is dan zal nader onderzoek plaats moeten vinden voordat concrete bestemmingen kunnen worden toegewezen. Overigens zijn er meerdere gevallen bekend waarin uit werd gegaan van een bodemverstoring die bij nader onderzoek minder ernstig bleek dan gedacht.

Uit alle situaties blijkt kortom dat vooral het 'informereren over de archeologische situatie', door een gemeente of andere partijen, van doorslaggevend belang is voor het antwoord op deze vraag.

Er wordt gewerkt aan een bestemmingsplan met een wijzigingsbevoegdheid. Kan archeologie hier niet op een later tijdstip aan de orde komen?

Het is een gemeente verplicht bij het maken van een bestemmingsplan onderzoek te doen ten behoeve van de toekomstige ruimtelijke ontwikkeling van een gebied. Ook archeologie maakt hier deel van uit. In een bestemmingsplan met wijzigingsbevoegdheid is het mogelijk om beslissingen, bijvoorbeeld over archeologie, door te schuiven naar een later tijdstip. Een belangrijke voorwaarde is echter dat alle bestemmingen die door het plan mogelijk worden gemaakt ook daadwerkelijk haalbaar zijn. Er moet dus van tevoren duidelijkheid bestaan over de uitvoerbaarheid van alle mogelijkheden die het plan biedt, waarbij exacte invulling op een later moment bepaald kan worden.

Op één perceel is sprake van verschillende archeologische aanduidingen in het bestemmingsplan. Kan dit niet op perceelsniveau vastgesteld worden?

Dit probleem komt ter sprake in de uitspraak over het Landelijk gebied Westvoorne³². Bij het toekennen van (verwachtings-)waarden aan archeologische gebieden mocht de gemeente hier uitgaan van geomorfologische kenmerken in plaats van perceelgrenzen. Om op perceelsniveau de verwachtingswaarde te kunnen bepalen zal nader onderzoek plaats moeten vinden. De gemeente mag dit onderzoek doorschuiven naar de aanvraag van een bouw- of aanlegvergunning en voor rekening van de 'verstoorder' laten komen.

32 200801932/1/R1, 9-12-2009

**Bijlage 2: Rode draad in
jurisprudentie Beschermd
gezichten en gebouwde
monumenten**

Jurisprudentie

Beschermde stads- en dorpsgezichten
Gebouwde monumenten

Inhoud

Inleiding	3
De Raad van State	3
Beschermde stads- en dorpsgezichten.....	4
Onderzoek	4
Reikwijdte van de bescherming	4
Ontwikkelingen binnen het beschermde gezicht.....	5
Welstandseisen	5
Gebouwde monumenten	7
Aanwijzing	7
Reikwijdte van de bescherming	8
Vormen van bescherming	9

Inleiding

De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State ('de afdeling') heeft een groot aantal uitspraken met betrekking tot gebouwd erfgoed en ruimte gedaan. Die uitspraken gaan altijd over concrete gevallen en moeten daarom ook in de eigen context beschouwd worden. Toch kan aan de hand van de jurisprudentie van de Afdeling een rode draad geschetst worden die inzicht geeft in de dagelijkse praktijk en de manier waarop de wet geïnterpreteerd dient te worden.

In de Handreiking Erfgoed en Ruimte¹ zijn samenvattingen opgenomen van de belangrijkste gerechtelijke uitspraken op het gebied van gebouwd erfgoed, archeologie en ruimtelijke ordening. In dit rapport wordt op basis van deze samenvattingen en andere uitspraken een rode draad geschetst over beschermde stads- en dorpsgezichten en gebouwde monumenten. De nadruk ligt hierbij op jurisprudentie die de wetgeving verduidelijkt en/of bepalend is geweest voor de interpretatie daarvan binnen het ruimtelijk domein. Het is niet de bedoeling om een compleet beeld van de regelgeving op het gebied van beschermde gezichten en gebouwde monumenten te geven.

Een rode draad over uitspraken die betrekking hebben op de archeologie en ruimtelijke ordening is als apart rapport in de handreiking te vinden.

De Raad van State

Deze rode draad gaat vooral uit van uitspraken die door de Afdeling gedaan zijn. Veel uitspraken worden door de rechtbanken afgedaan, maar het zijn de uitspraken van de Raad van State die het meest relevant en interessant zijn omdat deze bindend zijn. Er is immers geen beroep meer mogelijk.

De beroepen die bij de Raad van State ingesteld worden met betrekking tot cultuurhistorie en ruimte hebben altijd betrekking op het wel of niet goedkeuren of aannemen van een besluit. Hierbij kunnen verschillende partijen zijn betrokken. In de opgenomen jurisprudentie zijn bijvoorbeeld zaken opgenomen van:

- personen, bedrijven of belangengroepen tegen besluiten van een gemeente;
- personen, bedrijven of belangengroepen tegen besluiten over goedkeuring van bestemmingsplannen (alleen vóór invoering van de Wro in 2008);
- partijen in hoger beroep tegen uitspraken van een rechtbank.

De uitspraken van de Afdeling kunnen verschillende gevolgen hebben. Een beroep tegen vaststelling van een bestemmingsplan (wanneer het gaat om een beschermd stads- of dorpsgezicht) kan bijvoorbeeld ongegrond worden verklaard. Dit betekent dat het bestreden besluit niet herzien wordt. Wanneer een beroep (gedeeltelijk) gegrond wordt verklaard wordt het besluit (op dit punt) vernietigd. Dit is onder andere het geval wanneer deze besluiten in strijd zijn met een goede ruimtelijke ordening of wanneer in zake sprake is van een 'onvoldoende deugdelijke motivatie'.

Ook kan de Afdeling besluiten zelfvoorzienend op te treden in een uitspraak. Dit betekent dat wanneer er overeenstemming is tussen de partijen, of wanneer er (op basis van de uitspraak) slechts één logisch gevolg is, de Afdeling hier zelf een besluit over neemt. Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het gewijzigd vaststellen van een bestemmingsplan.

Wanneer het gaat om gebouwde monumenten is de rol van de Afdeling beperkter: het gaat dan slechts om de vraag of een besluit (een aanwijzing tot of wijziging van het monument) wel of niet terecht genomen is. De Afdeling oordeelt alleen of er een voldoende gemotiveerde afweging is gemaakt. Het gevolg is dat er op het gebied van gebouwde monumenten maar een beperkt aantal richtinggevende uitspraken is, in tegenstelling tot bijvoorbeeld archeologie.

¹ <http://www.handreikingerfgoedenuimte.nl>

Beschermde stads- en dorpsgezichten

“Een rijksbeschermd stads- of dorpsgezicht is een landelijke erkenning van de bijzondere cultuurhistorische waarde van een gebied”². De mogelijkheid tot het aanwijzen van een beschermd gezicht is opgenomen in de Monumentwet 1988 (artikel 35). De minister heeft de mogelijkheid een beschermd stads- of dorpsgezicht aan te wijzen. De betreffende gemeente heeft hierop de plicht een bestemmingsplan ter bescherming van het gezicht op te stellen. Momenteel worden overigens geen nieuwe procedures gestart om beschermde stads- en dorpsgezichten aan te wijzen.

Het doel van een beschermd stads- of dorpsgezicht is om bij wijzigingen te streven naar zo weinig mogelijk aantasting van de kenmerkende karakteristieken van het gezicht. Wijzigingen zijn dus niet onmogelijk en het is ook niet verboden om bouwwerken binnen een beschermd gezicht te slopen. Wel is in de meeste gevallen een vergunning vereist en dienen wijzigingen goed onderbouwd te worden. De gemeente zal mede op basis van het gemeentelijke beleid – zoals het beschermende bestemmingsplan - besluiten de vergunning als dan niet te verlenen. Ook nieuwbouw binnen een beschermd gezicht wordt niet uitgesloten, zo lang er rekening wordt gehouden met de karakteristieken van het gezicht en de regels in het bestemmingsplan.

Onderzoek

Voor een gebied dat is aangewezen als beschermd gezicht dient een bestemmingsplan op basis van de Monumentenwet 1988 te worden vastgesteld. Vaststelling van het plan mag dan ook pas plaatsvinden wanneer er voldoende bescherming wordt geboden aan de cultuurhistorische waarden in het gebied.

Of en wanneer er sprake is van voldoende bescherming, zal per geval moeten blijken. De gemeente zal uit moeten gaan van de plaatselijke situatie. De jurisprudentie die er is over beschermde stads- en dorpsgezichten heeft vooral betrekking op twee vragen:

Is er voldoende kennis vergaard over het gebied om alle belangen, waaronder cultuurhistorische, goed af te kunnen wegen? En biedt het bestemmingsplan ook voldoende duidelijkheid en rechtszekerheid voor de betrokken bewoners en eigenaren?

Belangrijk is dat gebruikers en eigenaren binnen het beschermde gezicht “een redelijke mate van zekerheid” dienen te hebben over de toelaatbaarheid van ontwikkelingen in het gebied. Een goed toetsingskader voor vergunningaanvragen maakt duidelijk welke ingrepen of ontwikkelingen toelaatbaar zijn. In een bestemmingsplan van de gemeente Haarlem³ werden bijvoorbeeld eisen gesteld aan goothoogtes en rooilijnen. In de praktijk bleek dat de kaarten die hiervoor gebruikt werden niet met de werkelijkheid overeen kwamen. De beschikbare gegevens waren onvoldoende om binnen het beschermde gebied vergunningen te kunnen verlenen. Het bestemmingsplan bood onvoldoende rechtszekerheid. Bovendien bleek in dit geval de bestaande situatie niet goed genoeg te zijn onderzocht, waardoor niet zeker was of het bestemmingsplan voldoende bescherming bood aan het gebied.

Het blijkt dat een goede kennis van het gebied binnen het beschermde gezicht (en vastlegging daarvan) van groot belang is voor het opstellen van een beschermend bestemmingsplan. Dit om zowel de rechtszekerheid van de eigenaren/bewoners te waarborgen als de benodigde bescherming door het bestemmingsplan te kunnen garanderen.

Reikwijdte van de bescherming

In verschillende uitspraken van de Raad van State wordt gesproken over de begrenzing en omvang van beschermde stads- en dorpsgezichten.⁴ Er moet een onderscheid worden gemaakt tussen ontwikkelingen die binnen en buiten het beschermde gezicht plaatsvinden.

De Afdeling hanteert als uitgangspunt dat een beschermd gezicht zo begrensd dient te zijn dat dit ook als beschermd gebied gehandhaafd kan worden. Met andere woorden: om een gebied te beschermen kan het nodig zijn dat ook de directe omgeving ervan binnen het beschermde gezicht valt. Een beschermd gezicht kent

² Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Brochure Beschermde stads- en dorpsgezichten, gids Wetten en Regelingen nr. 1, 2012

³ 201104113/1/R2, 24-10-2012

⁴ 200203652/1, 13-12-2003 + 200905912/1/R3, 4-5-2010

namelijk geen overgangsgebied of bufferzone. De grenzen moeten zo gekozen worden dat de karakteristieke waarden binnen het gebied voldoende kunnen worden beschermd. De plicht om een beschermend bestemmingsplan vast te stellen geldt dan ook alleen voor wat binnen de grenzen van het beschermde gezicht valt.

Dit wordt bevestigd in de uitspraak over de aanleg van windmolens langs de dijken van de Noordoostpolder⁵. Hier zijn ontwikkelingen buiten een beschermd gezicht (Urk) toegestaan die dit gezicht mogelijk aantasten. Voorwaarde is wel dat het beschermde gezicht uitdrukkelijk in de belangenafweging wordt betrokken. Er geldt, zoals voor ieder bestemmingsplan, dat men rekening moet houden met de cultuurhistorische waarden. De aanwezigheid van een beschermd stads- of dorpsgezicht in de omgeving is dan een belangrijke factor waarover in 'omringende' ruimtelijke plannen een afweging moet worden gemaakt. Daarbij moet rekening worden gehouden met zaken als de karakteristiek van het gebied en de afstand tot het beschermde gezicht⁶.

Ontwikkelingen binnen het beschermde gezicht

De meeste jurisprudentie over beschermde stads- en dorpsgezichten heeft betrekking op ontwikkelingen die wel of niet toegestaan zijn. Als leidraad houdt de Afdeling daarbij de memorie van toelichting bij de Monumentenwet 1961 aan. Daaruit blijkt dat het zeker niet de bedoeling is de bestaande toestand binnen de beschermde gezichten te 'bevriezen'⁷.

De aanwezigheid van een beschermend bestemmingsplan is daarbij wel cruciaal, omdat deze daadwerkelijk bescherming biedt aan het beschermde gezicht. Op basis van artikel 3.3 van de Wabo (voorheen op basis van de Woningwet) geldt er in het beschermde gezicht een aanhoudingsplicht zo lang er geen beschermend bestemmingsplan is vastgesteld⁸.

Een goede onderbouwing en verantwoording van de wijzigingen binnen het beschermde gezicht is van groot belang. Zo werd de ontwikkeling van nieuwe gebouwen in het beschermde dorpsgezicht van Beusichem niet toegestaan door de gemeente, omdat dit niet in de bestaande structuur van het dorp zou passen⁹. Het feit dat de te bouwen woningen niet direct zichtbaar zouden zijn vanaf de oude markt van het dorp was niet doorslaggevend volgens de Afdeling. Omdat de situering van de bebouwing en inrichting van de percelen als waardevol wordt gezien viel dat hier ook onder de bescherming. Daarnaast kunnen kenmerken als uitstraling en karakteristiek van belang zijn, als die een rol hebben gespeeld in de aanwijzing van het beschermde gezicht¹⁰ en in het aanwijzingsbesluit zijn opgenomen.

Welstandseisen

In principe is het niet toegestaan om welstandseisen in een bestemmingsplan op te nemen (artikel 12, Woningwet), omdat welstandsnormen de 'ruimtelijke relevantie' missen die voor een bestemmingsplan nodig is¹¹. Bij beschermde gezichten mag hierop een uitzondering gemaakt worden en kunnen er wel welstandsnormen in het bestemmingsplan worden opgenomen. Dit moet dan wel in het belang zijn van 'een goede ruimtelijke ordening'.

De reden hiervoor is dat met welstandseisen soms de 'schoonheid' kan worden beschermd die aanleiding was om een gebied als beschermd gezicht aan te wijzen. De Afdeling redeneert dat welstandseisen op zichzelf geen ruimtelijke relevantie hebben, maar die wel krijgen als ze het doel hebben de (kern)kwaliteit van het beschermde gezicht te behouden. In deze gevallen mogen ook welstandseisen in de planvoorschriften worden opgenomen.

Dit blijkt bijvoorbeeld uit een uitspraak in de gemeente Harlingen¹². In een bestemmingsplan voor het beschermde stadsgezicht kreeg een locatie de bestemming 'beeldbepalende gevelwand'. Bij die bestemming werd een bepaling opgenomen dat de hoogte van de ramen groter moet zijn dan de breedte.

Dit is een welstandseis die van belang was om de kwaliteit van het beschermde gezicht te behouden. De eis wordt daardoor ruimtelijk relevant en mag in het bestemmingsplan worden opgenomen.

⁵ 201100875/1/R2, 8-2-2012

⁶ 200703382/1, 2-7-2008

⁷ 200206477/1, 4-2-2004

⁸ LJN: AN7949, 5-8-2003

⁹ 201012560/1/R2, 8-6-2011

¹⁰ 201207539/1/R1, 8-5-2013 + 201210792/1/R2, 15-5-2013

¹¹ 200400745/1, 19-1-2005 + 200801138/1, 19-11-2008

¹² 200701448/1, 26-9-2007

Zoals met alle normen die in het bestemmingsplan gesteld worden moeten ook welstandseisen voldoende duidelijkheid geven over wat wel of juist niet toegestaan is. De eisen die worden gesteld moeten duidelijk en concreet genoeg zijn om als toetsingskader te kunnen dienen bij wijzigingen. Voor een eigenaar moet altijd duidelijk zijn onder welke voorwaarden een vergunning kan worden verleend.

Gebouwde monumenten

Aanwijzing

De vraag of een object als monument mag worden aangewezen valt voor een rechter lastig te beantwoorden. Wanneer de monumentwaardigheid het onderwerp van discussie is, zal beoordeeld moeten worden of er voldoende redenen zijn voor de aanwijzing als monument.

Als uitgangspunt hanteert de Afdeling bij gemeentelijke monumenten de eigen beleidsvrijheid van de gemeente. Die vrijheid wordt begrensd door de gemeentelijke (monumenten)verordening en de algemene beginselen van behoorlijk bestuur¹³. Een rechter moet hier terughoudend in optreden: er moet alleen beoordeeld worden of men in redelijkheid en met afweging van de betrokken belangen de aanwijzing heeft kunnen doen¹⁴.

De uitspraken die hieronder genoemd worden gaan voornamelijk over aanwijzingen als gemeentelijk monument. Uitspraken waarbij rijksmonumenten in het geding zijn gaan vooral over de belangenafweging tussen cultuurhistorische waarden en andere belangen.

Belangenafweging

Bij aanwijzing van een monument zal altijd een belangenafweging plaats moeten vinden. Ook wanneer de monumentwaardigheid van een object zelf niet ter discussie staat, dienen in het besluit tot aanwijzing de andere betrokken belangen hiertegen te worden afgewogen. Hoe ver die afweging moet gaan is afhankelijk van de plaatselijke situatie. Jurisprudentie hierover loopt sterk uiteen en is van de context afhankelijk. Ook hier geldt als uitgangspunt de beleidsvrijheid van de aanwijzer. De rechter kan slechts toetsen of de belangenafweging zorgvuldig is geweest.

Financiële waardedaling van het aan te wijzen monument wordt regelmatig als bezwaar opgevoerd. De bestaande jurisprudentie is hier vrij duidelijk over. De Afdeling geeft aan dat de aanwijzing als monument op zichzelf niet zonder meer een waardedaling tot gevolg heeft¹⁵. Waardedaling van het object moet alleen worden meegenomen in de belangenafweging wanneer het belang van de eigenaar onevenredig zou worden geschaad¹⁶.

Het huidige gebruik ten tijde van de aanwijzing moet in ieder geval in de beslissing worden meegenomen. De Afdeling verklaarde een aanwijzing als gemeentelijk monument in Apeldoorn in strijd met een zorgvuldige voorbereiding, omdat geen rekening werd gehouden met de problemen die dit op zou leveren voor het gebruik van het pand¹⁷. Wanneer de status als monument het normale gebruik daarvan belemmert, zal men de keuze voor die aanwijzing goed moeten motiveren.

Dit betekent niet dat een aanwijzing onmogelijk is wanneer een eigenaar hiervan negatieve gevolgen ondervindt. Wel geeft de Afdeling aan dat de gemeente de plicht heeft zich van tevoren over die gevolgen te informeren en een belangenafweging zal moeten maken¹⁸.

Het blijft echter lastig in te schatten waar de grens gelegd wordt. Dit blijkt ook uit verschillende uitspraken over de aanwijzing van (leegstaande) kerkgebouwen als monument. Zo mocht de Sint Jozefkerk in Kaatsheuvel als beschermd rijksmonument worden aangewezen, ondanks dat er bezwaren op financiële gronden waren¹⁹. De Afdeling gaf aan dat de aanwijzing als beschermd monument ingrijpende wijzigingen of zelfs sloop niet in de weg hoeft te staan. De toelaatbaarheid hoeft pas bij de aanvraag van een omgevingsvergunning volgens de Wabo aan bod te komen. Het financiële belang wordt pas op dat moment afgewogen.

Aan de andere kant werd in 2014 de aanwijzing van de Christus Koningkerk in Heerlen als gemeentelijk monument beoordeeld als 'onvoldoende gemotiveerd'²⁰. Ook hier werd onder andere bezwaar gemaakt op

¹³ 201207297/1/A2, 3-4-2013

¹⁴ 200602410/1, 18-10-2006

¹⁵ AB 1992, 151, 4-6-1991

¹⁶ 201207256/1/A2, 15-5-2013 + 200602410/1, 18-10-2006

¹⁷ 200503544/1, 21-12-2005

¹⁸ 201012344/1/H2, 28-9-2011

¹⁹ 201100680/1/H2, 10-8-2011 + 200406486/1, 23-2-2005

²⁰ 201311350/1/A2, 16-7-2014

financiële gronden. De gemeente meende dat dit pas in een eventuele vergunningprocedure aan bod hoefde te komen.

De Afdeling ging hier in dit geval niet in mee, omdat behoud van de kerk alleen met herbestemming mogelijk zou zijn. Het kerkestuur gaf aan jarenlang naar een nieuwe bestemming te hebben gezocht, maar alle opties bleken financieel onhaalbaar te zijn.

In de bovenstaande uitspraken lijkt het verschil tussen vooral bij het toekomstperspectief te liggen. Er hoeft voor de aanwijzing niet in detail bekend te zijn op welke manieren het monument nog gebruikt kan worden, maar er moet wel enige zekerheid zijn over de *toekomstbestendigheid* van het monument. Wanneer duidelijk is dat instandhouding niet mogelijk is zonder nieuwe bestemming, dan moet er ook enig uitzicht zijn op die nieuwe bestemming.

Wanneer het voortbestaan echter niet direct in gevaar lijkt, is er ook meer ruimte in de belangenafweging. In die gevallen zal er in een latere vergunningprocedure alsnog een afweging moeten worden gemaakt over de toekomst van het monument.

Reikwijdte van de bescherming

Bij een aanwijzing als monument moet worden bepaald wat de omvang van de bescherming is. De bescherming blijft slechts beperkt tot het monument zelf, of dit nu een enkel gebouw of een complex betreft. Een vergunning voor aanpassing van het monument is vereist als er daadwerkelijk veranderingen aan het monument zelf plaatsvinden.

Dit komt terug in verschillende uitspraken van de Raad van State. Zo zou in Cranendonck de nieuwbouw van een woning naast een beschermd monument de monumentale waarde daarvan schaden, zo bleek uit een brief van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg²¹. Toch was een monumentenvergunning in dit geval niet vereist, omdat het ontwikkelingen betrof die buiten de bescherming van het monument vallen.

In de Monumentenwet 1988 is opgenomen dat het verboden is zonder vergunning een beschermd monument af te breken, te verstoren, te verplaatsen of te wijzigen. Hoewel men in het bovenstaande geval een beroep deed op het 'verstoren' was ook dit begrip hier niet van toepassing. Uit de Memorie van Toelichting bij de wet blijkt dat de term verstoren vooral betrekking heeft op archeologische monumenten en niet op gebouwde monumenten. Ook het feit dat de omgeving van het monument een rol speelde bij de aanwijzing ervan bracht hier geen verandering in. Alleen de delen die als monumentaal zijn aangewezen worden ook door de monumentenstatus beschermd.

Dit betekent echter niet dat in de omgeving van gebouwde monumenten alles mogelijk is. Gemeenten moeten hier nog altijd handelen in het kader van een 'goede ruimtelijke ordening'. Met de aanpassing van het Bro in 2012 zijn gemeenten verplicht rekening te houden met cultuurhistorische waarden bij het vaststellen van een bestemmingsplan. In de praktijk zullen monumenten binnen het plangebied daardoor een belangrijke factor zijn in de afwegingen die worden gemaakt. Indirect zal de bescherming van de monumentenstatus hiermee in theorie ook in het bestemmingsplan kunnen doordringen. Hoe dat gebeurt zal af blijven hangen van de manier waarop de gemeente dit in het bestemmingsplan op zal (of moet) nemen. Relevante jurisprudentie over dit soort situaties is echter nog niet bekend.

Handhaving

Een aanwijzing als monument verbiedt het wijzigen of slopen daarvan zonder vergunning. Een monumenteigenaar kan echter niet verplicht worden gesteld het monument ook te onderhouden.

Een bijzondere (en extreme) situatie ontstaat wanneer sprake is van verwaarlozing van een monument. Wanneer er 'gevaarzetting' is, zoals het binnenlaten van wind en water biedt de Monumentenwet de mogelijkheid hiertegen op te treden²².

In de Monumentenwet is echter geen onderhoudsplicht opgenomen. Wel is het verboden een beschermd monument te beschadigen of te vernielen. Uit de Memorie van Antwoord bij de wet blijkt dat ook bewuste verwaarlozing hieronder gerekend wordt. Van geval tot geval moet daarbij gekeken worden of het monument in gevaar wordt gebracht door een bepaalde handelswijze.

Daarnaast is het volgens de Wabo (artikel 2.1, lid 1) onder andere verboden een beschermd monument te ontsieren of in gevaar te brengen.

²¹ 200501647/1, 15-3-2006, zie ook 201113278/1/A1, 5-12-2012

²² 201101486/1/A2, 1-2-2012 + Rechtbank Roermond, AWB 10/812, 21-12-2010

Concreet betekent dit dat een gemeente bevoegd is handhavend op te treden in het bovenstaande geval. De Afdeling geeft daar zelfs bij aan dat er opgetreden *moet* worden, vanwege het algemeen belang dat met de handhaving gediend wordt. Slechts in uitzonderingsgevallen hoeft een gemeente geen gebruik te maken van de mogelijkheid om in te grijpen²³.

Hierbij wordt wel uitgegaan van tijdig handelen door de gemeente. Bij een uitspraak over handhaving binnen de gemeente Wageningen was de achteruitgang van het monument zo vergevorderd dat de benodigde maatregelen grotendeels tot herbouw zouden leiden. In dat geval is sprake van een uitzonderingssituatie zoals hierboven benoemd: de benodigde maatregelen stonden in dit geval niet meer in verhouding met het doel om het monument te beschermen.

Mogelijkheid tot aanpassing

Uit jurisprudentie over de aanwijzing blijkt dat een monumentale status de sloop of aanpassing van een object of complex niet in de weg staat. Er moet ook hier een afweging worden gemaakt tussen de betrokken belangen. De status als monument is hierin op zichzelf al een zeer belangrijke factor: er is een weloverwogen besluit geweest een object aan te wijzen als monument en er zijn zwaarwegende argumenten nodig om dit weer ongedaan te maken.

Dit blijkt onder andere uit de uitspraak over het Binnengasthuisterrein in Amsterdam²⁴. Hier werd nieuwbouw binnen een beschermd rijksmonument tegengehouden, omdat de te verlenen vergunning onvoldoende gemotiveerd was door de gemeente. Er had bijvoorbeeld verder moeten worden onderzocht of er betere alternatieven zijn voor het plan. Zeker wanneer sprake is van (zoals in dit geval) negatieve deskundigenadviezen is er een zware motivatieplicht om een vergunning alsnog te verlenen.

Dit blijkt ook uit de sloopaanvraag voor een cultuurhistorisch waardevol schoolgebouw in Utrecht²⁵. Hoewel dit niet de status van beschermd monument had, betrof het een gebouw met grote cultuurhistorische waarde. De sloop werd toegestaan, omdat het pand niet meer geschikt was als school en andere functies uitgesloten werden. Om deze redenen en de toezegging dat enkele karakteristieke elementen behouden zullen worden heeft de gemeente voldoende gemotiveerd waarom sloop hier werd toegestaan.

Vormen van bescherming

Voor het beschermen van cultuurhistorische waarden ligt het voor de hand gebouwen als monument aan te wijzen. Dat is echter niet de enige manier om cultuurhistorische waarden te beschermen.

De Afdeling geeft aan dat aanwijzing als gemeentelijk monument “bij uitstek het instrument is” om ook op lange termijn het monumentale karakter te waarborgen²⁶. Toen de gemeente Muiden een gebied met onder andere woningen wilden beschermen was aanwijzing als monument volgens de Afdeling de meest geschikte methode²⁷. Er is in dit geval sprake van een dusdanig hoge waarde dat alleen een monumentenstatus ook op lange termijn voldoende bescherming biedt. Ook een aanduiding als ‘karakteristiek’ in het bestemmingsplan kan bijvoorbeeld bescherming bieden. In dit geval was zo’n aanduiding alleen door de hoge monumentale waarde niet voldoende om de bescherming op lange termijn te kunnen waarborgen.

Steeds vaker is te zien dat waardevolle objecten in het bestemmingsplan de dubbelbestemming ‘karakteristiek’ of een soortgelijke benaming meekrijgen. Met een dubbelbestemming kan een gemeente regels in het bestemmingsplan opnemen om de cultuurhistorische waarden te beschermen²⁸.

Het duidelijkste onderscheid hierin wordt gemaakt in de uitspraak over het Nationaal Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium in Amsterdam²⁹. De gemeente kende hier de dubbelbestemming “Waarde – Cultuurhistorie” toe aan bepaalde delen van het complex. Dat deze delen niet als beschermd rijksmonument zijn aangewezen (en andere delen wel) is daarbij volgens de Afdeling geen bezwaar. Er zijn andere criteria en daarmee ook andere rechtsgevolgen. De aanwijzing als monument is bedoeld ter bescherming van het object. De dubbelbestemming is bedoeld als bescherming van het geheel aan cultuurhistorische waarde, ook al zijn delen daarbij minder monumentaal.

²³ 201308200/1/A1, 20-8-2014

²⁴ Rechtbank Amsterdam, LJN BP9753, 30-3-2011

²⁵ 201211698/1/R2, 5-6-2013

²⁶ 200908382/1/H2, 26-5-2010

²⁷ 201207149/1/A2, 8-5-2013

²⁸ 201307462/1/R3, 9-7-2014 + 201305457/1/R1, 15-1-2014

²⁹ 201307025/1/R1, 30-4-2014

Colofon

Tekst: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Niels van de Kamer, 2013 - 2016
Redactie: Els Romeijn en Iepie Roorda, 2017
Beelden: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Jos Stöver

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Smallepad 5 | 3811 MG Amersfoort
Postbus 1600 | 3800 BP Amersfoort
tel. 033 – 421 7 421
info@cultureelerfgoed.nl
www.cultureelerfgoed.nl
Februari 2018